

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşe Yetkin AY

SEKİZ YILLIK KESİNTİSİZ TEMEL EĞİTİME GEÇİŞTEN GÜNÜMÜZE KALKINMA
PLANLARININ İLKÖĞRETİMDE OKULLAŞMA ORANI VE SINIF MEVCUDU
AÇISINDAN İRDELENMESİ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2010

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşe Yetkin AY

SEKİZ YILLIK KESİNTİSİZ TEMEL EĞİTİME GEÇİŞTEN GÜNÜMÜZE KALKINMA
PLANLARININ İLKÖĞRETİMDE OKULLAŞMA ORANI VE SINIF MEVCUDU
AÇISINDAN İRDELENMESİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Türkan AKSU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2010

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	v
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Problemi.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Araştırmanın Sayıltıları.....	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.7. Araştırmanın Tanımları.....	5
BÖLÜM II.....	6
İLGİLİ ALANYAZIN VE ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1 Eğitim.....	6
2.1.1 Eğitim Kavramı ve Eğitimin Önemi.....	6
2.1.2 Uluslararası Sözleşmelerde Temel Eğitim.....	6
2.1.2.1 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	7
2.1.2.2 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.....	7
2.1.2.3 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	9
2.1.2.4 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi.....	9
2.1.2.5 Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı.....	10
2.1.3 Türkiye’de Eğitimin Yasal Dayanakları.....	10
2.1.3.1 Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Eğitim.....	10
2.1.3.1.1 1924 Anayasası.....	10
2.1.3.1.2 1961 Anayasası.....	11

2.1.3.1.3 1982 Anayasası.....	12
2.1.3.2 İlgili Yasalarda Eğitim.....	13
2.1.3.2.1 222 İlköğretim ve Eğitim Kanunu.....	13
2.1.3.2.2 1739 Milli Eğitim Temel Kanunu.....	13
2.1.4 Türkiye’de Eğitim.....	14
2.1.4.1 Türkiye’de İlköğretim.....	15
2.1.4.2 Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitime Geçiş.....	18
2.1.4.3 Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitime Geçişte Sonra Süregelen Niceliksel Sorunlar ve Çözüm İçin Yapılan Çalışmalar.....	19
2.1.4.3.1 Okullaşma Oranları ile İlgili Sorunlar ve Çözümleri İçin Yapılan Çalışmalar.....	19
2.1.4.3.2 Sınıf Mevcudu Sorunu ve Çözüm İçin Yapılan Çalışmalar.....	23
2.2. Kalkınma.....	26
2.2.1 Kalkınma Kavramı.....	26
2.2.2 Eğitim ve Kalkınma İlişkisi.....	28
2.3 Planlama.....	31
2.3.1 Planlama Kavramı.....	31
2.3.2 Eğitim Planlaması.....	32
2.3.3 Türkiye’de Planlı Döneme Geçiş.....	36
2.4 Kalkınma Planları.....	38
2.4.1 I. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	40
2.4.2 II. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	40
2.4.3 III. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	40
2.4.4 IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	41
2.4.5 V. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	41
2.4.6 VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	42
2.4.7 VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	42
2.4.8 VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	42
2.4.9 IX. Kalkınma Planı.....	43
2.5 İlgili Araştırmalar.....	44
BÖLÜM III.....	53
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	53
3.1 Araştırmanın Modeli.....	53
3.2 Evren ve Örneklem.....	53

3.3 Verilerin Toplanması.....	53
BÖLÜM IV.....	54
BULGULAR VE YORUMLAR.....	54
4.1 Okullaşma Oranlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	54
4.2 Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayılarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	60
BÖLÜM V.....	64
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
5.1 Sonuçlar.....	64
5.1.1 Okullaşma Oranları ile İlgili Sonuçlar.....	64
5.1.2 Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları ile İlgili Sonuçlar.....	66
5.2 Öneriler.....	67
5.2.1 Uygulayıcılara Öneriler.....	67
5.2.2 Araştırmacılara Öneriler.....	68
KAYNAKÇA.....	69
Özgeçmiş.....	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. İnsani Kalkınma Endeksi.....	2
Şekil 2.1. Eğitim Sistemini Düzenleyen Esaslar.....	11
Şekil 2.2 DPT' nin Uygulamaya Koyduğu Planlar.....	39

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 2.1 Haydi Kızlar Okula Kampanyası ile 2005-2008 Yılları Arasında Antalya'da Tespit Edilen ve Okula Kazandırılan Çocukların Dağılımı.....	22
Çizelge 2.2 2003 – 2009 Yılları Arasında Antalya'da Yapılan Derslik Sayıları.....	25
Çizelge 4.1 Türkiye'de İlköğretimde Okullaşma Oranlarının Öğretim Yılı ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	55
Çizelge 4.2 Okullaşma Oranlarının Cinsiyete Göre Farkının Eğitim-Öğretim Yıllarına Göre Dağılımı.....	57
Çizelge 4.3 2008 – 2010 Yılları Arasında Cinsiyete Göre Okullaşma Oranlarının Türkiye ve Antalya Karşılaştırması.....	58
Çizelge 4.4 Türkiye ve Antalya için Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.....	61

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1 İlköğretimde Okullaşma Oranlarının Tüm Çağ Nüfusu ve Cinsiyete Göre Değişimi.....	56
Grafik 4.2 İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayılarının Türkiye ve Antalya'da Yıllara Göre Değişimi.....	62

KISALTMALAR LİSTESİ

AA:	Anadolu Ajansı
AB:	Avrupa Birliği
AÇEV:	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BBOG:	Baba Beni Okula Gönder
BKHR:	Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu
BYKP:	Beş Yıllık Kalkınma Planı
ÇHDS:	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
ERG:	Eğitim Reformu Girişimi
İHEB:	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İO:	İlköğretim Okulu
KP:	Kalkınma Planı
KA.DER:	Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
LGS:	Liselere Giriş Sınavı
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MEM:	Milli Eğitim Müdürlüğü
MESEF:	Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi
MEŞ:	Milli Eğitim Şurası
METK:	Milli Eğitim Temel Kanunu
OECD:	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
ÖSS:	Öğrenci Seçme Sınavı
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEDP:	Temel Eğitime Destek Programı
TİHV:	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TTB:	Türk Tabipler Birliği
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF:	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
Vb:	Ve Benzerleri
Vd:	Ve Diğerleri
YEKÜV:	21. Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı

ÖZET

“Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitime Geçişten Günümüze Kalkınma Planlarının İlköğretimde Okullaşma Oranı ve Sınıf Mevcudu Açısından İrdelenmesi” isimli bu çalışmanın amacı; sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılı ile 2009-2010 eğitim-öğretim yılı arasındaki dönemde, ilköğretimin kalkınma planlarındaki niceliksel hedeflerden okullaşma oranı ve sınıf mevcudu açısından irdelemektir.

Araştırma, tarama modelindedir. Konu ile ilgili olarak araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan kitap, dergi, araştırma ve makaleler incelenmiştir. Veriler toplanırken, istatistiksel kayıtlardan yararlanılmıştır. Elde edilen istatistiksel veriler, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu’ndan elde edilen okullaşma oranları ve derslik başına düşen öğrenci sayısı ile sınırlıdır. Okullaşma oranları ve derslik başına düşen öğrenci sayılarının, kalkınma planlarındaki hedeflere ulaşma durumu, ilgili veriler düzenlenip yorumlanarak incelenmiştir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılından önceki yıllar için derslik başına düşen öğrenci sayıları; o yıllarda ilköğretimde okuyan öğrenci sayılarının, aynı dönemdeki derslik sayılarına bölünmesiyle elde edilmiştir.

İlköğretimden, ilköğretim çağındaki tüm nüfusun yararlanıp yararlanmadığı ve bu durumun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Türkiye’de ve Antalya ilinde, giderek artmasına rağmen, kalkınma planlarında hedeflenen yüzde 100 oranında okullaşmaya ulaşamadığı sonucu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin okullaşma oranlarının erkek öğrencilerinkinden daha az olduğu, yani, ilköğretimden her bireyin eşit olarak yararlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Derslik başına düşen öğrenci sayılarının Türkiye ortalaması bakımından 30’un altına hala düşemediği, Antalya ilinde ise son iki eğitim-öğretim yılında 30’un altında sınıf mevcuduna düşebildiği belirlenmiştir.

Hem okullaşma oranlarının artması hem de derslik başına düşen öğrenci sayılarının azalmasında, düzenlenen ulusal kampanya ve projelerin olumlu etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Kalkınma Planları, Okullaşma Oranları

EXAMINATION OF SCHOOLING RATES AND CLASS SIZE IN PRIMARY SCHOOL IN DEVELOPMENT PLANS DURING THE PERIOD FROM TRANSITION INTO EIGHT-YEAR CONTINUOUS COMPULSORY PRIMARY EDUCATION TO TODAY

SUMMARY

The purpose of this study titled as “Examination of Schooling Rates and Class Size in Primary School in Development Plans During the Period from Transition into Eight-year Continuous Compulsory Primary Education to Today” is, to examine schooling rates and class sizes among the other quantitative indicators in primary schools in the developmental plans between the school year of 1997-1998 and 2009-2010 academic year.

The study is designed as a survey. The sources used in this study have been gathered from the acknowledged publications, such as various books, articles, periodicals and essays related to the subject. Collecting data, statistical entries are utilized. The statistical data are limited with the rates of schooling and class size, attained from Ministry of National Education and Turkish Statistical Institute. The state of reaching the goals in development plans in schooling and school size is examined by evaluating the related data. The school sizes before 2005-2006 academic year are obtained by dividing the number of students in primary schools in those days by the number of classrooms in the same period.

Whether whole population in primary school age benefits from primary schools or not and whether this differs according to the sex is studied. Although it increases in both Turkey and Antalya, it is indicated that the goal of 100% schooling determined in development plans is not reached. It is concluded that the rates of schooling of girls are lower than schooling of boys; namely, not every person can benefit from primary school equally.

It was found that the average class size in Turkey has not been below 30 as it was projected. On the other hand, Antalya has reached this goal in the last two academic years.

The findings show that national campaigns and projects have positive effects on both increase in schooling and decrease in school size.

Keywords: Primary School, Development Plans, Rates of Schooling

ÖNSÖZ

Eğitimin önemli basamaklarından biri olan ilköğretimden, çağ nüfusunun ne kadarının yararlanabildiği, yararlanabilen nüfusun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği, ilköğretimin sonraki öğretim kademelerini etkilemesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca, ilköğretimde verilen eğitimin nitelikli olması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, niteliğin artması için derslik başına düşen öğrenci sayılarının azaltılması gerekmektedir. Bu çalışmada; 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 yılına kadar geçen dönem içinde, kalkınma planlarında ilköğretimin niceliksel hedeflerinden okullaşma oranları ve derslik başına düşen öğrenci sayıları ile ilgili irdeleme yapılmıştır.

Bu araştırmanın başladığı günden itibaren çalışmamın her aşamasında yol gösteren, yüksek lisans eğitimim süresince de akademik olarak gelişmeye yardımcı olan, her konuda katkı sağlayan, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Türkan AKSU'ya teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince yönetim ve denetim alanlarında gelişmeye ve yenileşmeye büyük katkılar yapan saygıdeğer hocalarım; Prof. Dr. Mualla BİLGİN AKSU, Doç. Dr. İlhan GÜNBAIYI, Yrd. Doç. Dr. Kemal KAYIKÇI, Yrd. Doç. Dr. Ali SABANCI ve Yrd. Doç. Dr. O. Cem GÜZELLER'e teşekkür ederim.

Elde edemediğim istatistik verilerine ulaşmamda katkılarından dolayı Sayın Ferit BAŞ'a ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın istatistik birimi uzman ve çalışanlarına, yüksek lisans eğitimim ve tezim süresince her türlü analiz ve tabloyu yaparken benden yardımlarını esirgemeyen Emre KARAMAN'a teşekkür ederim.

Hem eğitimim hem de tezim süresince stresimi hoş görerek bana moral veren ve çalışmalarımı destekleyen öğretmen arkadaşlarıma, anlayışlarından dolayı teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince yanımda olan, tezimin başından sonuna kadar önerileri, düzeltmeleri ve motivasyonları ile beni destekleyen dostlarım; Ebru Burcu ÇİMİLİ GÖK, A. Ebru AKKAYA ve Birsen TAŞKIRAN'a teşekkür ederim.

Tezim sürecinde yorumları ile katkılar sağlayarak beni destekleyen Murat KAPAN'a, hem eğitimim hem de tezim sırasında çevirilerimde her zaman yardımına koşan ve her konuda beni destekleyen dostum, kardeşim Tuba AKBIYIK'a teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi yüksek lisans yaparken de beni destekleyen, bana inanan ve güvenen, var oluşları en büyük zenginliğim olan annem Dervişe AY ve babam Mehmet AY'a gösterdikleri sevgi ve destek için teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

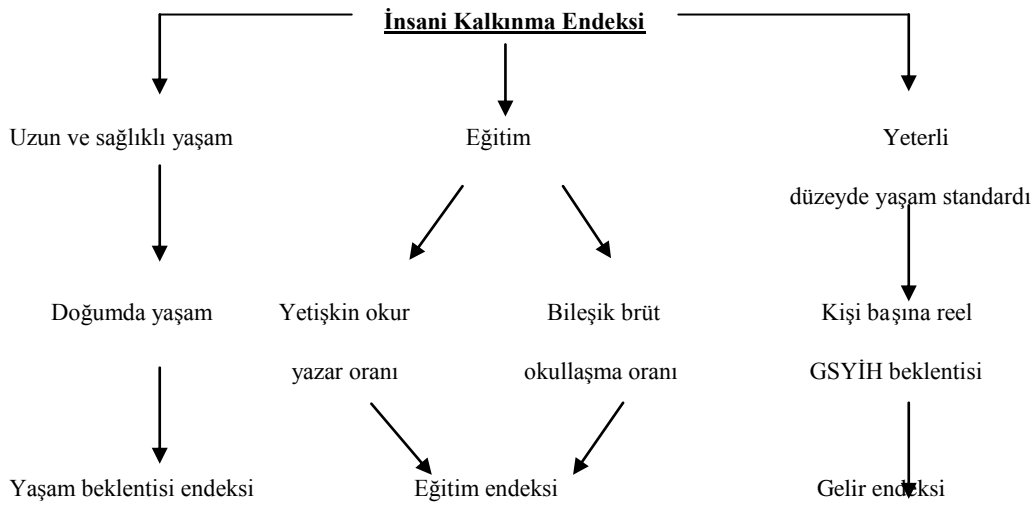
Eğitim, toplumun yeniliklere, çağdaş gelişmelere uyum sağlamasının ve yenilik yaratıcı zihinler üretmesinin en etkin araçlarından biridir (Serter, 2008, s.70). Eğitim süreci, çağlar boyunca, toplumsal yapı açısından şekillendirilerek, bireyin topluma kazandırılmasını hedef alan ve onda meydana gelmesi istenen değişikliklerin hal, hareket ve tavırlarına da yansımaları isteyen bir yönelimle biçimlenmiş, çok yönlü işlevsel bir süreç olarak toplumun beklentilerini de karşılama sorumluluğunu üstlenmiştir (Eren, 2001, s.83). Bu anlamda eğitimin birey ve içinde bulunduğu toplum açısından üstlendiği sorumluluğu yerine getirebilmesinin gerçekleşmesi zaman gerektirmektedir. Yani eğitim, sonuçlarının hemen görülemediği uzun vadeli bir insan yatırımdır (Serter, 2008, s.70)

Kalkınma kavramı, tarihsel süreç içinde dönüşüm gösteren bir kavramdır. 2. Dünya Savaşı öncesi dönemde 'batılılaşma', 'sanayileşme' ve 'modernleşme' ile aynı anlamda kullanılırken 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra 'ekonomik büyüme' bakışı ön plana çıkmıştır. 1970'li yıllardan sonra tarımın yerini sanayi ve hizmetler sektörünün almasının kalkınma olarak benimsendiği bir kalkınma anlayışı oluşmuştur. 20. yüzyılın sonuna yaklaşırken ise sadece ekonomiyi temel almak yerine insanın yaşam kalitesine yönelik bir kalkınma ele alınmaya başlanmıştır (Ergöçmen ve Ünalın, 2004).

Eğitim, ülkelerin temel sosyal hizmetlerinin en önemlisidir. Eğitim ülke geneline, herkesin eşit yararlanabileceği şekilde yayılırsa ülkenin kalkınması ve büyümesi sağlanabilir. Bu nedenle ekonominin en temel faktörü olan insanın eğitilmiş hale getirilmesi, güçlü ve sürdürülebilir bir ekonomi sağlayacaktır (Onaran, 2005).

Kalkınmanın temel ölçütlerinden biri eğitim olduğu için özellikle temel eğitim çağındaki nüfusun okullaşma oranı ve eğitim hizmetlerinin ülke geneline ve kadın-erkek tüm vatandaşlara eşit bir şekilde sunumu oldukça önemli hale gelmektedir. Çünkü temel eğitimden faydalanamayan nüfus, doğal olarak diğer eğitim kademelerinden de yararlanamayacaktır. Türkiye, Avrupa ile bütünleşmeye çalışan, kalkınma sürecinde bir ülke olduğu için eğitimimizin hem nitel hem de nicel olarak Avrupa ülkeleri düzeyine çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle ülkenin kalkınması ve toplumsal refahın artırılmasında en önemli etken eğitimidir. (Buluç, 1997).

Günümüzde ülkelerin kalkınmışlık düzeyleri sadece milli gelir miktarı ile değil bunun yanında; Şekil 1.1.de görüldüğü gibi, eğitim, sosyal, kültürel ve politik durumları ile de ölçülmektedir. İktisadi gelişme, kişi başına düşen mal ve hizmet birimleri, ayrıca kişi başına düşen eğitim ve sağlık harcamaları da gelişmişliğin önemli ölçüleri arasındadır. Bunlara paralel olarak okuryazarlık ve okullaşma oranı, ortalama yaşam süresi gibi değerler de bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin bir göstergesidir. Böylece insan faktörü, kalkınmanın merkezine yerleşmektedir (Hoşgörür ve Gezgin, 2005).

Şekil 1.1 İnsani Kalkınma Endeksi

Kaynak: Hoşgörür ve Gezgin, 2005

Bir insanın, insan onuruna yakışır şekilde asgari bir yaşam düzeyinde yaşayabilmesi için, asgari bir eğitim ve öğrenime sahip olması gerekmektedir (Gözler'den aktaran Dural ve Zeyrekli, 2008). Sosyal devlet, eğitim ve öğretimi devletin başta gelen ödevi saymakta ve tüm vatandaşların eşit imkânlar içinde, bilime dayalı düşünen, bilinçli, yaratıcı, barışçı, laik ve demokratik eğitim alan bireyler olmasını amaçlamaktadır (Yaman, 2000). Devletin eğitim faaliyetlerini planlayarak eğitimi parasız yapması, eğitim kurumlarını yurt çapına yayması, mesleki ve teknik eğitime ağırlık vermesi başlıca görevleri arasındadır (Duman'dan aktaran Yaman, 2000).

Sosyal devlet anlayışına göre eğitime ilişkin stratejilerin belirlenmesi ve uygulanması devletin sorumluluğunda olan önemli bir sorundur. Bu nedenle eğitimle ilgili yürütülecek her politika, izlenecek her yol eğitim planlaması çalışmalarını oluşturmaktadır (Büyüköztürk,

1992, s.5). Planlama; önceden belirlenen amaçlara ulaşmak için gerekli olan araçların ve yolların kararlaştırılması, neyin nasıl yapılacağıının önceden saptanması olarak ifade edilebilir (Çalık, 2003). Eğitim planlaması ise en geniş anlamda; eğitimde akılcı ve düzenli çözüm tekniğinin, eğitimi, öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve amaçlarını gerçekleştirmekte daha etkili ve verimli kılmak amacıyla uygulanmasıdır (Coombs, 1973, s.1).

Eğitim planlaması, toplumsal ve ekonomik kalkınma planının bir parçası olarak kalkınma planlarında belirlenmiş olan eğitim amaçlarına ulaşmak için hangi işleri kimin ne zaman ve nasıl yapacağıının saptanıp açıklığı kavuşturulmasıdır. Daha ayrıntılı olarak; gelecek yıllarda her eğitim kademesindeki çağ nüfusu ne olacaktır, bu nüfusun ne kadar okula gidecektir, her eğitim kademesinde kaç tane okul ihtiyacı olacaktır, yetiştirilmesi gereken öğretmen sayısının branşlara göre dağılımı nedir, eğitim teknolojisi ve öğretim programlarında ne gibi yenilikler yapılabilir gibi sorulara verilecek cevapları kapsar (Alıç, 1991, s.137).

Ülkemizde planlı kalkınma ile ilgili ilk çalışma 1962 Anayasası'nda yer almıştır ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. DPT, kalkınma ile ilgili hedefleri belirlemek amacıyla ilki 1963 yılında olmak üzere beş yıllık süreçleri kapsayan kalkınma planları hazırlamıştır. Kalkınma planları ile sosyal adalet ilkelerine uygun olarak, demokratik sistem içinde insan kaynaklarının geliştirilmesi, sermaye birikimi sağlanması, istikrarlı ve artan bir büyüme hızına ulaşılması, böylece dünya ile bütünleşilmesi amaçlanmıştır (Tuna, 2003).

Kalkınma planlarında, her alanda belirlenmiş hedefler olmakla birlikte eğitim alanında belirlenen hedefler de bulunmaktadır. Bu hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı, ulaşıldıysa ne denli ulaşıldığı, ulaşılamadıysa ulaşılamama nedenleri araştırma konusu olagelmıştır. Özellikle niceliksel verilerin sürekli değişmesi nedeniyle konunun yeniden incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu araştırma, kalkınma planlarındaki eğitim ile ilgili niceliksel hedeflere ulaşma düzeyinin ilköğretim kademesindeki durumunun bir kesit araştırmasıdır.

1.2 Araştırmanın Problemi:

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçişten günümüze kalkınma planlarının ilköğretimde okullaşma oranı ve sınıf mevcudu açısından durumu nedir?

1.3 Araştırmanın Amacı:

Bu çalışma ile 8 yıllık eğitime geçişten günümüze eğitim-öğretim yılları ayrı ayrı incelendiğinde, ilköğretimin kalkınma planlarındaki niceliksel hedeflerden okullaşma oranları

ve derslik başına düşen öğrenci sayıları açısından durumunun istatistiksel veriler yardımıyla belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bunun için aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- 1- Sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılı ile 2009-2010 eğitim öğretim yılları arasındaki dönemde, Türkiye genelinde okullaşma oranlarının cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
- 2- 2008 – 2010 yılları arasında Türkiye geneli ve Antalya ilinde okullaşma oranlarının cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
- 3- Okullaşma oranlarının ilgili dönemdeki kalkınma planlarına göre durumu nedir?
- 4- Sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılı ile 2009-2010 eğitim öğretim yılları arasındaki dönemde, Türkiye genelinde ve Antalya ilinde derslik başına düşen öğrenci sayıları nedir?
- 5- Türkiye genelinde ve Antalya ilinde, derslik başına düşen öğrenci sayılarının ilgili dönemdeki kalkınma planlarına göre durumu nedir?

1.4 Araştırmanın Önemi:

Ekonomik ve sosyal kalkınma, yıllardan beri Türkiye’de başta gelen sorunlardan biri olmuştur. Bu nedenle eğitime, kalkınma ve yenileşme açısından her zaman önem verilmiştir (Kaya, 1984, s.64). Bu anlamda eğitimin planlaması ile ilgili yapılacak her çalışma, eğitime, dolayısıyla da kalkınmaya etki edecektir.

Eğitimin önemli basamaklarından biri olan ilköğretimden, çağ nüfusunun ne kadarının yararlanabildiği, yararlanabilen nüfusun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği, ilköğretimin sonraki diğer öğretim kademelerini etkilemesi bakımından önem taşımaktadır. Bu konu ile ilgili çalışmalar olmasına karşın verilerin değişmesi nedeniyle güncellenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Kalkınma planlarındaki hedeflere ulaşma düzeyi açısından Türkiye geneli ile ilgili çalışmalar olmakla birlikte Antalya özelinde konu ile ilgili yapılmış kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle yapılacak bu araştırmanın nüfusu gün geçtikçe artan Antalya açısından önem taşıyacağı, ilköğretimin niceliksel durumundaki değişmeler ortaya konularak nedenleri ile ilgili tartışma alanları oluşturulacağı ve eğitimdeki arz-talep dengesine katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

1.5 Araştırmanın Sayıtları:

- 1- Eğitimdeki nicel gelişmelerin değerlendirilmesinde okullaşma oranı ve derslik başına düşen öğrenci sayısı geçerli ölçütlerdendir.
- 2- Araştırmada elde edilen istatistikî veriler geçerli ve güvenilirlerdir.

1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları:

- 1- Araştırma; Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Türkiye İstatistik Kurumundan (TUIK) elde edilen istatistik verileri (net okullaşma oranları, öğrenci sayıları, derslik sayıları) ve alan yazın taraması ile sınırlanmaktadır.
- 2- Araştırma verileri, 8 yıllık eğitime geçilen 1997 – 1998 eğitim-öğretim yılı ile 2009 – 2010 eğitim-öğretim yılı arasındaki verilerden oluşmaktadır.
- 3- Araştırmada açık ilköğretim okulları kapsam dışında tutulmuştur.

1.7 Araştırmanın Tanımları:

İlköğretim: İlköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır (MEB, 2006).

Planlama: Önceden tespit edilmiş olan amaçların gerçekleştirilebilmesi için yapılması gereken işleri belirleyip izlenecek yolların seçilmesidir (Çalık, 2003).

Eğitim Planlaması: Eğitim planlaması, eğitimde akılcı ve düzenli çözüm tekniğinin, eğitimi, öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve amaçlarını gerçekleştirmekte daha etkili ve verimli kılmak amacıyla uygulanmasıdır (Coombs, 1973, s.1).

Kalkınma: Bireylerin refah düzeylerini artırmak amacı ile siyasi iktidarın belli ekonomik politikaları izleyerek, toplumun yapısını değiştirme girişimidir (Adem, 1993, s.36).

Okullaşma Oranı: Öğrenci sayısının bulunulan çağ nüfusuna bölümüyle elde edilen sayıdır.

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1 Eğitim

2.1.1 Eğitim Kavramı ve Eğitimin Önemi

Eğitim, insanın var oluşundan itibaren bireysel ve toplumsal olarak hayatı etkileyen bir süreç olmuştur. Eğitim; bir toplumun düzeninin sağlanabilmesi ve sürdürülebilmesi için gerekli bir sistemdir (Serter, 2008, s.70). Soyut bir kavram oluşu nedeniyle eğitimle ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Ertürk'e göre eğitim (1979); *bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik değişme meydana getirme süreci* iken Oğuzkan'a göre eğitim; yeni kuşakların toplum yaşamındaki yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliğidir (Bahar, 2002). Adem ise eğitimi (1981, s.68); *insanları yetiştiren ve onları toplumdaki görevlerine hazırlayan süreçler bütünü* olarak tanımlamaktadır.

Realistlere göre eğitim, yeni kuşaklara kültürel mirası aktararak, onları toplumsal olarak uyuma hazırlama süreci iken Pragmatizme göre eğitim, kişiyi yaşantılarını inşa ederek yeniden yetiştirme sürecidir. Marksizm, eğitimi; insanı çok yönlü eğitime, doğayı denetleyerek onu değiştirecek ve üretimde bulunacak şekilde yetiştirme süreci olarak görürken Naturalizm eğitimi; kişinin doğal olgunlaşmasını artırılması ve onun bu özelliğini göstermesinin sağlanması işi olarak tanımlamaktadır (Sönmez, 1991, s.41-43). Atatürk de 22 Eylül 1924'te Samsun öğretmenleriyle yaptığı konuşmada; *"Bir ulusu özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum olarak yaşatan da; köleliğe, yoksulluğa düşüren de eğitimidir."* diyerek en temel, en önemli sorunun eğitim olduğunu vurgulamıştır. (Bingöl, 1979, s.38).

2.1.2 Uluslararası Sözleşmelerde Temel Eğitim

Eğitim, çocuğun kişiliğini, yeteneklerini, zihinsel ve bedensel becerilerini geliştirirken, her türlü hakların tanınması ve korunması bilincinin edinilmesini ve geliştirilmesini de sağlamaya katkıda bulunan bir faaliyettir (Tarhanlı, 2009, s.10). Her tür ve düzeyde eğitim; dil, din, sınıf, renk, cinsiyet, ulus, etnik köken, politik görüş gibi ayrımlar yapılmadan herkese

sağlanmalıdır. Eğitim hakkı kullanılırken herkese eşit haklar verildiğinden emin olunmalıdır (Eğitim-Sen, 2004).Eğitim, temel insan haklarından biri olduğu için pek çok uluslar arası sözleşmede yer almıştır:

2.1.2.1 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler'in 10 Aralık 1948 tarihinde aldığı kararla ilan edilen beyannamenin 26. Maddesi eğitim hakkı ile ilgilidir.

Madde 26:

1- Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim hiç olmazsa ilk ve temel eğitim evrelerinde parasız olmalıdır. İlk eğitim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitimden herkes yararlanabilmeli ve yüksek öğretim, başarıya göre, herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

2- Eğitim, insan kişiliğinin tam gelişmesini, insan haklarıyla temel özgürlüklere saygının güçlenmesini amaç olarak almalıdır. Eğitim bütün uluslar, ırklar ve dini topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu güçlendirmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışın sürdürülmesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3- Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türü için öncelikli seçme hakkına sahiptir.
(İHEB, 1948)

Yani; hiçbir çocuk, her ne nedenle olursa olsun ilköğretimden mahrum bırakılamaz.

2.1.2.2 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilerek 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe konan sözleşmenin 28 ve 29. Maddeleri eğitim hakkını düzenlemektedir.

Madde 28:

1- Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a- İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b- Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

- c- Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d- Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e- Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşme'ye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29:

1- Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:

- a- Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b- İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c- Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşeye ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d- Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e- Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.

Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin eğitim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır. (ÇHDS, 1989).

2.1.2.3 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

4 Kasım 1950'de imzalanan sözleşmenin 1952'de düzenlenen ek 1 no'lu protokolün 2. Maddesine göre;

“Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir”. (AİHS, 1952).

2.1.2.4 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi

1966 tarihli sözleşmelerden Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslar arası Sözleşmesi; Evrensel Bildirgedeki eğitim amaç ve ilkelerini sıralamış, ayrıca taraf devletlere düşen yükümlülükleri ayrıntılı bir biçimde 13. ve 14. maddelerde sıralamıştır:

Madde 13:

1- *Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese eğitim hakkı tanır. Eğitimin insan kişiliğinin ve onur duygusunun tam gelişmesine yönelik olmasını ve insan hakları ve temel özgürlüklere olan saygıyı güçlendirmesini sağlar.*

Ayrıca eğitimin herkesin özgür bir topluma etkin olarak katılmasına olanak sağladığını, tüm uluslararası olduğu gibi, ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirdiğini ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma etkinliklerini özendirildiğini de kabul eder.

2- *Bu Sözleşmeye Taraf Devletler bu hakkı tam olarak gerçekleştirmek amacıyla;*

a- *İlköğretimin zorunlu olmasını ve herkese ücretsiz sağlanmasını;*

b- *Orta öğretimin, teknik ve mesleki eğitim dahil, çeşitli biçimlerinin, her önlem alınarak, özellikle ücretsiz eğitimin giderek yaygınlaştırılması yoluyla herkese açık ve herkesçe görülebilir olmasını;*

c- *Yüksek öğrenimin, her uygun yolla ve özellikle ücretsiz eğitimin giderek yaygınlaştırılmasıyla herkese becerisine göre eşit olarak açılmasını;*

d- *İlk öğrenimini tamamlayamamış ya da hiç görmemiş kişiler için temel eğitimin olabildiğince özendirilmesi ya da güçlendirilmesini;*

e- *Her düzeyde, bir okul sisteminin geliştirilmesini, yeterli bir burs sisteminin kurulmasını ve eğitim personelinin maddi koşullarının giderek iyileştirilmesini kabul eder.*

3- *Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, ana babaların ya da –kimi durumlarda- yasal vasilerin, Devlet tarafından kurulanların dışında Devletçe konmuş ya da onanmış belli*

eğitim ölçülerine uyan okullar seçme özgürlüklerine saygı göstermeyi ve çocuklarının kendi inançları doğrultusunda ahlak ve din eğitimi görmelerini sağlamayı üstlenir.

- 4- *Bu maddenin hiçbir hükmü, her durumda bu maddenin 1. Fıkrasında öne sürülen ilkelerin gözetilmesi ve verilen eğitimin Devlet tarafından konacak belli ölçülere uygun düşmesi koşuluyla, birey ve kuruluşların eğitim kurumları kurma ve yönetme özgürlüğünü zedeleyici biçimde yorumlanamaz.*

Madde 14:

Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, taraf olduğu sırada, ana ülkesi ya da yargı yetkisi içinde bulunan öteki ülkelerde ücretsiz ve zorunlu ilköğretim verme gücünde değilse, herkes için ücretsiz ve zorunlu eğitim ilkesinin -belirtilecek makul bir süre içinde- giderek uygulanmasına ilişkin ayrıntılı bir uygulama planını iki yıl içinde benimsemeyi üstlenir”(TİHV, 1966).

2.1.2.5 Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı

7 Aralık 2000’de onaylanan Temel Haklar Şartı’nın 14. maddesi Eğitim Hakkını düzenlemektedir:

Madde 14-Eğitim Hakkı

1. Herkes eğitim hakkına ve mesleki eğitim ile sürekli eğitime erişim hakkına sahiptir.

2. Bu hak, zorunlu eğitimden bedelsiz olarak yararlanma imkânını kapsar.

3. Demokratik ilkeler gözetilerek eğitim kuruluşları kurma serbestisi ve ebeveynin dinsel, felsefi ve pedagojik beklentilerine karşılık verecek biçimde çocuklarının eğitim ve öğretiminin sağlanması hakkı, bu hakların kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak tanınır (DPT, 2001).

2.1.3 Türkiye’de Eğitimin Yasal Dayanakları

2.1.3.1 Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Eğitim

Türk Eğitim Sistemi; Şekil 2.1.de görüldüğü gibi; T.C. Anayasası, eğitim-öğretimi düzenleyen yasalar, hükümet programları, kalkınma planları, Milli eğitim şuraları ve ulusal program esas alınarak düzenlenmektedir (MEB, 2001a).

2.1.3.1.1 1924 Anayasası

Madde 80- Hükümetin gözetimi ve denetlemesi altında ve kanun çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir.

Madde 87- Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim Devlet okullarında parasızdır (TBMM, 1924).

Şekil 2.1. Eğitim Sistemini Düzenleyen Esaslar

Kaynak: MEB, 2001a

2.1.3.1.2 1961 Anayasası

MADDE 21.- Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.

Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

MADDE 50.- Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindedir.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve Devlet okullarında parasızdır.

Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.

Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar. (TBMM, 1961).

2.1.3.1.3 1982 Anayasası

T.C. Anayasasınının 42. Maddesi, eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi ile ilgilidir.

Madde 42 –

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır.”(TBMM, 1982).

2.1.3.2 İlgili Yasalarda Eğitim

2.1.3.2.1 222 İlköğretim ve Eğitim Kanunu

1961 yılında kabul edilen kanunun 1.2.3.4. ve 9. Maddeleri ilköğretim, parasız, zorunlu eğitim ve süresi ile ilgilidir.

“Madde 1 – İlköğretim, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir.

Madde 2 – İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasızdır.

Madde 3 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/1 md.)

Mecburi ilköğretim çağı, 6 - 14 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın, öğretim yılı sonunda biter.

Madde 4 – Türk vatandaşı kız ve erkek çocuklar ilköğrenimlerini resmi veya özel Türk ilköğretim okullarında yapmakla mükelleftir.

Madde 9 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/3 md.)

(Değişik birinci fıkra: 16/8/1997 - 4306/1 md.) İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir.” (MEB, 1961).

2.1.3.2.2 1739 Milli Eğitim Temel Kanunu

1973 yılında hayata geçirilen kanunda; *iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak, kişinin ve toplumun ihtiyaçları, yöneltme, özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocuklar ve tüm öğretmenlerin yüksek öğretimden geçmesi gibi önemli kavramlar yer almıştır. Ayrıca; sekiz yıllık temel eğitim okulları, çeşitli programlar uygulayan liseler ve yüksek öğretimin paralı oluşu gibi zorunluluklar da bu kanunda yer almıştır (Kaya, 1984, s.373). Kanunun 2. bölümünde yer alan Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri’nde ise şu maddeler yer almaktadır:*

I. Genellik ve Eşitlik

Madde 4-Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır.

Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

IV. Eğitim Hakkı

Madde 7-İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.

İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

V. Fırsat ve İmkân Eşitliği

Madde 8-Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır.

Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.

Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

XII. Karma Eğitim

Madde 15- Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

XIV. Her Yerde Eğitim

MADDE 17- Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.” (MEB, 1973).

2.1.4 Türkiye’de Eğitim

Eğitim alanındaki çalışmalar Türk tarihinin ilk yıllarında başlamış, hem Selçuklu döneminde hem de Osmanlı döneminde devlet eğitim kurumlarının gelişmesi için katkılarda bulunmuştur. 15. ve 16. yüzyıllarda artan ilerlemeler, imparatorluğun da ilerlemesine katkıda bulunmuştur. 17. yüzyıldan sonra başlayan gerileme döneminin yarattığı zayıflamayı 18. ve 19. yüzyıllardaki reform hareketleri bir parça da olsa düzeltmeye çalışmıştır. II. Mahmud döneminden bugüne kadar tüm liderler, eğitimdeki ilerleme ve gelişmeyi, diğer tüm alanlardaki gelişmelerin ön koşulu olarak görmüşler ve bu yönde çalışmalar yapmışlardır (Kaya, 1984, s.18).

Türkiye’nin cumhuriyetle birlikte devraldığı eğitim enkazı açısından yapılan ilk çalışmalardan biri eğitimi geniş kitlelere yaygınlaştırmak üzere tedbirler üretmek olmuştur (Serter, 2008, s.128). Cumhuriyetin ilk yıllarında, eğitim sistemine yön verebilmek için yurt

dışından getirilen uzmanlar; Amerikalı eğitimci John Dewey ve Alman eğitimci Dr. Kühne'nin de tavsiyeleri alınmıştır (Serter, 2008, s.207).

Atatürk 1 Kasım 1928 tarihinde TBMM üçüncü dönem ikinci toplantı yılını açarken eğitimin hedefleri ve gösterilen çabaları şöyle belirtmiştir:

“Milli eğitim açısından durumumuz ve bu güne kadar yapılan çalışmaların sonuçları bizi köklü önlemler alabilecek bir duruma getirmiştir. Her yönde doğru hedefleri bulmuş olan milli eğitimimiz özel çabalarınız, ilginiz ve hepimizin titiz çalışmaları ile kısa sürede büyük sonuçlar vermeye adaydır.

Milli eğitimde hızla yüksek bir düzeye çıkacak bir ulusun yaşam savaşımında maddi, manevi bütün güçlerinin artacağı kesindir. Eğitim çalışmalarımız, ilköğretimin genel ve zorunlu olmasını, ülkede eğitim birliğinin sağlanmasını, orta öğretimin iyi araçlarla yoğunlaştırılması ve kolaylaştırılmasını, ülkede mesleki öğretimin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar sağlanmasını, yüksek öğrenim göreceklelerinin artırılmasını ve bunların bu çağın gereksinmelerine göre yetiştirilmesini hedef almıştır. Her yıl bu yönlerde önemli gelişmelerin sağlandığını söyleyebiliriz”(TBMM, 1928).

Yine Atatürk 01.11.1937 tarihinde TBMM Birinci Dönem Üçüncü Toplantı Yılı açarken, Cumhuriyetin eğitim hedeflerini bir kez daha vurgulamıştır:

“Arkadaşlar,

Büyük davamız, en uygar ve en refaha kavuşmuş ülke olarak varlığımızı yükseltmektir.

Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde köklü bir inkılâp yapmış olan büyük Türk Milletinin dinamik ülkesüdür. Bu ülküyü en kısa bir zamanda başarmak için, düşünce ve eylemi birlikte yürütmek zorundayız. Bu girişimden başarı, ancak hukuki bir planla ve en verimli bir biçimde çalışmakla gerçekleşebilir. Bu nedenle, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak, ülkenin büyük kalkınma savaşının ve yeni yapısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, ülke davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak, kişi ve kurumları yaratmak, işte bu önemli ilkeleri en kısa sürede sağlamak, Kültür Bakanlığının üzerine aldığı büyük ve ağır görevler arasındadır.”

(Karakütük, 2001).

2.1.4.1 Türkiye’de İlköğretim

İlköğretim, bireylere, yaşamları boyunca toplumsal yaşamın her kesitinde geçerli olan temel becerileri ve yurttaşlık özelliklerini kazandırdığı için eğitimin toplumsal özelliğinin en

çok ağırlık kazandığı eğitim düzeyidir. Devlet, eğitim ile ilgili yatırımlarını en yaygın biçimde ilköğretimde gerçekleştirmektedir (Ünal, 1996, s.326). İlköğretim kurumları; bir toplumdaki eğitim sistemlerinin ilk basamağıdır. Sonra gelen diğer eğitim basamaklarını, dolayısıyla da toplumun diğer tüm bölümlerini etkilediği için de önemi büyüktür (Kaya, 1984, s.95).

İlköğretim, kültürümüzün geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında; yaşam kalitesinin çağın şartlarına uygun olarak yükseltilmesinde; demokratik bir toplum oluşturulmasında temel teşkil eder, bireyleri sosyalleştirerek onları toplum için hazırlar (Arı, 2005). İlköğretimde verilen temel eğitim, hem bilgiyi hem de öğrencilerin davranışlarını etkilemektedir. İlköğretim, insan ilişkilerinin gelişmesinde de temel bir süreç oluşturmaktadır (Üste, 2007).

İlköğretimin yaygınlaştırılması ile ilgili çalışmaların ülkemizde uzun bir geçmişi vardır. Osmanlılar dönemindeki ilköğretim okulları olan Sıbyan mekteplerinde; 4-5 yaşlarından itibaren erkek ve kız öğrenciler karma biçimde 9-10 yaşlarına kadar öğrenim görmüş, Kur'an okuma, dini bilgiler ve bazen de yazı ve aritmetik öğretilmiştir (Eurydice.org, 2008).

İlk olarak II. Mahmud, ilköğretimin bir devlet sorumluluğu olduğunu ilan etmiştir (Kaya, 1984, s.75). II. Mahmut'un 1824 yılında çıkardığı ferman, ilköğretim zorunluluğunu belirten ve geniş olarak ilköğretimden bahseden ilk resmi belgedir. Bu fermanın amacı, o zamana kadar devleti ilgilendirmeyen, sadece vakıf yoluyla gelişen ilköğretimi bütün halka yaymak ve zorunlu hale getirmek olduğundan önemli bir yeniliktir. Fakat uygulama açısından ciddi bir teşkilatlanma, finansman ve öğretmen yetiştirme düşünülmendiğinden emir sadece kâğıt üzerinde kalmıştır (Erdem, 2005).

Bu dönemden sonra ilköğretimde birçok yeniliğe imza atılan Tanzimat Dönemi uygulamaları gelmektedir (1839-1878). Bunlardan ilki olan 1847 talimatında, Sıbyan Mekteplerinin süresi 4 yıl olarak belirlenmiş; ondan sonra çocukların 2 yıl süreli olan ve yeni açılmakta olan Rüştüye (ortaokul) mekteplerine girmesi zorunlu tutulmuştur. Böylece; Türk Eğitim Sistemine ilk kez 6 yıllık zorunlu ilköğretim şartı getirilmiştir. Bu talimatla Kuran derslerinin yanında Ahlak, Türkçe Lügat ve yazı dersleri girmiştir (Gülcan, Türkeli, Parabakan, Şölen ve Albayrak, 2003, s. 5-7)

1 Eylül 1869'da yayımlanan Maarifi Umumiye Nizamnamesi'nde ilköğretimin zorunlu ve tüm okullarda parasız olduğu belirtilmiştir (Kaya, 1984, s.78). Ayrıca ilköğretim iki dönemli kabul edilmiş, birinci döneme sıbyan okulları alınmış ve bu okullar zorunlu öğrenim kurumları ilan edilmiştir. Zorunlu öğrenim çağı kızlar için 6-10, erkekler için 7-11 yaşları olarak belirtilmiştir (Tanilli, 1981, s.359). Tanzimat dönemi sonlarında 1876 tarihli Kanun-i Esasi çıkarılmış, 114. maddesinde, İlköğretimin zorunlu olduğu tekrarlanmıştır. Bu dönemde,

Iptidai ve Rüşdi adlarıyla mevcut olan okullar birleştirilerek Mekatib-i Iptidaiye-i Umumiye adını almışlardır (Gülcan ve diğerleri, 2003, s. 5-7). İkinci Meşrutiyet (1908) döneminde, 1913 yılında kabul edilen ve yayımlanan Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkatı (İlköğretim Geçici Kanunu-1913) ile ilköğretimde temelli değişiklikler yapılmıştır (Tanilli, 1981, s.359). İlköğretimin zorunlu ve parasız olması öngörülmüş, zorunlu ilköğretim 2'şer yıl süreli 3 devreden oluşturularak 6 yıla çıkarılmıştır (Gülcan vd., 2003, s. 5-7).

Atatürk, 16-21 Temmuz 1921'de Türkiye Ulusal Eğitim işlerinin programını hazırlamak için Ankara'da yapılan ilk genel toplantıdaki açılış konuşmasında; *"Yüzyıllar süren derin bir umursamazlığın devlet yapısında açtığı yaraları sarmak için gerekli olan çabaların en büyüğünü, hiç kuşkusuz, eğitim alanında, esirgmeden göstermek gerekir."* diyerek ilk ve en öncelikli işin eğitim olduğunu belirtmiş, bu doğrultuda reformlara başlamıştır (Bingöl, 1979, s.7).

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında zorunlu eğitimin, o günkü ifadesi ile ilkokul eğitiminin süresi beş yıla indirilmiştir (Çınar, Çizmeçi ve Akdemir, 2007). Bu dönemde eğitim ile ilgili yapılan ilk önemli çalışma 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılmasıdır. Bu kanunla geleneksel eğitim kurumlarına son verilerek yeni bir eğitim sistemine geçilmiştir (Kaya, 1984, s.87). Ancak, ilköğretimin gerçek anlamda yaygınlaşması, harf devriminin yapıldığı 1928 yılından sonra olmuştur (Alıç, 1991, s.166). 1928 yılında Latin harfleri ile oluşturulan Türkçe Alfabe kabul edilmiş, aynı zamanda Atatürk'ün başöğretmen olarak görev aldığı "Millet Mektepleri" açılarak okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Böylece yeni harflerle halkın okur-yazarlık düzeyini yükseltmek ve yurttaşlık bilincini geliştirmek hedeflenmiştir (Eurydice.org, 2008). 1929'da yayımlanan ilk mektep talimatnamesinde, genel ilkokullara "ilkokul" denmiş ve süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir. Böylece Cumhuriyet rejimine uygun olarak düzenlemeler yapılmış, uygulamaya yenilik ve yön verilmeye çalışılmıştır (Erdem, 2005). Böylece ilköğretimin kitlelere yayılması sağlanmaya başlanmıştır.

Atatürk de 1 Kasım 1936'da TBMM'yi açarken; *"İlköğrenimin yayılması için yalın ve uygulanması kolay önlemler almak yolundayız. İlköğretimde amacımız, bunun genelleşmesini, bir an önce gerçekleştirmektir. Bu sonuca varmak, ancak aralıksız önlemler almakla ve onu, yolunca uygulamakla gerçekleşebilir. Ulusun başlıca işi olarak bu konu üstünde titizlikle durmayı gerekli görüyorum."* diyerek ilköğretime öncelikle önem verilmesi ve ilköğretimin yaygınlaşmasının sağlanmaya çalışılması gerektiğini belirtmiştir (Bingöl, 1979, s.57).

2.1.4.2 Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitime Geçiş

Hayata geçirilmesi uzun yıllar alan zorunlu eğitim, eğitim tarihimizdeki önemli değişimlerdenidir. Zorunlu eğitim sürecinin sekiz yıla uzatılması ilk olarak 10 Aralık 1946'da toplanan 3. Milli Eğitim Şurası ile gündeme gelmiştir. 3. MEŞ.'ndeki görüşmeler sırasında; sekiz yıllık temel eğitime geçilmesi ve yetiştirilecek öğretmenlere ait mevzuat ve programların buna göre ayarlanması önerilmiş, komisyon üyeleri arasında bu konunun gündeme getirilmesi tartışmalara neden olmuştur (Dinç, 2008). Kent okullarının sekiz yıla çıkarılması, beş yıllık ilköğretim ile üç yıllık ortaokul eğitiminin birleştirilmesi hedefi gerçekleştirilememiştir. 1971 yılında zorunlu eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılması tekrar gündeme gelmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı bir komisyon kurarak sekiz yıllık zorunlu eğitim ile ilgili çalışmalara başlamıştır (Çınar ve diğerleri, 2007). 1973'de çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk eğitim sistemini bir bütünlük içinde düzenlemekte ve ilköğretimi de kapsamaktadır. Yasaya göre, ilköğretimin süresi 7-14 yaşları arasındaki çocuklar için 8 yıl olarak düzenlenmiştir. Türkiye'de 8 yıllık temel eğitim ilk kez bu yasada yer almıştır. Ancak, bu hükmün uygulanması Yasa'nın geçici 2. maddesiyle ortaokulların yurt sathına yaygınlaşması koşuluna bağlanmıştır (Eurydice.org, 2008).

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 1739 sayılı yasaların 1983 yılında 2917 sayılı ve 2842 sayılı yasa ile değiştirilmesi sonucunda zorunlu eğitim çağının başlangıcı 6 yaşına çekilmiştir. 2842 sayılı yasa ile "temel eğitim" kavramının yerini "ilköğretim" kavramı almış, beş yıllık ilköğretim zorunlu olduğu hükmü getirilmiştir. 1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı kanun ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 12.10.1983 tarihli ve 2917/1 sayılı maddesi şu şekilde değiştirilmiştir:

“Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği eylül ayı sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter”. (Çınar ve diğerleri, 2007). Bu yasa ile zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılmış ve 1997-1998 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulama başlatılmıştır. Ayrıca, ilköğretim ve ortaokul şeklinde iki kademeli olan ilköğretim 8 yıllık bir bütün olarak ele alınmıştır (Eurydice.org, 2008).

Buna göre ilköğretim, 6–14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretim kız ve erkek bütün yurttaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır.

İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır. İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir (MEB, 2006).

2.1.4.3 Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitime Geçişte Sonra Süregelen Niceliksel Sorunlar ve Çözüm İçin Yapılan Çalışmalar

Zorunlu eğitim süresi 5 yıldan 8 yıla çıkarılmadan önce kademeler arası geçişteki en büyük kayıp ilkokul ile ortaokul arasında yaşanmaktaydı. Özellikle kırsal kesimlerde beşinci sınıftan sonra gidilebilecek bir okulun olmaması, altıncı sınıfa devam etmenin aileler üzerinde yarattığı ekonomik sıkıntılar, başta kız çocukları olmak üzere bir kısım çocukların eğitim görmelerini engellemekteydi (Eğitim-Sen). Temel Eğitim Reformu'nun başlamasından bugüne kadar geçen süreç içinde; ilkokul ve ortaokulun birleştirilerek zorunlu temel eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılması, ilköğretim okullarının sayısının artması, eğitime ayrılan kaynakların artırılması, fiziksel altyapının iyileştirilmesi, ilköğretim müfredatının yenilenmesi, okullaşma oranlarının artması başta olmak üzere önemli bir değişim yaşanmıştır (Polat, 2009, s. 33).

2.1.4.3.1 Okullaşma Oranları İle İlgili Sorunlar ve Çözümleri İçin Yapılan Çalışmalar:

Temel eğitim, nüfus ve kalkınma ile ilgili sorunların çözümlenebilmesi açısından önemli bir alandır. Temel eğitimde nitelik ve nicelik ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Nicelik ile ilgili önemli sorunlardan biri okullaşma oranlarının tam olarak sağlanamamasıdır (Atauz, 2002). Okullaşma oranı, okul çağındaki nüfusun ne kadarına eğitim hizmeti sunulabildiğinin ve eğitim kademeleri itibarıyla önceliklerin tespit edilebilmesi açısından önem taşımaktadır. İlköğretimin temel eğitim olması ve diğer kademeleri etkilemesi nedeniyle ilköğretimde okullaşmanın boyutu daha çok önem kazanmaktadır.

İlköğretimde okullaşma sorunu; illere, bölgelere ve cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Özellikle kız çocuklarının okula gönderilmemesi ülkemizde eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Atatürk de, eğitimde

cinsiyet ayrımı yapmadan toplumun bütün fertlerinin aynı eğitimden geçmesi gerektiğini 31 Ocak 1923’de İzmir’de halkla yaptığı konuşmasında şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bir toplum, cinsinden yalnız birinin yeni gerekleri edinmesiyle yetinirse o toplum yandan fazla kuvvetsizlik içinde kalır. Bir millet ilerlemek ve medenileşmek isterse bilhassa bu noktayı esas olarak kabul etmek mecburiyetindedir. Bizim toplumumuzun başarı gösterememesinin sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kusurdan doğmaktadır. Bundan ötürü bizim toplumumuz için ilim ve teknik gerekli ise bunları aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın edinmeleri lâzımdır.” (Gedil, 1988).

Kız çocukların eğitiminin önündeki engeller; okul ve derslik yetersizliği, okulların genellikle yerleşim yerlerinden uzak olması ve birçok ailenin özellikle kız çocuklarının bu kadar yol gitmesini istememeleri, ailelerin çocuklarını, fiziksel koşulları elverişsiz, örneğin tuvaletsiz, su şebekesi olmayan okullara göndermek istememeleri, birçok ailenin ekonomik güçlük içinde olması, ailelerin yetişkin erkekleri ve erkek çocukları kadınlara ve kızlara göre önde tutan geleneksel önyargıları, çocukları çalıştırarak aile gelirine ek katkı sağlama eğilimi, birçok ailenin kızlarının bir an önce evlenmesini eğitimden daha önemli sayması, kırsal bölgelerde kadın rol modellerinin nadiren görülmesi ya da hiç olmaması, orta öğrenim imkânlarının sınırlı olmasının ilköğretime yönelik ilgiyi azaltması olarak sayılabilir (UNICEF, 2005). Bu nedenlere ek olarak özellikle kırsal kesimde kız çocuklardan tarlada ya da kardeşlere bakmak anlamında daha fazla yararlanılması, kızların eğitime ilişkin ailelerin güdülenme eksikliği, ataerkil değer yargıları ve bunlara bağlı olarak kız çocuğunun eğitiminin geleceğe yönelik bir katkı sağlamayacağı düşüncesi de kız çocukların eğitimini engelleyen önemli unsurlar olarak sayılabilir (KA.DER, 2003). 2009 yılında Van ilinde geç yaşta okula başlayan ve okula gitmesi gerekirken hiç gitmemiş kız çocuklarının okula geç gitme ya da gitmeme nedenleri ile ilgili yapılan çalışmanın sonuçları da bu görüşlere paralellik göstermektedir (İlhan Tunç, 2009). Kadının eğitim düzeyi yükseldikçe aile başına daha az çocuk düştüğü, daha az çocuk ölümüyle karşılaşıldığı, evlilik yaşının ertelendiği, daha sağlıklı çocuklar yetiştirme olasılığının arttığı göz önünde bulundurulduğunda geleceğin anneleri olan kız çocuklarının eğitimi daha önem kazanmaktadır (Özpolat, 2010).

Tüm kız çocuklarının ilköğretimden yararlanamaması sorunu sekiz yıllık eğitime geçişle birlikte çözülmeye başlamıştır. Bununla birlikte, kızların okula gönderilmesi amacıyla sürdürülen kampanyaların bu azalmada olumlu etkisi olmuştur (Serter, 2008, s.183). Kültürel açıdan az gelişmiş ülkeler bile cinsiyetler arasındaki uçurumu en aza indirmek amacıyla düzenlenen kampanyalardan kızların yararlanmaları konusunu planlarına dahil etmişlerdir (Grauve, A., Pouget, F., Valderrama, A. ve Bitoun, C., 2006).

28 Ağustos 2000 tarihinde Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Turkcell ile işbirliği içinde “Kardelenler” projesi başlatılmıştır. Bu projede, maddi yetersizlikler nedeniyle öğrenimlerine devam edemeyen kız çocuklarına eğitimde fırsat eşitliği sağlanması amaçlanmıştır (Kardelenler, 2010). Yine ekonomik nedenlerle okula gönderilemeyen kız çocuklarının yeniden okula kazandırılabilmesi için 2005 yılında Milliyet Gazetesi ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği işbirliği ile başlatılan “Baba Beni Okula Gönder” kampanyası ile köylerinde okul bulunmayan, okul bulunan yerde ise yurt olmadığı için okula devam edemeyen kız öğrenciler için okul-yurt yapımı ve burs sağlanması faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (BBOG, 2010).

Ayrıca AB tarafından finansmanı karşılanan ve Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı tarafından yürütülen, 2002 yılında başlayıp 2007 yılında tamamlanan “Temel Eğitime Destek Programı”nda; Türkiye’de yoksulluktan en fazla etkilenen kırsal alanlar ve kentlerin gecekondu bölgelerinde bulunan, temel eğitimden yararlanamayan kız çocuklarını ve risk altındaki çocukları eğitime kazandırmak amaçlanmıştır (TEDP, 2010). Avrupa Birliği’nin “Toplumsal Cinsiyetin Kalkınma Programları ile Bütünleştirilmesi” programı altında yürütülmüş olan ve AÇEV koordinasyonunda ve Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği ile Eğitim Reformu Girişimi ortaklığıyla gerçekleştirilen "Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi" ise 2005 yılı ocak ayında başlamış ve 3,5 yıl sürmüştür. Mardin, Şanlıurfa, Diyarbakır ve İstanbul illerinde uygulanan proje kapsamında, Türkiye’de kız çocuklarının ve kadınların eğitim hizmetlerine ulaşması ve toplumsal hayata katılımlarındaki engellerin ele alınması ve ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Proje; eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı, okuma yazma bilmeyen kadınlara yönelik çalışmaları ve kız çocuklarının okullaşmasına yönelik politikalar geliştirmeyi kapsamıştır (AÇEV, 2010).

21.Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı (YEKÜV)’ün kız çocuklarının okullulaşmasına destek olmak amacıyla Ekim 2003’te başlattığı “Kız Çocuklarımıza Umut Olalım” projesi de, kız çocuklarının eğitimine dikkat çekmek ve eğitimdeki kız çocuklarını desteklemek amacıyla çalışmalar yapmıştır (YEKÜV, 2010). Milli Eğitim Bakanlığı ve UNİCEF tarafından, eğitime erişimde cinsiyet eşitliğini sağlamak için, 2003 yılında “Haydi Kızlar Okula” projesi başlatılmıştır. Haydi, Kızlar Okula Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası, zorunlu eğitim çağında olup eğitim hakkından yoksun kalan çocuklar arasında kız çocuklar üzerine odaklanılarak tüm çocuklar için kaliteli eğitime erişimi sağlamak anlamına gelmektedir. Bu kampanya 2004’te 33 ili kapsamış, 2005’te 53 ile yayılmıştır (BYHR, 2005).

2006 yılına kadar olan çalışmalar süresince, okullaşmadığı tespit edilen kız çocuklarının % 82’i okullaştırılmıştır (Tanman, 2008).

Antalya’da da Türkiye genelinde olduğu gibi kız çocuklarının okullulaşmasına destek olmak amacıyla yürütülen “Haydi Kızlar Okula” kampanyası çalışmaları yapılmıştır. Burada, sistem dışında kalan kızların, eğitimin her tür ve düzeyine devamını ve eğitsel imkân ve fırsatlardan yararlanmalarını sağlamak için çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda Haydi Kızlar Okula Kampanyası, okula kayıt yaptıramamış erkek öğrencileri de kapsayacak şekilde yürütülmüştür. Çizelge 2.1’de görüldüğü gibi 2005 ve 2008 yılları arasında tespit edilen 2050 çocuktan 765’i okula kazandırılmıştır.

Çizelge 2.1 Haydi Kızlar Okula Kampanyası ile 2005 – 2008 Yılları Arasında Antalya’da Tespit Edilen ve Okula Kazandırılan Çocukların Dağılımı

Antalya	Okula Hiç Kaydolmamış Çocuklar					
	Tespit Edilen Çocuklar			Okula Kazandırılan Çocuklar		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
2005-2006	542	428	970	218	144	362
2006-2007	365	220	585	205	108	313
2007-2008	218	277	495	46	44	90
Toplam	1125	925	2050	469	296	765

Kaynak: Antalya İl MEM, 2009

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010 yılından itibaren uygulanmak üzere “Okullaşma Oranlarını Artırma Eylem Planları” hazırlamıştır. Bu planların ilköğretime ait hedefleri; devamsız öğrenci sayısını sıfırlayarak ilin okullaşma oranlarını yükseltmek, zorunlu öğrenim çağında olup, herhangi bir nedenle okula kayıt yaptıramayan veya yaptırdığı halde sürekli devamsızlık yaparak okula gitmeyen öğrencilerin tamamını eğitime kazandırmaktır. Bu hedeflere ulaşmak için yapılacak çalışmalar ise; öğrencilerin devamsızlık nedenlerini araştırarak gerekli iyileştirmeler yapmak, okula kayıt yaptırmayan öğrencilerin aileleriyle birebir görüşmeler yapmak ve “Sokaktan Okula” projesini uygulamaya devam ettirmek olarak belirlenmiştir (Antalya İl MEM, 2010). 2009-2010 eğitim-öğretim yılında başlamış olan, zorunlu öğrenim çağına gelmiş çocukların e-okul sistemine Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi aracılığıyla otomatik olarak kaydedilmesi uygulaması da ilköğretime kayıt olmama sorununun çözülmesi için yararı olabilecek bir uygulamadır (ERG, 2009).

Öğrencilerin okula başlamamaları ya da terk etmeleri ile ilgili nedenlerden biri de ailelerin ekonomik durumlarının düşük olmasıdır. 2002 Hane Halkı Bütçe Anketi'nin sonuçlarından birinin, Türkiye genelinde yapılan harcamalardan en düşük payı % 1.3 ile eğitimin alması da bu durumu desteklemektedir (Alo Maliye, 2003). Gelir düzeyinin düşük olmasının yanında sürekli bir gelirin olmamasının da eğitimde öğrenci katılımını azalttığı söylenebilir. Ayrıca, ekonomik kriz dönemlerinde okullaşma oranlarının düşmesi, bu dönemlerde okulu terk eden pek çok çocuğun örgün eğitime tekrar dönmemesi önemli bir sonuçtur (ERG, 2009). Bunlara ek olarak, toplumda yoksulluğun artışının sonuçlarından birinin çalışan çocukların sayısındaki artış olduğu düşünüldüğünde bu durumun okula devamı engellediği sonucuna varılabilir (TTB, 2003). Yani, sosyal eşitsizlik ve ulusal ekonominin dengesizliği, çocukları eğitimden koparıp iş dünyasına atılmalarına neden olmaktadır (Grauve, A., Pouget, F., Valderrama, A. ve Bitoun, C., 2006).

2.1.4.3.2 Sınıf Mevcudu Sorunu ve Çözüm İçin Yapılan Çalışmalar:

İlköğretimin tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırılmasını, okullaşma oranının % 100'e yakın olmasını, ortaöğretim kurumlarına yeterli sayıda ve cinsiyet açısından dengeli öğrenci geçişi için ilköğretimde yeterli bir kaynak oluşturulmasını destekleyen nitelikte bir öğretim; hem kırsal hem de kentsel kesimlerde yeterli öğretmen ve derslik sağlanmasını gerektirmektedir (Benson, 1994, s.80). Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçiş ile birlikte, sisteme aşırı bir öğrenci yüklemesi olmuştur. Bu durum okullaşma oranlarının artması anlamına geldiği için olumlu bir gelişme olmakla birlikte, mevcut fiziki şartların yetersiz kalmasına neden olmuş ve okulderslik sayılarında yetersizlik sorunu oluşmuştur. Kalite ile ilgili sorunların yanı sıra sınıf büyüklükleri istenilen düzeye getirilememiş, ikili öğretimden normal öğretime tam anlamıyla geçilememiştir (BYHR, 2005).

Sekiz yıllık zorunlu eğitime geçişi izleyen günlerde, ilköğretimde çağdaş bir eğitim düzeni kurmayı amaçlayan Eğitimde Çağ Yakalama 2000 Projesi uygulamaya konulmuştur. Bu proje ile ilköğretimde; %100 okullaşma oranına ulaşılması, birleştirilmiş sınıf uygulamasına aşamalı olarak son verilmesi, sınıf mevcutlarının 30'a indirilmesi ve ilköğretimde niteliğin yükseltilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2002). Ayrıca MEB'nin Müfredat Laboratuvar Okulları modeline göre de her sınıfa düşen öğrenci sayısı en fazla 30'dur (MEB, 2002). Fakat Atatürk'ün, 1 Kasım 1924'te TBMM'ni açış konuşmasındaki; *“Yurtta istediğimiz eğitim örgütü için gerekli olan öğretmen ve yapıların, nicelik ve niteliği düşünülünce, eksiklerini gidermenin uzun yıllara bağlı olduğu kolayca anlaşılır.”* sözleri,

ülkedeki eğitim sistemindeki sorununun kısa sürede gerçekleşmesinin mümkün olmayacağını ortaya koymaktadır (Bingöl, 1979, s.31). Hasan Ali Yücel de 12 Kasım 1952 yılında yaptığı konuşmada; şehirlerde ilkokullarda çift öğretimli ilkokullar olduğunu, bunun sebebinin okul binalarının yetersizliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. (Aydoğan, 1997, s.265). Sınıf mevcutlarının fazlalığı ve ikili öğretim sorunun ne kadar uzun yıllar öncesine dayandığı ve hala çözülemediği böylece görülmektedir.

Okul, kurumsal amaçları gerçekleştirilmesi beklenen kişilerin, işleri ve birbirleri ile olan etkileşim biçimleri tarafından nitelenen toplumsal bir sistemdir (Lunenburg, 1995'ten aktaran Aydın, 2006). Okul nüfusu bir eğitim planı için çok önemlidir. Okul çağındaki nüfus, bu nüfusun ne kadarının okullaştırılabildiği, eldeki öğretmen, okul ve derslik sayılarının yeterli olup olmadığı planlama için önem taşımaktadır (Adem, 1981, s.94). Eğitim planlamasının yapılmasını veya planların hedeflerine ulaşmasını zorlaştıran etkenlerden birisi, ülkenin demografik yapısıdır. Demografik yapıdaki çarpıklık, kaynakların etkili dağılımını ve verimli kullanılmasını engellemektedir. Küçük yerleşim yerlerinden büyük kentlere olan göç nedeniyle kırsal kesimde okullar öğrencisiz kalırken büyük kentlerde ise aşırı kalabalık sınıflarda eğitim-öğretim yapılmaya çalışılmaktadır (Türkmen ve Ergün, 1997). İç göçler nedeniyle nüfusun arttığı bu yerlerde ikili öğretim yapılmasına rağmen sınıfların çok kalabalık olması eğitimin niteliğini düşürmektedir (Tezcan, 1994). Hızlı göçten etkilenen illerin altyapı, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerinin görülmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Antalya da kentleşme hızı yüksek bir şehir olduğu için eğitim altyapısı yetersiz kalmakta, ikili öğretim ve kalabalık sınıflar sorunu yaşandığı için eğitimin kalitesi olumsuz olarak etkilenmektedir (Baloğlu, 1995, s.45)

İkili öğretim; bir okul binasında bir günde iki okulun ya da bir okulun öğrencilerinin yarısının sabah, diğer yarısının öğleden sonra okutulmasıdır. Üçlü öğretim ise bir günde bunu üçe çıkartmadır. İkili ve üçlü öğretim, maliyeti azaltması anlamında niceliği yükselten bir uygulama olmakla birlikte niteliği düşürmektedir (Başaran, 1988, s.270). Eğitimi; öğretmen yetersizliği, ikili-üçlü öğretim, sınıflardaki öğrenci kalabalığı gibi etmenler olumsuz olarak etkilemektedir (Tanilli, 1996, s.97). İkili üçlü öğretim yapılması, tekli öğretim için gerekli sayıda okul açılmaması, bunun yanı sıra sınıf mevcutlarının normalin üstünde artış göstermesi verimi olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir (Alıç, 1991, 168).

Kalabalık sınıflar, öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimini azaltarak eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesini güçleştirmektedir (Maya, 2006). Sınıf mevcudunun az olmasının öğretmene ve öğrenciye birçok yararı vardır. İdeal sayıdaki bir sınıf mevcudu sınıf yönetimini kolaylaştırır, gürültüyü azaltır, öğretmenin farklı yöntem ve teknik

kullanabilmesine, öğrenciyi daha iyi tanmasına ve izlemesine olanak sağlar, öğrencinin dikkatini artırır. Sınıf mevcudunun çok olması ise bu yararları ortadan kaldırmakla birlikte, öğretmen ve öğrenci üzerinde psikolojik, sosyal ve sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilir (Çınar, 2004). Son yıllarda yapılan araştırmalarda, okul ve sınıflardaki öğrenci sayısı azaldıkça öğrencilerin derslere devamının arttığı, okul terklerinin azaldığı, daha iyi notlar aldıkları, ders dışı eğitsel etkinliklere daha fazla katıldıkları, kendilerini daha güvende hissettikleri ve davranışsal sorunlarında azalma olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Viadero, 2001'dan aktaran Aydın, 2006, s.117).

Nitelikli bir öğretim için bir sınıfta, okulöncesi eğitimde 11-20, temel eğitimde 25-30, ortaöğretimde 20-25 öğrencinin olması gerekmektedir. Bir sınıftaki öğrenci sayısı, bu rakamların çok üstüne çıkarsa, öğrenci başına maliyet düşmekte ama öğrencilere verilen eğitimin niteliği de düşmektedir (Başaran, 1988, s.271). Verimli bir eğitim-öğretim ortamı için Çınar (2004) ve Ekizceli (2006) de yaptıkları çalışmalar sonucunda, ilköğretimde sınıf mevcutlarının 20'ye düşürülmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Karaçalı (2006) ve Akbaba Altun ve Çakan (2008)'in yaptıkları çalışmalarda ise ilköğretimde sınıf mevcutlarının 30 olmasının hem sınıf yönetimi hem de etkili bir öğretim ortamı için gerekli olduğu belirtilmiştir.

İlköğretimdeki kalabalık sınıf sorunu kalkınma planlarında da yer almış ve eğitimin kalitesini düşürdüğü için bir sonraki planda bu sorunu çözmek yolunda hedefler konmuştur. 1996-2000 yıllarını kapsayan VII. BYKP.'da; nüfus artışı ve iç göçler nedeniyle başta büyük kentlerde olmak üzere ikili ve kalabalık sınıflarda öğretimin eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemeye devam ettiği belirtilmiştir. Mevcut durumda yüzde 89.8 olan okullaşma oranının, bu plan dönemi sonunda, sekiz yıllık zorunlu temel eğitimde yüzde 100 olması hedeflenmiştir (VII. BYKP, 1995). 2001-2005 yıllarını kapsayan VIII. BYKP.'nda ilköğretimde yüzde 100 okullaşma hedeflenmiş, planın 686. maddesinde; "*Plan döneminde kalabalık sınıfların mevcudu düşürülecek ve ikili eğitim uygulaması azaltılacaktır.*" ifadesi yer verilmiştir (VIII. BYKP, 2000). 2007-2013 yıllarını kapsayan IX. KP.da da ilköğretimde sınıf mevcutlarının 30'a düşürülmesi hedefi yer almaktadır (9. KP., 2006).

Eğitimde kentlere yapılan göç ve nüfus artışının sonucu olarak oluşan kalabalık sınıf sorununun çözümü için yeterli sayıda dersliğe ihtiyaç vardır. Eğitime yapılan harcamalar ve yatırımlar, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler gösterirler (İnanç, Güner ve Sarısoy, 2006). Bu anlamda Türkiye genelinde 2003 yılında uygulanmaya başlanan "Eğitime % 100 Destek Kampanyası" ile eğitimdeki niceliksel sorunların çözümü amaçlanmıştır. Bu kapsamda hayırseverlerin eğitime yaptığı katkılar desteklenerek yapılan

harcamaların tamamını vergi indirimi olarak gösterilmesi sağlanmıştır (MEB, Eğitime % 100 Destek).

Antalya’da da “Eğitime % 100 Destek” kampanyası kapsamında son yıllarda yapılan derslikler, eğitime niceliksel olarak katkıda bulunmuştur. Antalya Valiliği Strateji Geliştirme Şubesinin 2010-2014 yılları için geliştirdiği stratejik plan incelendiğinde; 2003-2009 yılları arasında ilde yapılan derslik sayıları Çizelge 2.2’de görülmektedir:

Çizelge 2.2 2003 – 2009 Yılları Arasında Antalya’da Yapılan Derslik Sayıları

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	TOPLAM
Derslik Sayıları	312	127	236	214	379	229	717	2214

Kaynak: Antalya İl MEM, 2009

2.2. Kalkınma

2.2.1 Kalkınma Kavramı

Her toplum sürekli bir değişim içindedir. Toplumsal yapılar, kurumlar ve ilişkiler sürekli olarak değişmektedir. Toplumsal değişmeyi sağlayan nedenler çeşitlilik göstermekte, bazıları ön plana çıkmaktadır. Eğitim de toplumsal değişimin nedenlerinden biri olduğu için toplumsal değişimde öncelik kazanması toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Eskicumalı, 2003). Demokratik ülkeler, bireylerin kaliteli eğitimi sağlanırsa ekonomik kalkınmanın ve demokratik yaşamın gerçekleşmesinin mümkün olduğunu savunurlar. Demokratik ülkelerdeki eğitim sistemleri, toplumsal ve ekonomik alanlardaki sürekli değişmeye ve gelişmeye açıktır (Türkoğlu, 2005).

Eğitim, toplumda değişmelerden sorumlu olduğu için değişime diğer sistemlerden önce uyum sağlamak zorundadır. Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların nitelikli ve sürekli bir eğitim almaları ve bunun sonucunda ekonomik büyümeye yapabilecekleri katkıya bağlıdır. Bunun için, toplumun eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsurudur (Ereş, 2005).

U'Thant (1962)'ye göre kalkınma; yalnızca insanların maddi gereksinimleri ile ilgili değil, onların toplumsal olarak koşullarının iyileştirilmesi ile de ilgilidir (Kaya, 1984, s.9). Bireylerin refah düzeylerini artırmak amacı ile siyasi iktidarın belli ekonomik politikaları izleyerek, toplumun yapısını değiştirme girişimi de kalkınma olarak tanımlanabilir (Adem, 1993, s.36).

Kalkınma; öncelikle planları yürütecek bir kamu yönetim sistemini, yetkin teknik elemanları ve uygulamaya yardımcı vatandaşları gerektirmektedir (Kaya, 1984, s.17). Kalkınmanın gerçekleşebilmesi nitelikli insan faktörünü gerektirdiği için kalkınma büyük ölçüde insan sermayesindeki gelişmelere bağlı bulunmaktadır. Nitelikli insan gücünün artmasını sağlayacak en önemli araç ise eğitimidir (Erari, 2002). Kalkınma, insan gücü ihtiyacı ve istihdam açısından eğitimi etkileyen önemli bir faktör olduğu için eğitimi olumlu yönde etkilemeli, eğitim sistemi de kalkınmayı destekleyici ve hızlandırıcı bir görev üstlenmelidir (Baloğlu, 1995, s.30). Kalkınmayı hızlandıracak yeterli bir eğitim sistemini geliştirmek de devletin görevidir (Kaya, 1984, s.17).

Atatürk, Onuncu Yıl Nutku'nda; *“Yurdumuzu dünyanın en mamur ve medeni milletler seviyesine çıkaracağız”* sözleriyle devrimin çağdaşlaşma yolundaki hedefini göstermiş, bu hedefe planlı kalkınma süreci ile ulaşılacağını belirtmiştir (Bilgesay, 2006). Tanilli'nin de belirttiği gibi; *“Biz çağdaş dünyada, iktisadi ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirme kavgasını veren bir toplumuz. Bu süreçte en önemli öğelerden biri insan öğesidir”*. Bu nedenle eğitimin şekli ve içeriği yaşamsal bir önem taşımaktadır (Tanilli, 1996, s.211).

Planlamanın temel amacı; eğitimin genel kalkınmaya, istihdama, bütünüyle ekonomik yaşama dönük olmasıdır. Son yıllarda birçok iktisatçı da, ekonomik büyüme ve insani kalkınma arasındaki ilişkilerin karşılıklı olduğunu, yani, insani kalkınmanın işgücü bakımından verimliliği artırarak ekonomik büyümeyi hızlandırdığını, ekonomik büyümenin de gelir artışı yoluyla sağlık, eğitim vb. ile ilgili harcamaları artırarak insani kalkınmayı yükselttiğini belirtmektedir (Hoşgörür ve Gezgin, 2005).

Planlı kalkınma politikası izlenmesinin temel amacı, eldeki sınırlı kaynakların dağılımının en etkin şekilde sağlanabilmesi için toplumun ihtiyaçlarını bir bütün olarak karşılamaktır (Adem, 1973, s.9). Bir toplumda her anlamda kalkınmanın sağlanabilmesi için bir plan hazırlamak tek başına yeterli değildir. Hazırlanan planın etkilenecek her birey tarafından benimsenmesi ve uygulamanın özümsemesi önem taşımaktadır. Atatürk'ün de belirttiği gibi; *“Uygulayan ve yapan, karar verenden daha güçlüdür”* (Kılınç, 2005, s.67).

2.2.2 Eğitim ve Kalkınma İlişkisi

Eğitim; bağımsız bir toplumu oluşturacak, sağlıklı ve moral düzeyi yüksek bireylerin yetiştirilmesiyle hem bireysel hem de evrensel bir kültüre sahip, zengin bir toplumu yetiştirmeyi amaçlar (Ereş, 2005). İnsanın toplumdan ayrı düşünülmesi olanaksız olduğu için eğitimin toplumsal ve ekonomik kalkınmada tartışılmaz bir önemi vardır. Eğitim, toplumun ekonomik olarak büyümesini sağlamak için başvurulan önemli bir araçtır. Gelişmekte olan her ülke, kalkınma planlarına hizmet edecek eğitim politikaları belirlemelidir (Kaya, 1984, s.16).

Atatürk, 1 Mart 1922'de TBMM'ni açış konuşmasında; *“Ulusumuzun üstün yaradılışının gelişmesi ve buna dayanarak kendine yaraşan uygarlık düzeyine yükselmesi, hiç kuşkusuz, yüksek uğraşların istedikleri insanları yetiştirmekle gerçekleşir.”* diyerek kalkınma için insan yetiştirmenin ve eğitimin gerekliliğini vurgulamıştır (Bingöl, 1979, s.13).

Bir ülkenin gelişmişliği, o ülke insanların sürekli ve nitelikli bir eğitim almaları ve bu bilgi becerileri ile ekonomiye yapacakları katkıya bağlıdır. Bireyin, kalkınmanın beyni olduğu düşünüldüğünde, bilinçlenmesi, öğrenme ve düşünme isteği ile donatılması gerekmektedir. Bu nedenle, sosyo-ekonomik gelişmenin ve verimliliğin en önemli gücü, toplumun eğitim düzeyidir (Çakmak, 2008). Bireyler eğitim kurumlarında çağdaş teknolojiye uygun bilgi ve becerilerle donatılarak iktisadi kalkınmanın gerektirdiği nitelikli işgücünü oluştururlar, böylece üretim düzeyinin artmasına ve ekonomide hızlı bir kalkınmaya yardımcı olurlar. Üretim sürecinin bir girdisi olan eğitim, iktisadi kalkınmaya katkı sağlamanın yanında bireylerin davranışlarında olumlu gelişmeler yaratır (Öztürk, 2005).

1971 yılında eğitim reformu yasa tasarısını hazırlamak için kurulan Milli Eğitim Reformu Strateji ve Koordinasyonu Komisyonu'nun hazırladığı raporda eğitim sorunu kalkınmanın gerektirdiği insan gücü açısından ele alınmış ve eğitimin şu üç yanı üzerinde durulmuştur (Kaya, 1984, s.372):

- a- Eğitimin kişiliğin gelişmesi ile ilgili yanı
- b- Eğitimin yurttaş yetiştirmeyle ilgili toplumsal yanı
- c- Eğitimin ekonomik kalkınma ile ilgili yanı

Ekonomik ve toplumsal koşulların değişmesi, eğitimin önemini giderek artırmaktadır. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın ön koşulu olarak kabul edilen eğitime olan talep, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamak için artmış ve ülkeler bu ihtiyacı gidermek amacıyla çeşitli önlemler almak zorunda kalmıştır (Ereş, 2005).

14-15 Mayıs 2010 tarihlerinde Bahçeşehir Üniversitesi'nde yapılan "Eğitim ve Ekonomik Kalkınma" konferansında belirtilen bilgilerden birinin; bir ülkede nüfusun ortalama eğitiminin 1 birim artmasının o ülkenin kabaca yüzde 0.7 büyümesini sağladığı, bu büyümenin yarısında eğitimin doğrudan katkısı olduğu, diğer yarısında ise eğitim- ekonomi etkileşimi olduğu düşünüldüğünde ekonomik kalkınma için eğitimin önemi dikkat çekmektedir (Ülsever, 2010).

Eğitim, Türkiye'de kalkınma ve batılılaşma için önemli bir anahtar olarak görülebilir. Tanzimat'tan beri, eğitimde sağlanacak gelişmeler yoluyla, toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmesine katkıda bulunmak için çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde de eğitimin gelişmesine, en azından sayısal olarak ilerleme sağlanmasına ciddi çabalar gösterilmiştir (Kaya, 1984, s.91).

Türkiye'de, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan eğitim sorununu çözmek için girişilen en önemli hareket, kurulan Köy Enstitüleridir. Köy Enstitüleri, İstiklal Savaşı'nın ardından oluşması istenen yeni bir Türkiye görüşüne dayanmaktadır (Eyüboğlu, 1979, s.99). Atatürk'ün; *"Büyük olaylar, düşüncelerde büyük devrimler yapar"* sözü, bulunduğu dönem açısından değerlendirildiğinde büyük bir kalkınma hareketi olan köy enstitülerinin kuruluş aşamasında yaşam bulmuştur (Kılınç, 2005, s.51). Yine Atatürk, 1 Mart 1922 tarihinde TBMM'ni açış konuşmasında; *"Yurdun gerçek sahibi ve toplumumuzun temel ögesi köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne değin bilgi ışığından yoksun bırakılmıştır. Bundan ötürü, bizim izleyeceğimiz ulusal eğitim politikasının temeli, önce içinde bulunduğumuz bilgisizliği gidermektir."* diyerek eğitim ile ilgili olarak öncelikle köylünün eğitilmesinin önemini vurgulamıştır (Bingöl, 1979, s.12).

11 Haziran 1935 ile 7 Ağustos 1946 arasını kapsayan bu dönemde, nüfusun yüzde 80'inin yaşadığı köylerin kalkınması temel alınmış ve köy eğitiminin bu kalkınmada çok önem taşıdığı düşünülmüştür (Tonguç, 1997, s.5). Eğitim ve kalkınmanın köyden başlatılması, "Halkçılık" ilkesinin de gereğidir (Serter, 2008, s.190). Bu anlamda köy enstitüleri, memlekette kurulmuş, halkçı, gerçekçi, ilerici eğitim kurumlarının başında gelmektedir (Eyüboğlu, 1979, s.114).

Köy enstitüsü modeli; eğitimdeki cinsiyet farklılıklarını, köy-kent eşitsizliklerini giderebilmek için oluşturulmuş gelişmeye açık bir eğitim yoluyla kalkınma modelidir (Serter, 2008, s.186). Aydoğan'a göre (1997, s.23). Köy Eğitim Sistemi'nin iki genel amacı vardı; ilki yıkılan ülkenin yeniden kurulması ve kalkındırılması, ikincisi ise Cumhuriyet'in korunması, yaşatılması ve geliştirilmesiydi (Aydoğan, 1997, s.23). Türkiye'de nüfusun %80'inin köylerde yaşadığı 1930'lu, 1940'lı yıllarda köylü kalkınmadıkça milli bir kalkınmanın

sağlanamayacağı, kalkınmada eğitime çok görev düşeceği, eğitimsiz kalkınmanın olamayacağı görüşü hâkimdi. (Aydoğan, 1997, s.7). Bu nedenle Atatürk, 1935'te Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen Saffet Arıkan'a, köyün içinden gelen, oranın koşulları içinde yaşayan insanların gücünden yararlanma düşüncesini ve emrini vermiştir ve öğretmen hareketi bu emir üzerine başlamıştır. Saffet Arıkan, bu işleri programlayabilecek kişi olarak İsmail Hakkı Tonguç'u görevlendirmiştir (Tanilli, 1996, s.50).

1938'de Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel, 17 Nisan 1940'ta TBMM'de Köy Enstitüleri Kanunu görüşülürken yaptığı konuşmasında; *“Köylerde oturan 13 milyon vatandaşımızın çocuklarının yüzde 75'ini okutamıyoruz. Şehirlerde oturan 4 milyon vatandaşımızın çocuklarının ise yüzde 20'si okumaktan mahrumdur. Bu ters oranı çözmek ve köylerde yaşayan çocukların yüzde 100 okumasını sağlamak için bu kanuna ihtiyaç vardır.”* diyerek ülkedeki eğitim durumunu gözler önüne sermiştir. (Aydoğan, 1997, s.92).

Köy Enstitüleri, köy gerçekliğinin en güzel geleneklerinden biri olan imeceyi genç kuşakların kullanmasıyla, yeni bir yaşamın yaratılmasının ve yurdun kalkınmasının başarılabilirliğini kanıtlamıştır (Tanilli, 1996, s.62). Köy enstitülerinin sloganı, *“iş içinde, iş aracılığıyla, iş için eğitmek”* idi. Fakat eğitim sadece iş odaklı değil, genel kültürle de ilgilenmeliydi. Bu nedenle eğitim süresinin yarısı genel kültür derslerine ayrılırken, kalan bölümü mesleğe ve uygulamaya yönelik olarak belirlenmişti. Tarlada çalışılıp ağaç dikilerek, köye su getirilip elektrik hattı çekilerek, yollar yapılıp bataklıklar kurutulurken, öğrenirken bölgenin kalkınması, kalkınırken de bilginin genişlemesi sağlanmaktaydı (Serter, 2008, s.194).

İnönü'nün 1942'de Savaştepe Köy Enstitüsü'nü ziyareti sırasında yaşadığı bir anıyı Mehmet Başaran şöyle aktarmaktadır: *“Paşa kızın yanına sokuluyor ve ‘Kızım çantanda ne var görebilir miyiz?’ diyor. ‘Görebilirsiniz paşam’ diyor kız. Çantasından bir çeyrek köfte ekmek ve bir de Antigone adlı klasiklerden yeni çıkmış bir kitap çıkarıyor. İnönü yanındakilere dönüyor, ‘Görüyor musunuz? Köy Enstitüleri’nde kitap ekmekle bir tutuluyor. Ne zaman Türkiye’de erinden generaline, sade vatandaştan cumhurbaşkanına kadar herkes ekmekle kitabı bir araya getirebilirse Türkiye’nin kalkınması daha gerçekçi olacak. Tam bağımsızlık o zaman gerçekleşmiş olacak. İşte Köy Enstitüleri bunu yolunu açıyor”* (Dündar, 2008, s.42).

19 Mayıs 1944'te dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, yapılan ilköğretim kalkınmasının önemini şu sözlerle dile getirmiştir: *“İlköğretim, hiçbir devirde bugünkü ölçüsüyle ele alınmamıştır. Cumhuriyetin ilk gününden beri arkasından koştuğu ilköğretim ülküsü hakiki ve tam manasıyla başarılmak yolundadır. Bu senden itibaren binlerce sayılarla*

köy okullarının açılacağı bir devre giriyoruz. Hazırlıklar tamamdır. Makine kurulmuştur. Bundan sonra yalnız ameli neticeler alacağız. Yakın uzak, büyük küçük, toplu dağılık bütün köylerin kız erkek bütün çocukları, çok değerli öğretmenlerin karşısında dersaneleri dolduracaklardır. Nihayet 10 sene zarfında Türkiye’de ilköğretim meselesinin halledilmiş olacağını açık ve kesin olarak görebiliyoruz.” (Aydoğan, 1997, s.204).

Hasan Ali Yücel’in Eğitim Bakanlığı sırasında ilköğretimin genel durumuna bakacak olursak;

İlkokul Sayısı: 6700’den 13665’e,

Öğretmen Sayısı: 13502’den 19658’e

Öğrenci Sayısı: 764691’den 1359034’e çıkmıştır.

Görülüyor ki köy enstitüleri ile yapılan eğitim kalkınması ile sayısal verilerde iki katına yakın artışlar olmuştur (Aydoğan, 1997, s.250).

2.3 Planlama

2.3.1 Planlama Kavramı

Hiçbir ülke gerçekleştirmek istediği eğitimin bütününe sahip olamaz. Her ülkenin tercih ettiği önceliklere göre önem verdiği programların olması, bunları geliştirmesi gerekir. Aynı anda ilk, orta ve yüksek öğretime birinci öncelik verilemeyeceği gibi nitelik ve niceliğe de aynı anda birinci öncelik verilemez (Harbison, 1973, s. 2). Önemli olan bir dengenin kurulabilmesi ve bu dengenin kurulabilmesi için gerekli en uygun planın yapılabilmesidir.

C. A. Anderson’a göre planlama; bazı amaçlara ulaşmak için gelecekte uygulanacak bir dizi kararı hazırlamaktan oluşan bir süreçtir (Adem, 1981, s.7). Akçay (1990, s.49) planlamayı; bir örgütün amaçlarını gerçekleştirebilmek için gerekli girdilerin sağlanması ve kullanılması ile ilgili yolların kararlaştırılması süreci olarak görürken Çalık (2003) ise planlamayı önceden tespit edilmiş olan amaçların gerçekleştirilebilmesi için yapılması gereken işleri belirleyip izlenecek yolların seçilmesi olarak tanımlamaktadır.

Planlama bir yönetim süreci olarak düşünüldüğünde; bu süreçte belirli bir konuda gelecekte yapılacak işlerin neler olduğunu, bunların nasıl, ne zaman ve kim tarafından yapılacağını kararlaştırmak demektir (Alıç, 1991, s.137).

C. A. Anderson; planlama sürecinin temel öğelerini şöyle sıralamaktadır:

1- Planlama geleceğe yönelik bir çalışmadır.

2- Planlama kuramdan çok eylem üzerinde duran bir uygulamadır.

- 3- Planlama tartışılmış bir çaba gerektirir.
- 4- Planlama birbirine bağlı bir dizi kararı birlikte getirir.
- 5- Planlama maliyetleri dikkate alınmalıdır (Adem, 1981, s.7).

Planlama, maliyetleri dikkate alarak eldeki sınırlı kaynakları kullanarak daha iyi ve büyük sonuçlara ulaşmaya yardımcı olabilir (Coombs, 1973, s.2)

İyi bir planlama yapılırken uyulması gereken bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler şöyle sıralanabilir:

- 1- Planlama, örgüt amaçlarına uygun olmalı ve önceden verilmiş kararlarla çelişmemelidir.
- 2- Planlama, belirli verilere dayanmalı, uygulama yapacak elemanların ve kullanılacak malzemenin niteliği göz önüne alınmalıdır ve gerçekçi olmalıdır.
- 3- Planlama, sistematik, olumlu çalışmayı teşvik edici ve esnek bir özellik taşımalıdır.
- 4- Planlamanın öngördüğü tahminler genel, yumuşak ve değişebilir olmalıdır.
- 5- Planlar, kontrol için bir ölçüt işlevi gördüğü için, uygulamanın sürekli kontrol edilebilmesine elverişli olmalıdır.
- 6- Bir örgütte planın tekniği önemlidir. Birden fazla farklı plan karışıklık ve düzensizlik demektir (Alıç, 1991, s.138).

Tüm bunlara rağmen uygulamada karşılaşılan sorunlar olmaktadır. Yapılan planların siyasi propaganda aracı olarak kullanılması, ülkenin eğitsel, toplumsal ve ekonomik durumunu yeterince tanımadan ve kamuoyuna danışılmadan hazırlanması, planlarda önerilen hedeflerle eldeki insan ve parasal kaynaklar arasındaki tutarsızlık olması, denetim ve uygulama aşamasında planların yeniden gözden geçirilmesi için gerekli kaynakların yetersiz olması bu sorunlara yönelik eleştirileridir (Adem, 1981, s.47).

Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1937'de TBMM'yi açış konuşmasında; *“Başarı, ancak türeli bir planla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir.”* diyerek planlamanın önemini belirtmiştir (Baykal, 2001, s.191). Yine Atatürk; *“Herhangi bir zorluk önünde kaldığım zaman benim yaptığım iş şudur: Durumu iyice saptamak, sonra bu durum karşısında alınacak önlemin ne olduğuna karar vermek”* diyerek her konuda planlı bir lider olduğunu belirtmiştir (Kılınç, 2005, s.66)

2.3.2 Eğitim Planlaması

Planlamanın temel aracı, eğitimin genel kalkınmaya, istihdama ve ekonomik yaşama dönük olmasıdır (Aydın, 2000, s.135). Eğitimin, değişime hızla uyum sağlayacak bir anlayışla

düzenlenmesi ve buna uygun bir eğitim planlamasının gerçekleşmesi zorunludur (Serter, 2008, s.230). Eğitim planlamasının etkinlik alanı; temel eğitimden yüksek öğretime kadar olan tüm örgün eğitim düzeylerini, yetişkinler eğitimi, kadın eğitimi, hizmet içi eğitim gibi yaygın eğitimi, kısaca; halkın sürekli olarak eğitimini kapsamaktadır (Adem, 1981, s.20). Eğitim planlaması; ideolojik olarak tarafsız olan, yöntemler, gelişmişlik düzeyi ve devlet biçimi bakımından farklı durumlara uygulanabilecek kadar esnek bir süreçtir (Coombs, 1973, s.1)

Adem'e göre (1981, s.14) eğitim planlaması; *açıkça tanımlanmış amaçlara uygun olarak bireyin var olan yeteneklerini geliştirmek ve ülkenin toplumsal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına yardım edecek eğitim olanağını tüm nüfusa sağlamak için kamuoyunun katılımı ve desteği ile kamu kesimi için olduğu kadar özel eğitim kesimi için de geçerli, toplumsal araştırma yöntem ve ilkelerinin, eğitimsel (pedagojik) tekniklerin eşgüdümlü uygulanmasını içeren sürekli, yönetsel, ekonomik ve parasal bir süreçtir.*

Eğitim planlamasının temel görevlerinden biri; eğitim düzeninin karmaşık durumdaki ilişkilerini, değişmekte olan koşullar altında ölçülü ve dengede en iyi nasıl tutulabileceğinin saptanması ve onları sürekli olarak gereken doğrultuya yöneltmesidir. Eğitim planlaması gelecekle ilgilenir. Ancak geçmişten de yararlanır. Planlama, yalnız nereye gidileceğini değil, nasıl ve en iyi hangi yoldan gidileceğini araştırarak sürekli bir süreçtir (Coombs, 1973, s.1-2). Toplumun çocuklarla ve eğitimle ilgili programlarının plânlanması ve izlenmesi, özellikle eğitim ve istihdam alanlarında cinsiyete dayalı eşitsizliklerin ortadan kaldırılması konusunda devletin, sivil toplum örgütlerinin, halkın ve ailenin iş birliği yapması ve uygulamaların izlenmesi için yöntemler geliştirilmesi gerekmektedir (Cılga, 2001).

Eğitim politikalarını devlet kurumları belirler. Bireyler eğitimleri sonucunda istihdam edilmeye, işverenler de, belli eğitim sürecini bitirmiş işgücüne ihtiyaç duyarlar. Öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli birimlerine bu görev düşmektedir. Bakanlık ya da genel olarak hükümet, piyasada hangi tür elemana ihtiyaç duyulduğunu ve işgücünün niteliklerinin ne olması gerektiği, iş çevrelerinin ne tür işgörenlere ihtiyaç duyduğu ya da duyacağını planlar (Aydoğan, 2010). İktisadi ve sosyal kalkınma planlarının tam bir kalkınma planı olabilmesi için genel olarak eğitim harcamalarını da en iyi şekilde içermesi gereklidir (Serin, 1979, s.92).

Örgün eğitimden herkesin eşit olarak yararlandırılması, planlamanın temel ilkelerindedir (Tanilli, 1996, s.214). Eğitim planlamasında, eğitimin niceliksel boyutu ile ilgilenildiğinde amaçlanan; ilgilenilen yıllar arasındaki öğrenim çağı nüfusunu kestirmek, plan hedeflerine göre her düzeydeki okulları yapılacak okulların ve

ihtiyaç duyulan öğretmenlerin sayısını ve bunlar için gerekli bütçesel gereksinimleri belirlemektir (Adem, 1981, s.39). Mustafa Kemal Atatürk de; *“Başarılı olabilmek için hakikaten, memleketin ve milletin ihtiyacına uygun, esaslı bir program üzerinde, bütün milletin elbirliği ile ve tam anlaşarak çalışması lazımdır.”* sözleri ile yapması gereken planlamaların ihtiyaçlara uygun olarak yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir (İmer, 1989’dan aktaran Baykal, 2001, s.191).

Eğitim planlaması; eğitim sektörünü büyütmek ve daha verimli işlemesini sağlamak için, iyi yapılandırılmış konular, açıkça tanımlanmış amaçlar ortaya koyarken sorunların irdelendiği, politikaların oluşturulduğu, uygulandığı, değerlendirildiği ve yeniden düzenlendiği aşamaları gerektirir (Haddad ve Demsky, 1995).

Bursalıoğlu’na göre eğitim planlamasında izlenecek aşamalar şöyle sıralanabilir:

- 1- Sistemin hedefinin saptanması
- 2- Sistemin ürünü ve bunların değeri
- 3- Sistemin üzerinde çalıştığı madde (Eğitilecek nüfusun yeteneklerinin çeşitli bilgi ve beceri düzeylerine göre dağılımı)
- 4- Üretim teknikleri (Programların uyumu ve sürekliliği, öğrencilerin bu programlara göre seçilmesi, öğretmen yetiştirme ve yerleştirme, eğitim örgütlerinin tipleri, uygulanacak öğretim yöntemleri vb.)
- 5- Kurulacak sistemin yapısı (Kaynakların kullanılması, yatırım programları, bina verme, öğrenci akımı gibi problemler)
- 6- Sistemin verimini değerlendirme (Bursalıoğlu, 2005, s.101).

M. Hesapçioğlu’na göre ise planlama aşamaları şu şekilde incelenmektedir:

İlk olarak önerilen plan taslağı çizilir. Öncelikle planlamayla ilgili ön çalışmalar yapılır.

Eğitim planlaması ön çalışmalarında her eğitim sisteminin kabul etmesi gereken eğitimle ilgili temel amaçlar konusunda bir tespit yapılması gerekmektedir. Uzun vadeli eğitim planlamasının aydınlatmak zorunda olduğu temel sorunlar, hedeflerin saptanmasında başvurulacak olan; uluslararası öneriler, kongre, seminer ve komisyon kararları, yıllıklar, kültürel ve dini ilkeler, siyasi ilkeler, hukuksal kaynaklar, eğitimle ilgili incelemeler, basın-yayın, anketler ve karşılaştırmalı eğitim ile elde edilen analizlerden oluşan kaynaklarda ön çalışmalar kapsamındadır. Önerilen plan taslağının çizilmesinde belirlenmesi gereken ana noktalar; hazırlanacak planın niteliği, hedefler, gerekli eleman, teçhizat ve finansman durumu, zaman olanağı, izlenecek çalışma biçimidir.

Bu anlamda ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik durumunun, nicelik, nitelik, yönetim ve finansman yönünden eğitim durumunun incelenmesi, eğitim sistemindeki niteliksel (içerik,

öğretim metotları, teftiş vs) ve niceliksel (öğretmen başına düşen öğrenci, sınıf başına düşen öğrenci, yönetici başına düşen öğretmen, öğretim maliyeti vs) sorunların saptanması ve önceliklere göre çözümlerin ortaya konması önem taşımaktadır. Sonraki aşamalarda plan taslağı tartışılır, onaylanır, uygulanır, yeniden gözden geçirilerek değerlendirme yapılır. Değerlendirme, uygulanan planın amacına ne derece ulaştığını belirlemeye, hem de planı yeni gereksinmelere uydurmaya ve ilerisi için daha iyi plan yapma koşullarını yaratması açısından önemlidir (Hesapçioğlu, 1989, s.62).

Eğitim planlamasının geçmişi ekonomik planlamadan daha eskidir. Merkezi yerine yöresel ve tüm eğitim sistemini hedef alacak şekilde değil bireysel eğitim kurumlarına odaklı, gelişigüzel yapılan eğitim planlamaları, planın amaçlarını gerçekleştirememektedir (Blaug, 1967). Eğitim planlamasının başarıyla gerçekleşebilmesi için; devamlı bir örgüt sağlanmalı, uzmanlar, yönetim organları ve danışma kurulları işbirliği içinde olmalı, eğitim planları, ekonomik ve sosyal diğer planlarla bütünlük içinde ve önceden tahmin edilmeyen durumlara uygulanabilmesi için esnekliğe sahip olmalı, kişilere ya da gruplara ait düşüncelerle amacından saptırılmamalı ve ihtiyaçların belirlenmesinde seçim yapılırken tarafsızlık esas olmalı, önerilen çözüm yollarının uygulanabilirliği için gerekli kaynaklarda gerçekçi olunmalı ve zaman zaman değerlendirilerek yeni durum ve ihtiyaçlara uydurulmalıdır (Hesapçioğlu, 1989, s.61).

Eğitim planlamasının başarılı olabilmesi için gerekli koşullar, geleneksel olarak, yasa, eleman ve teknik olarak görülse de yeterli değildir. Politik ve yönetsel engeller de planlamanın başarısız olmasına neden olabilir (Ruscoe, 1974, s.20).

Eğitim planlaması ile ilgili çalışmaların eski çağlardan beri yapıldığı çeşitli kaynaklardan anlaşılmaktadır. Ksenofon, bundan 2500 yıl kadar önce, İspartalıların askeri, toplumsal ve ekonomik yönlerden amaçlarına uygun olarak bir planlamayı nasıl yaptıklarını anlatırken Platon'un Cumhuriyet adlı eserinde de Atina'da amaçlara hizmet edecek bir eğitim planından söz edilmektedir. Ayrıca Han Hanedanı zamanında Çin, İnkalar zamanında da Peru, eğitim planlaması ile ilgili çalışmalar yapmıştır. 16. yüzyılda İskoçya, 18. Yüzyıl sonlarında Avrupa'da başlayan eğitim planlamasına yönelik hareketler olmasına karşın ilk çağdaş çaba, 1923 yılında Sovyetler Birliği'nin hazırladığı Birinci Beş Yıllık plandır (Coombs, 1973, s.2).

1945'ten 1970'e kadarki 25 yıllık süreçte dünyadaki eğitim sistemleri önüne çıkan her şeyi sarsan bilimsel, teknik, ekonomik, demografik, politik ve kültürel bir tıkanmaya maruz kalmıştır. Bunun sonucu olarak, daha önce hiç görmedikleri karmaşıklıkta ve büyüklükte problemler ortaya çıkmıştır. Çıkan bu zorlukla bir süre savaşmış fakat o dönemin planlama ve

yönetim araçları bu problemleri çözmekte yetersiz kalmıştır. Bu durum, insanları eğitiminde yeni adımlara yöneltmiştir. 1950 öncesinde dünyada çok az bilinen eğitim planlaması teriminin ilerleyen yıllarda popülaritesi artmaya başlamış, dünya eğitim liderleri ve devletlerin büyük çoğunluğu kendilerini eğitim planlaması fikrine adanmışlardır. Uluslararası ajanslar konuya büyük önem vermişler, sosyal bilimciler konu üzerine araştırmalar yapmışlar ve geniş çaplı profesyonel bir literatür oluşması için çalışmışlar, yeni eğitim programları oluşturmuşlardır (Coombs, 1970).

2.3.3 Türkiye’de Planlı Döneme Geçiş

1 Eylül 1869 yılında kabul edilen Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile yasanın yaratıcısı olan Milli Eğitim Bakanı Saffet Paşa, Osmanlı eğitim sisteminin ilk ayrıntılı planını yapmıştır. Fakat bu nizamnamedeki hükümlerin çoğu yönetsel ve mali olarak yetersizlikleri yüzünden uygulanamamıştır (Kaya, 1984, s.78). Türkiye’de planlı kalkınma politikası Cumhuriyet döneminde başlamıştır. Dünyada ekonomik bunalımların yaşandığı 1929-1933 yılları arasına rastlayan bir dönemde Türkiye’de de ilk beş yıllık sanayi planı (1933-1938) hazırlanmıştır. Bu plan tüm sorunları kapsayan bir plan olmamıştır. İlk plan hedeflerinin gerçekleşmesi üzerine ikinci beş yıllık sanayi planı (1938-1942) hazırlanmıştır. Bu plan İkinci Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamamıştır. 1947’de hazırlanan İktisadi Kalkınma Planı da uygulanamamıştır (Adem, 1973, s.6).

1960 devriminde sonra Türkiye planlı kalkınma politikasını benimsemiştir. Bu politikayı benimseyen yasalar; 1960 tarih ve 91 sayılı Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanun, ek kanunlar, 1961 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 41 ve 129. maddeleridir (Adem, 1981, s.52).

1961 Anayasası’nın İktisadi ve Sosyal Hayatın Düzeni alt başlıklı 41. Maddesi şöyledir: *“İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planları yapmak devletin ödevidir”* (TBMM, 1961).

Yine 1961 Anayasası’nın Kalkınma alt başlıklı 129. Maddesi ise *“İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir. Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak*

değişikliklerin önlenmesini sağlayacak tedbirler özel kanunla düzenlenir.” şeklindedir (TBMM, 1961).

1982 Anayasası da planlı kalkınmayı ve planların devlet tarafından hazırlanmasını hükme bağlamıştır. 166. Madde, planlama ile ilgilidir:

Madde 166 - Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.

Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir (TBMM, 1982).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 14. maddesi de planlılık ilkesidir:

Madde 14- Millî eğitimin gelişmesi iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim-insan gücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak meslekî ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde plânlanır ve gerçekleştirilir.

Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın meslekî eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır” (MEB, 1973).

Ülkemizde ilk kez 1961 Anayasasında, içinde eğitimin de bulunduğu bir kalkınma plana bağlanmıştır ve Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur: Devlet Planlama Teşkilatı; ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin tayininde ve ekonomik politikayı ilgilendiren faaliyetlerin koordinasyonunda hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmak gibi görevleri olan merkezi bir örgüttür (DPT, 2010b).

Devlet Planlama Teşkilatı; *“Ülkemizin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesinin hızlandırılması, dengeli ve sürdürülebilir kılınması için; ulusal ve uluslararası eğilim ve gelişmeleri dikkate alan, bilgi toplumuna dönüşümü hedefleyen, katılımcı, bütüncül, toplumun*

ihtiyaç ve beklentilerine duyarlı ve stratejik bir yaklaşımla; kalkınma planı ve programlar hazırlamak, makro ekonomik, sektörel, tematik ve bölgesel politika ve stratejiler geliştirmek, kamu yatırım programını hazırlamak, plan, program, politika ve stratejilerin uygulanmasını yönlendirmek, koordine etmek, izlemek ve değerlendirmek, kurumsal yapı ve işleyişi geliştirmek, AB'ye katılım sürecine ilişkin politika ve stratejiler geliştirmek, uluslararası ekonomik ve sosyal işbirliklerine katkıda bulunmak, hükümete danışmanlık yapmak, toplumun tüm kesimlerine yol göstermeyi” misyon edinmiştir (DPT, 2009).

Devlet Planlama Teşkilatının görevlerinden bazıları;

- a) Ülkenin her türlü kaynak ve olanaklarını belirleyerek, izlenecek iktisadi, sosyal ve kültürel politika ve hedeflerin belirlenmesinde hükümete müşavirlik yapmak,
- b) Hükümet tarafından belirlenen amaçlar doğrultusunda kalkınma planları ile yıllık programları hazırlamak,
- c) Bakanlıkların ve kamu kurum ve kuruluşlarının iktisadi, sosyal ve kültürel politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu sağlayarak gereken yönlendirmeleri yapmak,
- d) Uluslararası kuruluşlarla iletişim içerisinde çalışarak ileriye dönük stratejiler geliştirmek,
- e) Kalkınma planlarının ve yıllık programların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalli idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin iyileştirilmesi konusunda görüş ve tekliflerde bulunmak,
- f) Kalkınma planlarının ve yıllık programların uygulanmasını izlemek ve koordine etmek, değerlendirmek ve gerektiğinde kalkınma planlarında ve yıllık programlarda usulüne uygun değişiklikler yapmak,
- g) Maliye, para, dış ticaret ve kambiyo politikalarının kalkınma planı ve yıllık programların hedefleriyle uyum içinde uygulanması konusunda hükümete müşavirlik yapmak,
- h) Kalkınmada öncelikli yörelerin daha hızlı bir şekilde gelişmesini sağlayacak araçları ve tedbirleri tespit ve teklif etmek, uygulamayı izlemek ve koordine etmek,
- ı) Kalkınma ajanslarının koordinasyonunu sağlamak ve bunlarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek olarak sıralanabilir (DPT, 2009).

2.4 Kalkınma Planları

Kalkınmak isteyen her toplumun temel hedefi, var olan kaynaklarını önceliklerine uygun alanlarda, en etkili ve verimli biçimde kullanarak üretim düzeyini en yükseğe çıkarmaktır. Bu bağlamda Türk eğitimi, bilgi ve teknoloji çağının getirdiği değişimleri temel

alan bir planlama süreci içine girmelidir (Tuzcu, 2004). Eğitim sistemimizdeki bütün düzeyleri içine alan bir eğitim planlaması yapıp uygulanmadıkça, eğitim ve kalkınma arasındaki ilişkinin anlaşılması ve eğitimdeki reformların gerçekleşmesi olanaksız hale gelecektir. Bu nedenle eğitim sistemindeki dengesizlikleri gideren, eğitim politikasını, insan gücü yetiştirme ve istihdam sorununu içeren kalkınmaya yönelik planlama stratejileri geliştirilmelidir (Kaya, 1984, s.377). Kalkınma planları, oluşturulacak eğitim politikaları açısından etkin bir araçtır (Büyüköztürk, 1992, s.6).

Atatürk, 1 Kasım 1937’de TBMM’ni açış konuşmasında; *“Büyük ülkemiz en uygar ve en zengin bir ulus olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu ülküyü en kısa bir süre içinde gerçekleştirmek için, düşünce ve davranışı birlikte yürütmek sorundayız. Bu alanda başarı, ancak köklü bir planla ve bilinçli bir çalışma ile elde edilebilir.”* diyerek kalkınma için planlamanın gerekli olduğunu vurgulamıştır (Bingöl, 1979, s.59).

Kalkınma hedeflerini ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde uygulanacak kalkınma politikasına uyan önlemlerin yer aldığı bir planlama çalışması taslağı siyasal organlarca onaylanırsa kalkınma planı niteliği kazanır (Günsoy, 1997).

Planlar	Yıllar
1. Perspektif Plan (15 yıllık)	(1963-1977)
I. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(1963-1967)
II. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(1968-1972)
2. Perspektif Plan (22 yıllık)	(1973-1995)
III. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(1973-1977)
IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(1979-1983)
V. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(1985-1989)
VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(1990-1994)
VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(1996-2000)
Uzun Vadeli Strateji	(2001-2023)
VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı	(2001-2005)
IX. Kalkınma Planı	(2007-2013)

Şekil 2.2 DPT’nin Uygulamaya Koyduğu Planlar

Türkiye’de 1960 yılından itibaren kalkınmanın hızlandırılması, toplumsal ve kültürel dönüşümün uyumlu olarak yönlendirilmesi amacıyla kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanması görüşü benimsenmiştir (Taş, 2007). Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulduğu tarihten bugüne kadar Şekil 2.2.de görüldüğü gibi, üç adet perspektif plan ve dokuz adet Beş

Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konulmuştur. Planlar, iktisadi felsefeleri ve yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde; 1960 öncesi planları: devletçi, kısmi, 1960-1980 planları: karma ekonomi, bütüncül, 1980-2000 planları: liberal, stratejik olarak nitelendirilebilir (DPT, 2010a).

2.4.1 I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, mevcut durum ortaya şu şekilde konmuştur; Türkiye'de okuma yaşındaki ve üstündeki nüfusun yüzde 60 ı okuma-yazma bilmemektedir. Her ilkokul öğretmene 60 öğrenci düşmektedir (I. BYKP, 1963). İlköğretimin, önümüzdeki on beş yıl içinde okul çağındaki nüfusun her birine okul imkânı sağlaması, toplumsal bir hedef olarak alınmış, 1961 yılında yüzde 70 olan ilkokul okullaşma oranı 1972'de yüzde 100'e çıkarılması hedeflenmiştir (Ece ve Erdal, 2006).

2.4.2 II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Planda; ilkokullarda derslik başına düşen öğrenci sayısının 54, ortaokullarda derslik başına düşen öğrenci sayısının ise 51 olduğu belirtilmiştir. Verim düşüklüğünün sınıflar arasında yığılmalara yol açtığı ve kapasiteden yararlanmayı kısıtladığı sonucuna ulaşılmıştır. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda şu ilkelerden bazıları; devletin sağladığı eğitim olanaklarından her vatandaşın eşit olarak yararlanması, ilköğretim faaliyetlerinin niteliği ve niceliği, üst öğretim kademelerine devam yönünden şehir-köy farkının azaltılması, ilköğretimin okul çağındaki bütün nüfusu kapsamasıdır (II. BYKP, 1968). Ayrıca, temel eğitimin okul öncesi ve ilköğretimi içine alması, yatılı ilköğretim bölge okullarının yaygınlaştırılmasına ağırlık verilmesi, programların yeniden düzenlenmesi, bu planda belirlenen politikalar arasında yer almaktadır (Ece ve Erdal, 2006). Bu planda öngörülen ülkemizdeki ilkokul çağındaki bütün çocukların 1972 yılında ilköğretime kavuşacağı hedefi gerçekleştirilememiştir (Kaya, 1984, s.97).

2.4.3 III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Plan öncesi mevcut durumda; yüzde 83,5 dolaylarında okullaşma oranı olduğu görülmektedir. Bu oranın bazı bölgeler ve kız öğrenciler için çok daha düşük olduğu, ilkokulu bitirenlerden yüzde 48'inin üst eğitime devam edebildiği, eğitim kurumlarının, öğretmenlerin ve eğitim araçlarının ülke çapındaki dağılımının dengesiz olduğu, bununda fırsat eşitsizliğine neden olduğu belirtilmiştir (III. BYKP, 1973). III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasına, bunun kentlerde ve merkez köylerinde uygulanmasına yer

verilmiştir (Ece ve Erdal, 2006). Temel eğitimin uygulanmasının devletin ana politikalarından birine dönüştürülmesi ve bunun için gereken her türlü olanağın kullanılması gerektiği belirtilmiştir (Başaran 1996'dan aktaran Aydın, 2006).

Planlı dönemde eğitim sisteminin; ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerektirdiği nitelik ve nicelikteki insan gücünü yetiştirme, fertlerin bilgi ve yeteneklerini artırarak kalkınmadan doğan değişikliklere uyumlarını ve kalkınmaya olumlu katkılarını sağlama ve sosyal adalet ve fırsat eşitliğini gerçekleştirme fonksiyonlarını tam olarak yerine getiremediği tespiti yapılmıştır. Eğitimle ilgili sorunların en önemli nedenlerinden birinin eğitimdeki organizasyon yetersizliği olduğu belirtilmiştir (III. BYKP, 1973). III. BYKP'nda ülkemizdeki ilkokul çağındaki bütün çocukların okullaşması hedeflenmiş fakat okullaşma oranı, plan dönemi sonunda 87.5'te kalmıştır (Kaya, 1984, s.97).

2.4.4 IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Mevcut durumla ilgili olarak; şu tespitlere yer verilmiştir: Eğitim sistemi, gerek sosyal adaletin sağlanmasında, gerek kalkınmanın gerektirdiği nitelikte ve nicelikte insan gücü yetiştirmede bir araç olarak yetersiz kalmıştır. 1977 - 1978 öğretim yılında ilkokul çağındaki olup okuma olanağı bulanların oranı yüzde 87,5 olduğu, buna göre okul çağındaki bir milyon çocuk okuma olanağından yoksun bulunduğu belirtilmiş, ilköğretimde yüzde 87,5 olarak görülen okullaşma oranının bölgeler ve kız - erkek öğrenciler açısından büyük farklılıklar gösterdiği, özellikle doğu bölgelerimizde altyapısının yetersiz, köy birimlerinin ufak ve çok dağınık olmasının okullaşma hızını güçleştirdiği, okullarda ikili, üçlü öğretim yapılması sonucu oluşan nitelik düşüklüğü giderilemediği, derslik ve okul sayılarında yetersizlikler ve öğretmen dağılımında dengesizlikler olduğu belirtilmiştir.

Çağ nüfusunun tümünü kapsayacak olan Temel Eğitim I. Kademenin kır - kent, cinsiyet ve bölgelerarası dengesizliğin ortaya çıkardığı farklılıkları giderecek bir yapıya kavuşturulması, derslik/öğrenci ve öğretmen/öğrenci oranında ve araç gereç standartlarında nicel ve nitel gelişme sağlanması, üçlü eğitimin en azından ikili öğrenime dönüştürülmesi için gerekli önlemler alınması ve diğer planlarda olduğu gibi bu planda da yüzde 100 okullaşma oranına ulaşılması hedeflenmiştir (IV. BYKP, 1979).

2.4.5 V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Önceki plan dönemlerinde eğitim sektöründe kullanılan kaynaklar oranında sayı ve nitelik gelişmesi sağlanamadığı, bu nedenle tüm eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi gerektiği belirtilmiştir. İlköğretim için tüm çağ nüfusunun okullaşması hedeflenmiştir (V.

BYKP, 1984). İlköğretim; ana sınıfı, ilkokul ve ortaokulu kapsayan eğitim kademesi olarak tanımlanmıştır. İlkokullarda okulsuzluk sorunu çözüldüğü için ikili öğretimin azaltılması hedeflenmiştir (Ece ve Erdal, 2006).

2.4.6 VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Çağ nüfusunun tamamına yakını okullaştırılmış olan ilkokullarda niteliğin yükseltilmesi çalışmalarına devam edilmesi, ortaokullarda yüzde 57,1 olan okullaşma oranının yüzde 80,0'a çıkarılması hedeflenmiştir. Ayrıca eğitimin her kademesinde imkân ve fırsat eşitliğinin sağlanması, nüfusun dağılık olduğu yerlerde merkezi yerlerde ilköğretim bölge okullarının kullanım açısından fonksiyonel hale getirilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu plan döneminde sınıf mevcutlarının özel okullarda azami 30 resmi okullarda da azami 40 olması hedeflenmiştir (VI. BYKP, 1989).

2.4.7 VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Bu plan, zorunlu eğitimin, sekiz yıllık ilköğretim olarak uygulanmaya başlaması için gerekli düzenlemelerin yapılacağını belirten ilk plandır (Ece ve Erdal, 2006). Nüfus artışı ve iç göçler nedeniyle başta büyük kentlerde olmak üzere ikili ve kalabalık sınıflarda öğretimin eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemeye devam ettiği belirtilmiştir. Mevcut durumda yüzde 89.8 olan okullaşma oranının, bu plan dönemi sonunda, sekiz yıllık zorunlu temel eğitimde yüzde 100 olması hedeflenmiştir (VII. BYKP, 1995).

2.4.8 VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Plan başı mevcut durumun analizinde; okullaşma oranları ilköğretimde yüzde 97,6'ya ulaşmakla birlikte hedeflenen yüzde 100'lük okullaşmaya ulaşamadığı, başta büyük kentlerde olmak üzere ikili öğretim uygulaması ve kalabalık sınıflar ile kırsal alanlarda birleştirilmiş sınıf uygulamasının, eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemeye devam ettiği belirtilmiştir. Eğitim sektörü ile ilgili amaçlar, ilke ve politikalar başlıklı kısmında, eğitim sisteminin temel amacının; “düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik, özgürlükçü ve manevi değerlere bağlı, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji üretimine yatkın, beceri düzeyi yüksek, üretken, yaratıcı insanı yetiştirmek” olduğu belirtilmiştir (Güner ve Altıntaş, 2004). Uzun vadede zorunlu temel eğitimin 12 yıla çıkarılması hedefi doğrultusunda gerekli altyapı

hazırlanması ve plan döneminde kalabalık sınıfların mevcudu düşürülecek ve ikili eğitim uygulaması azaltılması planın hedeflerinden bazılarıdır (VIII. BYKP, 2000).

2.4.9 IX. Kalkınma Planı (2007-2013)

9. KP. ile her alanı detaylı düzenlemeye dayanan bir plan hazırlama anlayışından, belirlenen *“İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye”* vizyonu çerçevesinde makro dengeleri gözeterek, öngörülebilirliği artıran, piyasaların daha etkin işleyişine imkân verecek kurumsal ve yapısal düzenlemeleri öne çıkaran, sorunlara öncelik veren, temel amaç ve önceliklere yoğunlaşan bir stratejik yaklaşıma geçilmektedir. AB’ye üyelik sürecine katkı sağlayacak bir temel strateji dokümanı olarak tasarlandığı için bu plan dönemi AB mali takvimi dikkate alınarak 2007-2013 yıllarını kapsayacak şekilde 7 yıllık olarak belirlenmiştir. 2005 yılı sonunda tamamlanan 8.BYKP’nın ardından, hazırlanacak yeni planın TBMM.’ne sunulması bir yıl ertelenmiş ve 28 Nisan 2005 tarihinde 5339 sayılı Yasa ile 9. KP.’nin 2007 yılında başlaması kararlaştırılmıştır (9. KP, 2006).

Planın 237.maddesinde; *“Türkiye’nin demografik yapısı, doğurganlık düzeyindeki ve yaş yapısındaki gelişmelerle gelişmiş ülkelerin yapısına benzemeye başlamıştır. Değişen nüfus yapısı, özellikle eğitim, istihdam, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarındaki politikaların gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur”* ifadesine yer verilmiştir. 9. KP’ da mevcut duruma ilişkin şu tespitlere yer verilmiştir:

Madde 238. *Nüfusun eğitime erişiminde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasıyla, öğrenci sayısında büyük artış sağlanmış, ilköğretimden ortaöğretime geçişler artmıştır. Bununla birlikte okullaşma oranlarında, okul öncesi eğitimde düşük seviyelerde kalınmış, ilköğretimde yüzde 100’e ulaşamamıştır.*

9. KP hedeflerinden bazıları ise şöyledir:

Madde 354. *Plan döneminde ilköğretim kademesinde çağ nüfusundaki azalmanın da katkısı ile tüm çocukların temel eğitim alması amaçlanmaktadır.*

Madde 585. *İlköğretimde okul terklerinin azaltılması için başta kırsal kesime ve kız çocuklarına yönelik olmak üzere gerekli tedbirler alınacak ve ortaöğretime geçiş oranları yükseltilecektir.*

Madde 587. *Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanı sıra mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün katkısı artırılacaktır.*

Madde 590. *Kalabalık sınıf mevcutları düşürülecek, ikili eğitim uygulaması azaltılacaktır.* (9. KP' nin 64.sayfasındaki tabloda, derslik başına düşen öğrenci sayısının 30 olması hedefi verilmiştir).

I. kalkınma planından bugüne kadar olan planların hedefleri ve bu hedeflere ulaşılma düzeyine baktığımızda ilköğretimde tüm çağ nüfusunun okullaşmasına hiçbir plan döneminde ulaşamadığını, kalabalık sınıf sorununun da her plan döneminde çözülemediğini görülmektedir.

2.5 İlgili Araştırmalar

Bursalıoğlu (1993, s.14), "Sekiz Yıllık Okul Konusunda Bazı Çalışmalar"da sekiz yıllık okul ile ilgili çalışmaları derleyip değerlendirmiştir. Buna göre; sekiz yıllık okul konusunda akademik nitelikte ilk çalışma, Hacettepe Üniversitesi MESEF programı çerçevesinde eğitim yönetimi dalında, doktora ve master adaylarından oluşan 9 kişilik bir grup tarafından "Okul Yönetimi" dersinin ödevi olarak 1972 yılında hazırlanmıştır. Hazırlanan bildirilerin özetleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmıştır.

Sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasını değerlendiren ilk çalışma, 1986 yılında yayımlanan "İlköğretim Okulu Araştırması" dır. Bilgen tarafından hazırlanan kısmın amacı, ilköğretim okulu girişimini yönetim boyutunda analiz etmektir. Doğan ve Külahçı tarafından hazırlanan kısmın amacı ise 1981-1984 yılları arasında ilköğretim okullarında sürdürülen deneme niteliğindeki uygulamaları değerlendirmektir. (Bursalıoğlu, 1993, s.17).

Sekiz yıllık okul konusunda, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı özel ihtisas komitesi niteliğinde DPT tarafından 1988 yılında kurulmuş olan "Sekiz Yıllık Mecburi İlköğretim Komitesi", sekiz yıllık okulun ilköğretim okulu olarak kalmasını benimsemiş, çalışma programını yapmış ve üç çalışma grubuna ayrılmıştır. Üçüncü çalışma grubunun çalıştığı alanlardan bazıları; eğitim sürecine ilişkin problemler, ilköğretimin %100 gerçekleşmesinin gerekleri şeklindedir. Üç çalışma grubunun raporlarında ortaya çıkan önerilerden sekiz yıllık okulun yapısını oluşturmayı hedefleyen 7'nci öneride, genel ve mesleki liseler yapısındaki ortaokulların, bir plan çerçevesinde ilköğretime bağlanması öngörülmüştür (Bursalıoğlu, 1993, s.18).

Özdemir tarafından 1999'da yapılan "Sekiz Yıllık İlköğretim Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar (Ankara Mamak İlçesi Örneği)" isimli çalışmada, Ankara ili Mamak ilçesindeki ilköğretim okullarının yönetici ve öğretmenleri ile yaptığı anket çalışması ile sekiz yıllık eğitimin sorunlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Eğitimin alt yapısı ve personel ihtiyacı ile

ilgili sorunların eğitimi olumsuz etkilediğini tespit etmiş ve bu konuda hızlı bir şekilde önlemler alınmasını önermiştir.

Polat (2009), “Türkiye’de Eğitim Politikalarının Fırsat Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri” isimindeki uzmanlık tezi çalışmasında; temel eğitimin tamamlanması, kaynakların bölgeler, okullar ve öğrencilere göre önceliklendirilmesi ve eğitimde fırsat eşitsizliğinin izlenmesi ile ilişkili istatistiksel analizler ve uluslar arası karşılaştırmalar yapmıştır.

Büyüköztürk (1992) yaptığı çalışmada; Türkiye’de temel eğitim ve ortaöğretimde nüfusun eğitim hizmetinden yararlanmasında fırsat ve imkan eşitsizliğini, okur yazarlık ve okullaşma oranlarını bölgeler, iller, yerleşim birimleri, yaş ve cinsiyete göre değerlendirmiştir. Eğitim düzeyi ile kalkınma arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca planlı kalkınma kapsamında yapılan eğitim planlaması çalışmalarındaki eğitim hedeflerinin gerçekçi olmadığı, planlama yapılırken uygulamada yaşanabilecek sıkıntıların dikkate alınmadığı, bu nedenle de hedeflerin gerçekleştirilemediği kanısına varmıştır. Eğitimde fırsat ve olanak eşitsizliğini en aza indirebilmek için bölgesel eğitim planlaması çalışmaları yapılmasını önermiştir.

Mert (1999), “Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim Uygulaması Konusunda Öğretmen Görüşleri (Niğde Örneği)” çalışması, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim ile ilgili ilk çalışmadır. Sekiz yıllık eğitimi her açıdan değerlendiren araştırmacı, Niğde il merkezindeki bir grup öğretmene anket uygulayarak görüşlerini almıştır. Özellikle fiziksel altyapı sorununun giderilmesi gerektiğini belirtmiş ve bölgeler arasındaki dengesizliği gidermek açısından her bölge için eğitimsel kalkınma planlarının hazırlanmasını önermiştir.

Küçüker (2004, s.55), “Türkiye’de İl Düzeyinde Eğitim Planlamasının Yönetimi” isimli çalışmasında; il düzeyinde eğitim planlaması çalışmalarının yürütülebilmesi için gerekli olan örgüt ve yönetim yapısına ilişkin bir belirleme yapmak ve il düzeyinde eğitim planlaması yapılmasının önündeki engelleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, il milli eğitim müdürlükleri araştırma, planlama ve istatistik birimlerinin örgütlenmesi, işgören durumu, görevleri, planlama çalışmaları ve il milli eğitim müdürlerinin konuya ilişkin görüşleri ele alınmıştır.

Tarama modeli kullanılarak hazırlanan bu araştırmanın evreni, 81 ilin milli eğitim müdürlerinden oluşmaktadır, hazırlanan anketler 77 il milli eğitim müdürü tarafından yanıtlanmıştır. Milli eğitim müdürlerinin tamamı, uzun ve orta dönemli il eğitim planlarının hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmacı, MEB’ nin öncelikle il düzeyinde eğitim planlamasının yönetimini oluşturması gerektiği ve il düzeyinde hazırlanacak eğitim

planlarının, ulusal eğitim planı ve il gelişme planları ile bütünleştirilmesinin önemli olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Çakıroğlu (1997) “İlköğretim Faaliyetlerinin Planlanması-Bolu İli Örneği” isimli çalışmada; Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ilköğretim düzeyi için belirlenen niceliksel eğitim hedeflerinin Bolu ili merkez ilçesinde gerçekleşme düzeyinin belirlenmesi ve Bolu ili ve Türkiye geneline göre durumunun ortaya konulmasını amaçlamıştır. Bu anlamda okullaşma oranı, öğrenci akış oranı, öğrenci / öğretmen oranı, öğrenci - öğretmen sayıları ve okulların sayısal durumu ve gelişiminin plan hedefleri doğrultusunda gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla istatistikî verileri derlemiş ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ilköğretime ait niceliksel hedeflerinin Bolu merkez ilçede tamamen gerçekleştiği, hedeflenen sayıların üzerinde yüksek oranlar gösterdiği belirlemiştir. Bolu İli ve Türkiye geneli oranlarının birbirine yakın olduğunu ve bunlara göre Bolu merkez ilçenin oranlarının daha yüksek olduğu ortaya koymuştur.

Küçüker'in 2008 yılında yaptığı “Kalkınma Planları Kapsamında Yapılan Eğitim Planlarının Analizi (1963-2005)” isimli çalışma, 1963 ve 2005 yılları arasındaki dönemde Türkiye’de eğitim planlamasının geçirdiği değişimi araştırmak için hazırlanmıştır. Belge incelemesi yöntemi ile hazırlanan çalışmada söz konusu dönemde hazırlanan sekiz kalkınma planı, eğitim açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada, kalkınma planlarındaki “eğitim anlayışı ve politika araçları” ve “kalkınmanın ekonomik ve toplumsal hedefleri ile eğitim arasındaki ilişkinin eğitim planlaması çerçevesinde nasıl kurulduğu” ile ilgili problemler üzerinde durulmuştur. Araştırmacıya göre; eğitim, sanayileşmeyi hızlandırmanın bir aracı olarak görülür ve bu yönde planlanırsa, eğitimdeki değişim yönlendirilebilir. Planlama sürecinde eğitimin toplumsal ve kültürel işlevlerine yönelik kriterlerin kullanılmamasının, planların, “toplumun tamamının eğitim olanaklarından yeterince yararlanmasının sağlanması” gibi bir hedefe yönlendirilmesini imkânsız hale getirdiğini belirtmiştir. Kalkınma planlarında yer alan eğitim planlaması çalışmalarının insan hakkı anlayışında toplumun en geniş katılımını sağlayacak şekilde ele alınması gerektiği ve fırsat eşitliği yerine cinsiyetler, bölgeler arası eşitsizlikleri gidermeye yönelik bir eşitlik anlayışı getirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Durgun (2002), “Küreselleşen Dünyada Kalkınma Süreci Bağlamında Eğitim Harcamaları ve Türkiye Örneği” isimli doktora tezinde; iktisadi kalkınmada eğitimin önemli bir rolünün olduğunu, bu yüzden ülke ekonomisinden eğitime ayrılan pay ve bunun dağılımın önem taşıdığını belirtmiştir. Bu açıdan, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile Türkiye'nin karşılaştırmasını yapmıştır. Okullaşma oranının az gelişmiş ülkeler ile aynı seviyede olduğu,

ilköğretimden itibaren kalabalık sınıflar sorununun olduğu tespitlerini yapmıştır. Okullaşma oranının dünya ortalamasının altında kalmasının küresel dünyada ülkenin yerini belirlemesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Eğitim yatırımlarının hem miktar olarak hem de dengeli ve kaliteli artması gerektiği, eğitim harcamalarının ilköğretimdeki gelişimi de destekleyecek şekilde planlanması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Öztürk'ün 2005 yılında yayınlanan “ İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü” isimdeki çalışmasında, eğitimin iktisadi sistem içinde geçirdiği evrim ve ekonomik açıdan eğitim yatırımlarının önemi üzerinde durmuş, eğitimin iktisadi kalkınma için çok önemli bir güç olduğunu, Japonya ve Almanya örneklerinde olduğu gibi iyi eğitilmiş bireylere sahip ülkelerin daha hızlı kalkındığını belirtmiştir. Ayrıca eğitim ve kalkınma arasında çok sıkı bir ilişki olduğunu, eğitim olmadan iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilemeyeceğini vurgulamıştır.

Taş, 2007 yılında yaptığı “Türkiye’de Kalkınma Planları Işığında Eğitimin Rolü” isimli çalışmasında; eğitimim kalkınma üzerindeki etkilerini incelemiş, Türkiye’de eğitim planlarındaki kalkınmaya yönelik hedeflerin gerçekleşme durumlarını belirlemek ve bu çalışmaların neler olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle BYKP’ni analiz etmiştir. Eğitim ve kalkınma arasında sıkı bir ilişki olduğunu, Türkiye’nin eğitim ile ilgili sorunlarının önem taşıdığını, bunların çözümü için ise uygulanabilir planlar hazırlanması gerektiğini tespit etmiştir.

Beydemir’in 2006 yılında yaptığı “1960-1980 Yılları Arası Beş Yıllık Kalkınma Planlarının İrdelenmesi” adlı çalışma, 1960-1980 dönemi içerisinde Türkiye’de uygulamaya konan BYKP’nin özelliklerini, hedeflerini, planlama yöntemlerini açıklayan, belirlenen dönem içinde planları siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan irdeleyen, eksik kalan yönlerinin ve uygulanması gereken değişikliklerin neler olduğunu belirlemek için yapılan bir analiz çalışmasıdır.

Kaya (2009), “Türkiye’de Bölgelere Göre Eğitim Göstergeleri ve Sosyoekonomik Kalkınma İlişkisi” isimli çalışmasında, istatistiksel veriler ışığında Türkiye’de illerin sosyoekonomik ve eğitim açısından ne derecede geliştiklerini ve sosyoekonomik kalkınma ile eğitim arasında nasıl bir ilişki olduğunu araştırmış, eğitimin ülke ekonomisine ve gelişmişliğine etkisini vurgulamayı amaçlamıştır. TÜİK ve DPT’den alınan verilerden yararlanarak; okuryazar nüfus oranları, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullaşma oranları, incelenerek illerin ve bölgelerin eğitim durumu ile ilgili yorumlar yapılmıştır. Ayrıca DPT ve TÜİK’ dan alınan verilerin korelasyon analizi yapılmış Türkiye’de iller genelinde ekonomik ve eğitim durumları ile ilgili değişkenler analiz edilerek, ekonomi ve eğitim ile ilgili değişkenlerin birbirleriyle ilişkisi incelenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın konumuzu

ilgilendirmesi açısından şu tespitlerine değinirsek; Akdeniz bölgesinde 2007/2008 istatistikî bölge birimleri 3.düzye eğitim seviyesine göre ilköğretim erkek öğrenci okullaşma oranı Antalya’da % 100,00 iken ilköğretim kız öğrenci okullaşma oranlarının ise Antalya’da % 99,44 olduğu görülmüştür. Antalya ili sosyoekonomik yönden Türkiye’nin en gelişmiş ve gelişmeye devam eden illerinden olduğu için bu durumun okullaşma oranlarına yansıdığı tespit edilmiştir. Ülkelerin kalkınmışlık düzeylerinin milli gelirle birlikte eğitim, sosyal, kültürel ve politik durumlarla da ölçüldüğünü, okuryazarlık ve okullaşma oranının ülkelerin gelişmişlik düzeyini gösterdiğini belirtmiştir. Eğitim ve ekonomik kalkınma arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Kocabaş, Aladağ ve Yavuzalp’in (2004) yaptığı “Eğitim Sistemimizdeki Okullaşma Oranlarının Analizi” isimli araştırmanın genel amacı; eğitim sistemimizdeki cinsiyet eşitsizliği, bölgeler ve iller arası farklılıklar, köy-kent karşılaştırması ve okullaşma oranları arasındaki farklılıklar analiz edilerek bu alanda yaşanan eğitim sorunlarının mevcut durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, ilgili istatistiksel verileri incelenip araştırılmış, hazırlanan tablolarla, iller arası, bölgeler arası ve köy-kent karşılaştırmaları yapılarak eğitimin kalkınmada ne derece önemli olduğunu, eğitimde kız-erkek arasında fırsat ve imkân eşitsizliklerinin ve okullaşma oranlarının düşüklüğünün, bölgeler arasındaki farklılıkların hangi boyutlarda olduğunu ortaya koyarak bu sorunlara uygulanabilir çözüm önerileri geliştirilmiştir.

İller itibariyle ilköğretimde öğrenim gören öğrenci sayısında büyük bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bunun temel nedeninin ilköğretimin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Sayısal verilerde çarpıcı farklılıkların iller ve bölgeler itibariyle köyde ve şehirde yaşayan kız öğrenciler arasında olduğu görülmüştür. Okullaşma oranları iller ve bölgelerde de büyük farklılık göstermiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kızların eğitim süreçlerinde problemlerin olduğu, hatta zorunlu kesintisiz eğitim sürecinden mahrum kalmış bireylerin olduğu tespit edilmiştir.

Aydın (2006) tarafından yapılan “Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Zorunlu Eğitim” isimli çalışmada; zorunlu eğitim ile ilgili olarak Türkiye ile Avrupa Birliği’ne üye ülkelerden Almanya, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsveç ve Yunanistan karşılaştırması yapmış, zorunlu eğitimin süresi ve okullaşma ile ilgili tespitlerde bulunmuştur.

Aydiner (2006) tarafından yapılan “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemine Yansıması” isimli çalışmada; AB ile bütünleşme sürecinde Birliğin eğitim politikaları, bu politikaların tespitinde etkili olan unsurlar, politikaları uygulama araçları olan eğitim programları, AB destekli eğitim projeleri ve AB

eğitim politikalarının Türk eğitim sistemine olan yansımalarını incelemiş, her kademedede olduğu gibi ilköğretimde de AB geneline göre okullaşmada da Türkiye'nin geride kaldığı tespitini yapmıştır. Ayrıca AB'de zorunlu eğitimin süresinin ortalamasının 9-12 yıl olduğunu belirterek zorunlu eğitim süresinin arttırılmasını önermiştir.

Tanman (2008), "İlköğretim Okulları İkinci Kademesinde Eğitimde Fırsat Eşitsizliği" isimli çalışmasında; eğitimde fırsat eşitsizliğinin ilköğretim okulları ikinci kademedeki durumunu incelemiş, kuramsal verileri derleyerek nitel ve nicel bir araştırma yapmıştır. Eğitimde fırsat eşitsizliğini ortaya koyabilmek için T.C Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun istatistikî verilerini yorumlamış, böylece Türkiye'de, bölgeler ve cinsiyetler arasında okullaşma oranlarında ve okul başına düşen ğrenci-ğretmen oranlarında anlamlı farklılıklar olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. 2007 yılına kadarki beş yıllık kalkınma planlarında eğitim-öğretimle ilgili hangi hedeflerin belirlendiği ve bu hedeflere ulaşılma düzeyinin ne olduğuna bakılmıştır. Bu araştırmada sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmeden önceki dönemlerden 1994- 1997 yılları arasındaki verilere ve sekiz yıllık eğitime geçildikten sonra 2007 yılına kadar olan verilere yer verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre eğitimde fırsat eşitsizliğini en aza indirgeyebilmek için çeşitli çalışmaların yapıldığı, özellikle de ulusal ve uluslararası kampanyaların olumlu etkilerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Derslik başına düşen ğrenci sayısının Türkiye ortalamasının 34 olduğu, derslik başına düşen ğrenci sayısı en fazla olan ilin 62 ğrenci ile şanlıurfa, en az olan ilin ise 16 öğrenciyle Tunceli olduğunu belirlemiştir.

Maya (2006), "AB Sürecinde Türkiye ile AB lkeleri Eğitim İstatistiklerinin Karşılaştırılması" isimli çalışmasında; AB yesi ülkeler ile Türkiye'nin eğitim istatistikleri açısından karşılaştırması yapılmış, AB lkelerinin; eğitime ayrılan kaynaklar, okullaşma oranları, çalışmakta olan ve eğitim alan genç nüfusun yüzde değişimi, ilköğretimde sınıf başına düşen ğrenci sayısı, öğrencilerin ğretim kadrosuna oranı gibi konularda Türkiye'den daha iyi durumda olduğunu tespit etmiştir.

ınar (2004, s.289), "Sınıfların Kalabalık Olmasının ğretmen ve öğrenciye Etkisi" isimli çalışmasında kalabalık sınıfların ğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkilerini araştırmış, bu nedenle anket geliştirmiştir. Araştırmacı; Ağrı, Erzurum ve Malatya illerinde ğretmen ve öğrenciler üzerinde yapılan araştırmadan elde ettiği bazı sonuçları şu Şekilde belirtmiştir: *"Kalabalık sınıflar öğretmenlerin motivasyonunu azaltmakta, sınıf yönetimini, sınıfı derse hazırlamayı zorlaştırmaktadır. Bu sınıflarda ders yapmak öğretmene sıkıcı gelmekte, zaman kaybına sebep olmakta, ders dışı etkinliklere yer vermeyi engellemekte, öğrencilerin derse katılım oranını düşürmekte, ğrenci başarisını olumsuz yönde etkilemekte, öğretmenlerin*

sağlığını bozmakta ve öğretmeni (özellikle kadın öğretmenleri) strese sokmaktadır. Kalabalık sınıflar öğrencilerin derse olan ilgisini azaltmakta, öğrenciler kalabalık sınıflarda rahatsız olmaktadır. Sınıf mevcudunun kalabalık olmasından dolayı öğrenciler derste kendilerini yeterince ifade edememekte, temizlik ve sağlık sorunları ortaya çıkmakta, öğrenciler yeterince derse katılamamakta, öğrencilerin dersi dinlemeleri zorlaşmakta ve öğrenciler strese girmektedir. Hem öğretmenler hem de öğrencilerin büyük çoğunluğu sınıf mevcudunun 20 kişi olması gerektiği görüşünü benimsemektedirler”.

Ekizceli (2006), “Yabancı Uzmanların Türk Eğitim Sistemi Hakkında Verdikleri Raporlar (1924-1960) Üzerine Bir Analiz” isimli çalışmasında, Cumhuriyet’in kurulmasından sonra eğitim sistemimizi geliştirmek için çeşitli ülkelerden çağırılan yabancı uzmanların verdiği 16 raporu incelemiş, 1924 ve 1960 yılları arasında sınıf mevcutlarının çok olmasının sözü edilen yıllardan beri eğitim sistemimiz için bir sorun olduğunu tespit etmiş ve başarı sağlanabilmesi için sınıf mevcutlarının 20’ye düşürülmesi gerektiğini önermiştir.

Bumin Süzen (2004), “Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitimin Değerlendirilmesi (Ankara Çankaya İlçesi Örneği)” isimli çalışmasında; sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamalarını değerlendirmek ve yasanın uygulanmasında görülen sorunlara ilişkin olarak hazırlanan anketlerle okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerin görüşlerini alarak çeşitli tespitler yapmış, derslik anlamında yaptığı tespitte sekiz yıllık eğitime geçişle birlikte okullaşma oranlarında artış olduğunu fakat bu artış nedeniyle okullardaki fiziksel yapının yetersiz kaldığını, bu nedenle sınıfların kalabalıklığı sorununun ortaya çıktığı, sonuç olarak yapılan ikili öğretimin eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesine engel olduğu belirtmiştir.

Yaman’ın 2006 yılında yayınlanan “Eğitim Sistemindeki Sorunlardan Bir Boyut: Büyük Sınıflar ve Sınıf Yönetimi” isimli çalışmasında; büyük sınıfların etkilerine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesini amaçlanmış, İstanbul’un Kadıköy ilçesinde görev yapan 115 öğretmenden elde edilen verileri çözümleyerek, “*sınıf mevcutları 51 ve üzeri olan öğretmenlerin, sınıf mevcutları 20-30 arası olan öğretmenlere göre, büyük sınıfların, öğrencilere sert davranmalarına, sınıfların temiz kalmamasına, gürültüye neden olduğu, sınıf mevcutları 41-50 arası olan öğretmenlerin, sınıf mevcutları 20-30 arası olan öğretmenlere göre öğrenciler arasında çete gruplarının oluştuğunu, derste konu içeriklerinin tam olarak verilemediğini, eğitim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılmadığını, ders konularıyla ilgili yeterli örnekler verilemediği, diğer taraftan sınıf mevcutları 51 ve üzeri olan öğretmenlerin, sınıf mevcutları 31-40 arası olan öğretmenlere göre araç/gereç/malzemelerin sıkça bozulup kırıldığı*” şeklinde, ulaştığı tespitleri ifade etmiştir. Büyük şehirlere göç

etmenin önüne geçilmesi, sınıf mevcutlarının azaltılması, gerekli planlamanın yapılarak eğitim politikalarının buna göre belirlenmesi biçiminde önerilerde bulunmuştur.

Karagöz (2005) yılında yaptığı “Eğitim Planlamasında Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanımı: Eskişehir İli Örneği” çalışmasında; coğrafi bilgi sistemlerinin planlama çalışmalarındaki veri analizleri için görsel yönü ağır basması açısından önemli olduğunu belirtmiş ve bu nedenle Eskişehir il sınırlarındaki örgün eğitim kurumlarının Coğrafi Bilgi Sistemleri ile eğitim haritalarını oluşturarak öğretim kurumlarının karşılaştırmalarını yapmıştır. Eskişehir il sınırları içinde bulunan yerleşim yerlerindeki öğretim kurumlarının başarıların kıyaslanması ve dağılımı, öğretmen ve öğrenci yoğunlukları dağılımı, eğitim için gerekli donanımların dağılımı, taşınmalı okulların dağılımı ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Eskişehir ili sınırları içinde bulunan öğretim kurumlarına uygulanan istatistiksel analizler sonucu, derslik yoğunluğu fazla olan öğretim kurumlarının başarısının, derslik yoğunluğu az olan öğretim kurumlarının başarısına göre düşük olduğunu belirleyen araştırmacı elde ettiği sonuçlarda, ilköğretim kurumlarının % 50,9 unun derslik başına düşen öğrenci sayısının 30’den fazla olduğu tespit etmiştir. Derslik yoğunluğu dağılımına göre, ilköğretim kurumlarının derslik yoğunluğu fazla olan okulların Eskişehir ili merkez yerleşim yerinin merkez noktasına yakın bölgede toplandığını belirterek bu ilköğretim kurumlarının, öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılamakta zorlandığı ve yeni okul ihtiyacının olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akbaba Altun ve Çakan (2008)’de yayınlanan “Öğrencilerin Sınav Başarılarına Etki Eden Faktörler: LGS/ÖSS Sınavlarındaki Başarılı İller Örneği” isimli çalışmada; 2004 yılı Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavlarında başarılı olan ve dereceye giren illerdeki eğitim yöneticilerinin gözüyle, öğrencilerin bu başarılarını etkileyen faktörleri incelemeyi amaçlamış, verilerin analizi sonucunda öğrenci başarısını etkileyen faktörler olarak; sınav, okul öncesi eğitim, fiziki altyapı, işbirliği, okuldaki eğitime destek ve personel yeterliğini belirlemiştir. Sınavlarda başarı olan illerden Antalya için bilgi alınan yetkilinin; Antalya’da sınıf başına ortalama 30 öğrenci düştüğünü belirttiğine yer verilmiştir. Eğitim kurumlarındaki fiziki alt yapı koşullarının iyileştirilmesi ve sınıflardaki öğrenci sayılarının en azından 30 öğrenci civarında tutulmasının, hem sınıf yönetimi hem de öğrencilerin etkili öğrenmeleri bakımından faydalı olacağı sonucuna ulaşmıştır.

Yaman’ın (2010) yılında yaptığı çalışma olan “Kalabalık Sınıfların Etkileri: Öğrenciler Ne Düşünüyor?” isimli çalışmada; geliştirilen ölçek öğrencilere uygulamış, kalabalık sınıfların; eğitim-öğretim ortamı, öğretmenin sınıf yönetimi, sınıflardaki hijyen ve sağlık ile

ilgili problemler; sınıftaki sosyal iletişim ve öğretmenin rehberlik rolleri boyutlarında ciddi düzeyde sorunlar yaşanmasına yol açtığı sonuçlarına ulaşmıştır. MEB' nin, sınıf büyüklüğü standartlarını uygulamaya geçirmesini ve izlenecek etkili bir eğitim planlaması ile kalabalık sınıflar sorununun çözülmeye çalışılması gerektiği önerilerinde bulunmuştur.

Korkmaz (2006), “Yeni İlköğretim Birinci Sınıf Programının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında; 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ülke genelinde uygulanmaya başlanan yeni ilköğretim programlarının birinci sınıf öğretmenleri açısından bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamış, bu nedenle dört açık uçlu sorudan oluşan form geliştirmiştir. Araştırmanın bazı sonuçlarına göre; öğretmenler sınıfların kalabalık olması nedeniyle etkinlikleri uygulamakta sıkıntı çektiklerini, bu nedenle öğrenci merkezli eğitim yapmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmacı; yeni programın başarısını engelleyen en önemli sorunun sınıfların kalabalık olduğunu belirtmiş, sınıf mevcutlarını azaltıcı önlemler alınmasını önermiştir.

Karaçalı (2006)'da yayınlanan, “Sınıf Yönetimini Etkileyen Fiziksel Değişkenlerin Değerlendirilmesi” isminde yaptığı çalışmada; etkili bir sınıf yönetiminin başarılı bir eğitim-öğretim süreci açısından önemli olduğunu, bunu ise sadece öğretmene değil pek çok değişkene de bağlı olduğunu ve bu değişkenlerin başında da sınıf ortamının geldiğini belirtmiştir. Sınıfta öğrenci sayısının genel olarak 30'un üstünde olması istenmeyen bir durum olduğunu, bu yüzden öğrenci sayısının Türkiye'deki ilköğretim okullarında 30 kişiyi geçmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Bakioğlu ve İnceçay (2009) “Öğretmenlerin Profesyonel Öğrenmesine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi” adlı çalışmalarında; sınıfları kalabalık olan öğretmenlerin, okul yönetimi ve özerklikle ilgili olarak olumsuz algıya sahip olduklarını, bu öğretmenlerin profesyonel gelişmeye istek duymama nedenlerinde biri olarak kalabalık sınıfları gösterdiklerini tespit etmişlerdir.

Yaman (2009), “İlköğretim Türkçe Dersi Programının Kalabalık Sınıflarda Uygulanabilirliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri” isimli çalışmasında; etkinlik temelli İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programı gereği öğrenciyle bire bir ilgilenilmesi gerektiği; öğretmenlerin sınıfların kalabalık olmasına bağlı olarak zaman sorununun doğduğu ve etkinliklerin amacına ulaşamadığı algısına sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca araştırma bulgularında öğretmenlerin, kalabalık sınıflarda sınıf hâkimiyetini çok fazla sağlayamadıklarını belirtmiştir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırmada kullanılan evren ve örneklem, verilerin toplanması, bulgular ve yorumlanması yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma, tarama modelinde bir çalışmadır. Tarama modelleri; geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Tarama araştırmacısı, nesnenin doğrudan kendisini inceleyebileceği gibi önceden tutulmuş (Yazılı belge, istatistikler vb.) çeşitli kayıtlara da başvurarak elde edeceği dağınık verileri, kendi gözlemleri ile bir sistem içinde bütünleştirerek yorumlar (Karasar, 1999, s.77).

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmada 1997-1998 eğitim-öğretim yılı ile 2009-2010 eğitim-öğretim yılları arasında, Türkiye genelindeki okullaşma oranları, adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilen 2007-2008 yılından sonraki yıllar için Antalya için okullaşma oranları, yine 1997-1998 eğitim-öğretim yılı ile 2009-2010 yılları arasındaki dönem için Türkiye geneli ve Antalya ilinde derslik başına düşen öğrenci sayıları ile bunların kalkınma planları hedefleri doğrultusundaki gerçekleşme düzeyi ile ilgili durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.3 Verilerin Toplanması

Bu bölümde sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçişten bugüne kadar olan süreç içinde Türkiye'nin ve Antalya'nın eğitim durumu mevcut istatistiksel kayıtlarla değerlendirilecek ve karşılaştırmalar yapılacaktır. Bu istatistiklerin derlenmesinde Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu ve Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden yararlanılmıştır.

Verilerin toplanmasında belgesel tarama ve arşiv kayıtları tekniklerinden yararlanılmıştır. Belgesel tarama; araştırma problemi hakkında var olan kütüphane, arşiv veya internet kaynaklarından derlenen yazı, resim gibi verilere dayanan araştırmalardır (Karasar, 2006, s.76). Arşiv kayıtları tekniğinde yer alan istatistiksel kayıtlar ise, yaş, cinsiyet, meslek, gelir düzeyi gibi konularda sosyo-ekonomik bilgiyi ifade eder. Ayrıca nüfus sayımı verilerinin ürettiği bir dizi istatistiksel kayıt da pek çok araştırma için uygundur (Balcı, 2001, s.206).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1 Okullaşma Oranlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Eğitimle ilgili temel göstergelerden biri okullaşma oranlarına ilişkin verilerdir. Brüt okullaşma oranı; ilgili öğrenim türündeki tüm öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilir. Net okullaşma oranı ise, ilgili öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilir (MEB, 2009).

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından başlayarak bugüne kadar olan yıllar içinde Türkiye’de ilköğretimde okullaşma oranlarının cinsiyete göre dağılımları Çizelge 4.1’de verilmektedir. Çizelge 4.1’de çağ nüfusunun net okullaşması incelendiğinde; 1997-1998 eğitim-öğretim yılında % 84.74 oranı ile en düşük seviyede olduğu görülmektedir. Okullaşma oranında başlayan yükselme, 2000-2001 eğitim-öğretim yılında % 95.28 oranına ulaşmış, sonraki yıllarda düşüşe geçmiştir. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında % 89.66’ya kadar gerilemiş, 2005-2006’da yükselmeye başlayarak % 89.77’ye ve 2006-2007’de 90.13’e çıkmıştır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında % 97.37 oranı ile hızlı bir yükseliş yaşanmıştır. Son iki eğitim-öğretim yılında ise oranlar sırasıyla % 96.49 ve % 98.17 olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak; sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar olan süre içinde, 1997-1998 eğitim-öğretim yılının, % 84.74 oranı ile toplam çağ nüfusunun net okullaşması bakımından en düşük, 2009-2010 eğitim-öğretim yılının ise % 98.17 oranıyla, toplam çağ nüfusunun net okullaşması bakımından en yüksek orana sahip olan yıl olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.1’de, çağ nüfusunda erkek öğrencilerin net okullaşma oranları incelendiğinde; en düşük okullaşmanın % 90.25 ile 1997-1998 eğitim-öğretim yılında olduğu görülmektedir. Sonraki yıllarda oranda yükseliş görülmeye başlanmış, 2000-2001 eğitim-öğretim yılında % 99.58’e ulaşmış fakat 2001-2002 eğitim-öğretim yılında % 96.20’ye gerilemiştir. Bu yılda başlayan gerileme diğer eğitim-öğretim yıllarında da sürmüştür, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında % 94.49, 2003-2004 eğitim-öğretim yılında % 93.41, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında % 92.58, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında % 92.29 ve 2006-2007

eğitim-öğretim yılında da % 92.25'e düşmüştür. Tüm çağ nüfusunun okullaşma oranında olduğu gibi erkek öğrencilerin okullaşma oranında da 2007-2008 eğitim-öğretim yılında hızlı bir yükselme olmuş ve oran % 98.53'e çıkmıştır. Son iki eğitim-öğretim yılında ise oranlar sırasıyla; % 96.99 ve % 98.47 olmuştur.

Çizelge 4.1 Türkiye'de İlköğretimde Okullaşma Oranlarının Öğretim Yılı ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yıllar		Toplam	Erkek	Kız
1997-'98	Brüt	89.51	96.26	82.43
	Net	84.74	90.25	78.97
1998-'99	Brüt	94.31	100.72	87.60
	Net	89.26	94.48	83.79
1999-'00	Brüt	97.52	103.31	91.47
	Net	93.54	98.41	88.45
2000-'01	Brüt	100.93	106.32	95.31
	Net	95.28	99.58	90.79
2001-'02	Brüt	99.45	104.19	94.51
	Net	92.40	96.20	88.45
2002-'03	Brüt	96.49	100.89	91.91
	Net	90.98	94.49	87.34
2003-'04	Brüt	96.30	100.31	92.14
	Net	90.21	93.41	86.89
2004-'05	Brüt	95.74	99.48	91.85
	Net	89.66	92.58	86.63
2005-'06	Brüt	95.59	98.83	92.24
	Net	89.77	92.29	87.16
2006-'07	Brüt	96.34	99.21	93.37
	Net	90.13	92.25	87.93
2007-'08	Brüt	104.54	106.41	102.57
	Net	97.37	98.53	96.14
2008-'09	Brüt	103.84	104.91	102.71
	Net	96.49	96.99	95.97
2009-'10	Brüt	106.48	107.05	105.88
	Net	98.17	98.47	97.84

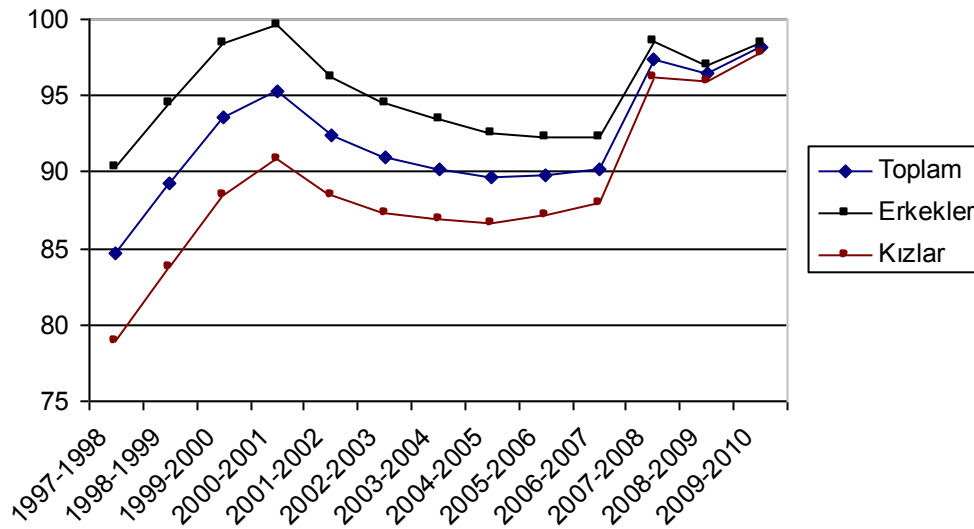
Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, 2010

Sonuç olarak; sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar olan süre içinde, erkek öğrencilerin net okullaşma oranlarında en düşük oranın 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ve % 90.25, en yüksek oranın ise 2000-2001 eğitim-öğretim yılında ve % 99.58 olduğu görölmektedir.

Çağ nüfusunda kız öğrencilerin net okullaşma oranları incelendiğinde; en düşük oranın 1997-1998 eğitim-öğretim yılında olduğunu görölmektedir. Bu oran, 2000-2001 eğitim-

öğretim yılına kadar yükselme göstermiş ve % 90.79'a ulaşmıştır. Erkek çağ nüfusunun okullaşma oranında olduğu gibi kız öğrencilerde de 2001-2002 eğitim-öğretim yılından itibaren düşme başlamış, bu yılda % 88.45'e düşen oran, sonraki yıllarda % 87.34, % 86.89, % 86.63 olarak düşmeye devam etmiştir. 2005-2006 ve 2006-2007 eğitim-öğretim yıllarında hafif artışlar göstermiş ve sırasıyla % 87.16 ve % 87.93 oranlarında okullaşma belirlenmiştir. Toplam çağ nüfusunun ve erkek öğrencilerin okullaşma oranlarında da olduğu gibi kız öğrencilerin okullaşma oranlarında da 2007-2008 eğitim-öğretim yılında hızlı bir artış olmuş ve % 96.14'e ulaşmıştır. Son iki eğitim-öğretim yılında ise oranlar sırasıyla; % 95.97 ve % 97.84 olmuştur.

Grafik 4.1 İlköğretimde Okullaşma Oranlarının Tüm Çağ Nüfusu ve Cinsiyete Göre Değişimi

Sonuç olarak; sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar olan süre içinde, kız öğrencilerin net okullaşma oranlarında en düşük oranın 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ve % 78.97, en yüksek oranın ise 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ve % 97.84 olduğu görülmektedir.

Grafik 4.1'de, eğitim-öğretim yıllarına göre, okullaşma oranlarının kız ve erkek öğrenciler ile çağ nüfusundaki tüm öğrenciler açısından değişimi görülmektedir. İlgili yılların okullaşma oranlarında dalgalanma olduğu dikkat çekmektedir.

Kız öğrencilerin okullaşma oranları ile erkek öğrencilerin okullaşma oranları karşılaştırıldığında; eşitliğin sağlanamadığı, kız öğrencilerin okullaşma oranlarının erkek öğrencilerin okullaşma oranından geride olduğu görülmektedir. Çizelge 4.2'de incelenileceği gibi; kız öğrencilerin net okullaşma oranı ile erkek öğrencilerin net okullaşma oranı arasındaki farkın 11.28 olarak bulunduğu 1997-1998 eğitim-öğretim yılı, araştırmamızı

kapsayan eğitim-öğretim yılları içinde farkın en fazla olduğu yıldır. Sonraki eğitim-öğretim yıllarında bu fark gittikçe azalmış, sırasıyla; 10.69, 9.96, 8.79, 7.75, 7.15, 6.52, 5.95, 5.13, 4.32, 2.39, 1.02 ve son olarak da 0.63 olmuştur.

Buna göre; kız öğrencilerin net okullaşma oranı, her eğitim-öğretim yılında erkek öğrencilerin net okullaşma oranından daha düşüktür. Yani, ilköğretimde okullaşma oranlarında kız nüfus ve erkek nüfus arasında eşitsizlik görülmektedir. Aradaki fark sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılında en fazla iken geçen yıllar içinde giderek azalmış ve son olarak 2009-2010 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde 0.63'e kadar düşmüştür.

Çizelge 4.2 Okullaşma Oranlarının Cinsiyete Göre Farkının Eğitim-Öğretim Yıllarına Göre Dağılımı

Yıllar	Erkek	Kız	Fark
1997-1998	90.25	78.97	11,28
1998-1999	94.48	83.79	10,69
1999-2000	98.41	88.45	9,96
2000-2001	99.58	90.79	8,79
2001-2002	96.20	88.45	7,75
2002-2003	94.49	87.34	7,15
2003-2004	93.41	86.89	6,52
2004-2005	92.58	86.63	5,95
2005-2006	92.29	87.16	5,13
2006-2007	92.25	87.93	4,32
2007-2008	98.53	96.14	2,39
2008-2009	96.99	95.97	1,02
2009-2010	98.47	97.84	0,63

Okullulaşmanın kız öğrenciler, erkek öğrenciler ve tüm çağ nüfusu bazında 2007-2008 eğitim-öğretim yılındaki hızlı artışının nedenini MEB yetkilileri, daha önceki yıllarda istatistiklerin 2000 yılı nüfus sayımına göre yapıldığını, o yılki istatistiklerin ise 2007'de yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ile yapıldığını, nüfus sayımı sonucunda “çağ nüfuslarının azaldığını, bu azalma nedeniyle çağ nüfusu içindeki öğrenci sayısının daha fazla oranı kapsadığını, dolayısıyla çağ nüfusundaki azalmanın istatistiklere yansımalarının okullaşma oranlarını yükselttiğini” belirtmişlerdir (AA, 2008).

2000-2001 eğitim-öğretim yılında yükselen okullaşma oranlarının 2001-2002 eğitim-öğretim yılında hem tüm çağ nüfusu hem de kız ve erkek çağ nüfuslarında ani düşüş göstermesinin nedenlerinden birinin 2001 yılının şubat ayında ülkemizde oluşan ekonomik

kriz olduğu düşünülebilir. Cumhuriyet tarihinin en önemli krizi sayılabilecek bu ekonomik krizle birlikte işsiz insan sayısında artış olmuştur. İşsizliğin gerek birey gerekse ülke açısından ortaya çıkardığı sorunların arasında eğitim sorunu da bulunmaktadır. İşsiz kişilerin çocuklarının maddi sorunlar yaşanacağı için yeteri düzeyde eğitim olanaklarına sahip olamayacağı bir gerçektir (Altınışik, 2007). Bu yorumu; ERG (2009)'nin Eğitim İzleme Raporu, 2002 Hane Halkı Bütçe Anketi Sonuçları da desteklemektedir.

Net okullaşma oranlarında kız ve erkek öğrencilerin okullaşma oranları arasındaki farkın yıllar ilerledikçe azalmış olması, ilköğretimde kız öğrencilerin okullara gönderilmemesi sorununun, önceki yıllara göre azaldığını göstermektedir. Bu gelişmede kız çocuklarının okullaşma oranlarını artırmak için yapılan ulusal ve uluslar arası kampanyaların ve projelerin etkisi olduğu düşünülmektedir.

Antalya ilinde okullaşma oranlarına bakacak olursak sadece 2008-2009 ve 2009-2010 eğitim-öğretim yılları için cinsiyete göre okullaşma oranlarının hesaplanabildiği görülmektedir. 2007 yılına kadar olan süreçte, 1990 ve 2000 nüfus sayımı verileri kullanılarak okullaşma oranları hesaplanmıştır. Bu nüfus sayımlarında il bazında çağ nüfusunun cinsiyete göre belirlenmesi yapılmadığı için bu süreci içeren eğitim-öğretim yıllarında il bazında cinsiyete göre okullaşma oranları hesaplaması yapılamamıştır. 2007 yılında yapılan adrese dayalı nüfus kayıt sistemi ile yapılan nüfus sayımı sonucunda, 2008-2009 ile 2009-2010 eğitim-öğretim yılları için Antalya ilinin net okullaşma oranları, toplam, erkek ve kız öğrenciler bazında hesaplanmıştır. Buna göre Türkiye geneli ve Antalya'nın 2008-2009 ve 2009-2010 eğitim-öğretim yılları için ilköğretimdeki tüm çağ nüfusu, erkek öğrenci ve kız öğrenci nüfuslarına ait okullaşma oranları Çizelge 4.3'te görülmektedir:

Çizelge 4.3 2008 – 2010 Yılları Arasında Cinsiyete Göre Okullaşma Oranlarının Türkiye ve Antalya Karşılaştırması

	Türkiye		
Yıllar	Toplam	Erkek	Kız
2008-2009	96,49	96,99	95,97
2009-2010	98,17	98,47	97,84
	Antalya		
Yıllar	Toplam	Erkek	Kız
2008-2009	98,27	98,44	98,09
2009-2010	98,70	98,89	98,49

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, 2010.

Çizelge 4.3'te görüldüğü gibi; Antalya ilinde 2008-2009 eğitim-öğretim yılında toplam çağ nüfusunun net okullaşma oranı % 98.27'dir. Erkek öğrencilerin net okullaşma oranı % 98.44 iken kız öğrencilerin net okullaşma oranı ise % 98.09'dur. Görüldüğü gibi 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Antalya ilinde erkek öğrencilerin okullaşma oranı kız öğrencilerin okullaşma oranından daha yüksektir.

2008-2009 eğitim-öğretim yılında Türkiye geneli ile Antalya'yı karşılaştıracak olursak; toplam çağ nüfusunun okullaşması, Türkiye ortalamasında % 96,49 iken Antalya'da % 98.27'dir. Görülüyor ki; Antalya'da ilköğretimdeki tüm çağ nüfusunun okullaşması, Türkiye genelinin üstündedir.

2008-2009 eğitim-öğretim yılında erkek öğrencilerin net okullaşmasının Türkiye için % 96.99, Antalya için ise % 98.44 olduğu görülmektedir. Bu durum, ilköğretimdeki erkek öğrencilerin net okullaşmasında Antalya'nın okullaşma oranının Türkiye genelinin okullaşma oranından daha fazla olduğunu göstermektedir.

2008-2009 eğitim-öğretim yılında kız öğrencilerin net okullaşması, Türkiye için % 95.97, Antalya için ise % 98.09'tir. Görülüyor ki; Antalya'da ilköğretimdeki kız öğrencilerin net okullaşması Türkiye genelinin üstündedir.

Antalya ilinde 2009-2010 eğitim-öğretim yılında toplam çağ nüfusunun net okullaşma oranı % 98.70'dir. Erkek öğrencilerin net okullaşma oranı % 98.89 iken kız öğrencilerin net okullaşma oranı ise % 98.49'dur. Görüldüğü gibi 2009-2010 eğitim-öğretim yılında da Antalya ilinde erkek öğrencilerin okullaşma oranı kız öğrencilerin okullaşma oranından daha yüksektir.

2009-2010 eğitim-öğretim yılında Türkiye geneli ile Antalya'yı karşılaştıracak olursak; toplam çağ nüfusunun okullaşması, Türkiye ortalamasında % 98.17 iken Antalya'da % 98.70'dir. Görülüyor ki; Antalya'da ilköğretimdeki çağ nüfusunun okullaşması, Türkiye genelinin üstündedir.

2009-2010 eğitim-öğretim yılında erkek öğrencilerin net okullaşmasının Türkiye için % 98.47, Antalya için ise % 98.89 olduğu görülmektedir. Bu durum, ilköğretimdeki erkek öğrencilerin net okullaşmasında Antalya'nın okullaşma oranının Türkiye genelinin okullaşma oranından daha fazla olduğunu göstermektedir.

2009-2010 eğitim-öğretim yılında kız öğrencilerin net okullaşması, Türkiye için % 97.84, Antalya için ise % 98.49'dur. Görülüyor ki; Antalya'da ilköğretimdeki kız öğrencilerin net okullaşması Türkiye genelinin üstündedir.

Sonuç olarak; son iki eğitim-öğretim yılında da ilköğretimde, hem tüm çağ nüfusu hem de erkek ve kız öğrenciler bakımından net okullaşma oranları Antalya ilinde Türkiye

genelinin daha üstünde bir okullaşmaya sahiptir. Ayrıca, Antalya ilinde de Türkiye genelinde olduğu gibi erkek öğrencilerin okullulaşması kız öğrencilerin okullulaşmasından daha düşüktür. Yani; cinsiyetler arası eşitsizlik Antalya ilinde de az farkla da olsa sürmektedir. Elde edilen bu veriler ışığında Antalya ilindeki okullaşmanın Türkiye genelinden daha yüksek olmasının nedenlerinin, Antalya özelinde yapılan çalışmalar ve ulusal kampanyaların uygulamasına Antalya’da verilen önem olduğu düşünülebilir (Antalya İl MEM, 2009).

Araştırmayı içine alan eğitim-öğretim yıllarını içine alan VII. BYKP., VIII. BYKP ve IX. KP.’nda, ilköğretimde okullaşma için hedef yüzde 100’dür. Türkiye genelinde net okullaşma oranlarının 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar olan süreç içindeki gelişiminin; toplam çağ nüfusu, kız öğrenci nüfusu ve erkek öğrenci nüfusu bakımından gelişme gösterdiği fakat ilgili kalkınma planlarında öngörülen yüzde 100lük okullaşma hedefine hala ulaşamadığı görülmektedir. Erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin okullaşması karşılaştırıldığında ise, kız öğrencilerin net okullaşma oranının her zaman erkek öğrencilerin net okullaşma oranından düşük olduğu, aradaki farkın azalmasına rağmen hala kapanamadığı görülmektedir. Tüm çağ nüfusunda olduğu gibi hem kız hem de erkek öğrencilerin okullaşması ayrı ayrı incelendiğinde kalkınma planlarında öngörülen yüzde 100’lük okullaşma hedefine Türkiye genelinde ulaşamadığı görülmektedir.

Antalya ilinde de, 2008-2009 ve 2009-2010 yıllarında VII. BYKP., VIII. BYKP ve IX. KP.’nda, ilköğretim için hedeflenen yüzde 100’lük okullaşmaya; toplam, kız ve erkek öğrencilerin okullaşması bakımından ulaşamadığı görülmektedir.

4.2 Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayılarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde, ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayılarının yıllar ve Türkiye-Antalya karşılaştırması Çizelge 4.4’te görülmektedir.

Çizelge 4.4’teki verilerin elde edilmesi şu şekilde olmuştur:

2005-2006 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar olan beş eğitim-öğretim yılı için derslik başına düşen öğrenci sayıları Milli Eğitim Örgün Eğitim yayınlarında yer almaktadır. Önceki eğitim-öğretim yılları için ise Milli Eğitim İstatistikleri ve Milli Eğitim Sayısal Veriler yayınlarından elde edilen ilköğretimdeki öğrenci sayıları derslik sayısına bölünerek hesaplamalar yapılmıştır. Hesaplamalar, açık ilköğretim okulundaki öğrencileri kapsamamıştır. Ayrıca 1997-1998 ve 1998-1999 eğitim-öğretim yılları

için Milli Eğitim İstatistikleri'nde il bazında derslik sayısına yönelik bir çalışma yapılmadığı görüldüğü için o yıllarda Antalya için derslik başına düşen öğrenci sayısı hesaplanamamıştır.

Çizelge 4.4 Türkiye ve Antalya için Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Türkiye	Antalya
1997-1998	43	-
1998-1999	44	-
1999-2000	40	33
2000-2001	40	34
2001-2002	38	33
2002-2003	36	30
2003-2004	36	31
2004-2005	35	32
2005-2006	35	32
2006-2007	34	31
2007-2008	33	30
2008-2009	32	29
2009-2010	32	28

(Kaynaklar: MEB; Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2007, 2008, 2009, 2010; Milli Eğitim İstatistikleri 2001, 2002, 2003, 2004, 2005; Milli Eğitim Sayısal Veriler 1998, 1999, 2000, Türkiye Eğitim İstatistikleri 2006).

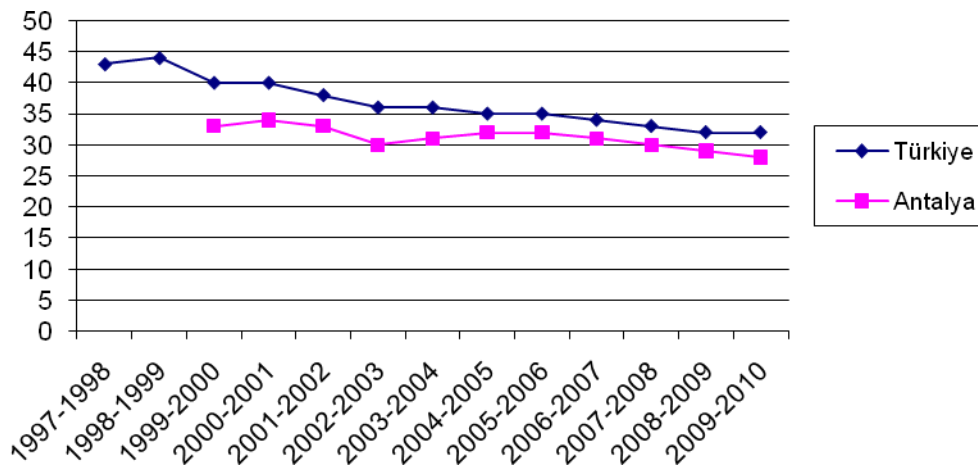
Türkiye ortalaması açısından Çizelge 4.4'te yer alan bulgular değerlendirildiğinde; 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısının 43 olduğu görülmektedir. Bu ortalama, 2000-2001 eğitim-öğretim yılına kadar 40 ve üzeri olmaya devam etmiştir. 2001-2002 eğitim-öğretim yılında 38'e düşen ortalama, azalmaya devam ederek 2009-2010 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde 32 olmuştur. Azalmalarda ani iniş çıkışlar olmamakla birlikte bazı yıllarda ortalamanın bir önceki eğitim-öğretim yılıyla aynı kaldığı görülmektedir. Araştırmamızı kapsayan eğitim-öğretim yılları içinde ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısının en fazla 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ve 43 olduğu görülmektedir. En az sınıf mevcudu ortalamasının ise 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ve 32 olduğu sonucuna ulaşmaktayız.

Antalya ili açısından Çizelge 4.4'teki bulgular değerlendirildiğinde; 1999-2000 eğitim-öğretim yılından itibaren değerlendirme yapılabileceği görülmektedir. Bu eğitim-öğretim yılında derslik başına düşen öğrenci sayısı 33 olarak belirlenmiştir. 2000-2001 eğitim-öğretim yılında ise bu sayı 34 olmuştur. Tüm yıllara bakıldığında 2000-2001 eğitim-öğretim yılının

Antalya açısından elde edilen sonuçlardan en fazlası olduğu görülmektedir. 2001-2002 eğitim-öğretim yılında 33 olan ortalama diğer 2008-2009 eğitim-öğretim yılına gelene kadar 30 – 32 arasında değişme göstermiştir. 2008-2009 eğitim-öğretim yılında 29 olan derslik başına öğrenci sayısı 2009-2010 eğitim-öğretim yılında 28'e düşerek araştırmamızı kapsayan ilgili yıllar içinde en düşük sayıya ulaşılan yıl olmuştur.

Derslik başına düşen öğrenci sayısı ile ilgili VII. BYKP. ve VIII. BYKP. incelendiğinde; sayısal olarak net bir hedef ifadesi bulunmamaktadır. Planlarda; *"Nüfus artışı ve iç göçler nedeniyle başta büyük kentlerde olmak üzere ikili ve kalabalık sınıflarda öğretim yanında tüm kademelerde eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği gelişmeleri sınırlandırmaktadır."* (VII. BYKP., s.25) ve *"Kalabalık sınıfların mevcutları düşürülecek ve ikili eğitim uygulaması azaltılacaktır."* (VIII. BYKP., madde 686) şeklinde yer bulan ifadeler, durum tespiti ve hedefle ilgili net ifadeler değildir. IX. KP.'nin 590. Maddesinde de *"Kalabalık sınıf mevcutları düşürülecek, ikili eğitim uygulaması azaltılacaktır."* ifadesi bulunmakla birlikte planın 64. sayfasındaki tabloda derslik başına düşen öğrenci sayısının 30 olması hedefi yer almaktadır. Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçişi izleyen günlerde, ilköğretimde çağdaş bir eğitim düzeni kurmayı amaçlayan Eğitimde Çağı Yakalama 2000 Projesi'nde sınıf mevcutlarının 30'a indirilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2002). MEB.'nin Müfredat Laboratuvar Okulları modeline göre de her sınıfa düşen öğrenci sayısı en fazla 30'dur (MEB, 2002). Son kalkınma planı ve diğer bilgiler göz önüne alınarak, araştırmamızda derslik başına düşen öğrenci sayısı ile ilgili hedef 30 olarak alınacaktır.

Grafik 4.2 İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayılarının Türkiye ve Antalya'da Yıllara Göre Değişimi

Türkiye ve Antalya'yı karşılaştırsak; araştırmamızı kapsayan eğitim-öğretim yıllarında Antalya'nın her zaman Türkiye ortalamasından daha düşük ortalamaya sahip olduğunu görmekteyiz. Antalya'da ilköğretimde sınıf mevcutlarının Türkiye ortalamasından daha düşük olması, Antalya'da daha etkili ve verimli bir eğitim-öğretim ortamı sağlanabildiğini göstermektedir. Akbaba Altun ve Çakan (2008)'in çalışmasında belirttiği, Antalya'da sınıf mevcutlarının ortalamasının 30 olması ve Antalya'nın, ilköğretim ve lise sonunda girilen merkezi sistem sınavlarında başarılı olan illerden biri olduğu sonuçları, sınıf mevcutlarının az olması nedeniyle başarının artmasını desteklemesi bakımından önemlidir.

Grafik 4.2'de, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçişten günümüze kadar olan dönem içinde ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayılarının Türkiye ortalaması ve Antalya ili açısından karşılaştırması görülmektedir.

Antalya'da derslik başına düşen öğrenci sayılarının, her eğitim-öğretim yılında Türkiye ortalamasından düşük olmasına rağmen, 2008-2009 eğitim-öğretim yılına kadar 30'un altına düşmediği görülmektedir. Eğitimde Çağı Yakalama Projesi'nde ve kalkınma planlarında yer alan, sınıf mevcutlarının azaltılması ve 30'a düşürülmesi hedefine Antalya ilinde son iki eğitim-öğretim yılında ulaşıldığı fakat Türkiye ortalaması açısından bu hedefe hala ulaşamadığı görülmektedir. Bu sonucun nedeni olarak Antalya ilinde Eğitime % 100 Destek kampanyası ile yapılmış derslik sayısındaki önemli artış gösterilebilir (Antalya İl MEM, 2009).

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde kalkınma planlarında ilköğretim için belirlenmiş niceliksel hedeflerden okullaşma oranı ve derslik başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ve Antalya açısından irdelendiği bu çalışmanın sonuçları aşağıda verilmiştir.

5.1.1 Okullaşma Oranları ile İlgili Sonuçlar

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde Türkiye genelindeki net okullaşma oranları incelendiğinde, tüm çağ nüfusunun en düşük net okullaşma oranı % 84.74 olup 1997-1998 eğitim-öğretim yılındadır. Tüm çağ nüfusunun en yüksek okullaşma oranı olan % 98.17'ye ulaştığı yıl ise 2009-2010 eğitim-öğretim yılıdır. Tüm çağ nüfusu açısından, ilgili eğitim-öğretim yıllarını kapsayan dönemde hedeflenen % 100'lük net okullaşma oranına ulaşamamıştır.

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde Türkiye genelindeki erkek öğrencilerin net okullaşma oranları incelendiğinde, en düşük okullaşma oranı % 90.25 olup 1997-1998 eğitim-öğretim yılındadır. Erkek öğrencilerin en yüksek okullaşma oranına ise % 99.58 ile 2000-2001 eğitim-öğretim yılında ulaşılmıştır. Erkek öğrenciler açısından, ilgili eğitim-öğretim yıllarını kapsayan dönemde hedeflenen % 100'lük net okullaşma oranına ulaşamamıştır.

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde Türkiye genelindeki kız öğrencilerin net okullaşma oranları incelendiğinde, en düşük okullaşma oranı % 78.97 olup 1997-1998 eğitim-öğretim yılındadır. Kız öğrencilerin en yüksek okullaşma oranı olan % 97.84'e 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ulaşılmıştır. Kız öğrenciler açısından, ilgili eğitim-öğretim yıllarını kapsayan dönemde hedeflenen % 100'lük net okullaşma oranına ulaşamamıştır.

Kız öğrencilerin okullulaşması ile erkek öğrencilerin okullulaşması incelendiğinde; her eğitim-öğretim yılında da kız öğrenciler, erkek öğrencilerden daha düşük okullaşma oranına sahiptir. 1997-1998 eğitim-öğretim yılında aradaki fark en fazladır ve % 11.28'dir.

2009-2010 eğitim-öğretim yılında ise fark gittikçe kapanmış ve % 0.63 olmuştur. Aradaki fark azalsa bile kız öğrenciler ve erkek öğrenciler arasındaki farkın hala kapanmadığı, yani, kız çocuklarının okuyamama sorununun devam ettiği, dolayısıyla ilköğretimden kız-erkek tüm çocukların eşit olarak yararlanamadığı görülmektedir.

Kız öğrencilerin okullulaşmasındaki artışta, Milli Eğitim Bakanlığı'nın, AB ile işbirliği içinde yürüttüğü projeler ile sivil toplum örgütleri ve basın yayın organlarının yürüttüğü kampanyaların büyük ölçüde etkisi olmuştur.

Son iki eğitim-öğretim yılında Antalya ili ile Türkiye'nin okullaşma oranları karşılaştırıldığında; 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Antalya ilinde ilköğretimdeki tüm çağ nüfusunun net okullaşma oranı % 98.27 iken Türkiye genelinde bu oran % 96.49 olduğu görülmektedir. Aynı eğitim-öğretim yılında erkek öğrencilerin net okullaşma oranı Antalya ilinde % 98.44 iken Türkiye genelinde 96.99'dur. Kız öğrencilerin net okullaşma oranı incelendiğinde ise Antalya ilinde % 98.09 iken Türkiye genelinde % 95.97 olduğu görülmektedir. 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Antalya, hem tüm çağ nüfusu hem de kız ve erkek öğrencilerin okullaşma oranları bakımından Türkiye genelinin üstünde bir okullaşma oranına sahiptir.

2009-2010 eğitim-öğretim yılında ise Antalya ilinde ilköğretimdeki toplam çağ nüfusun net okullaşma oranı % 98.70 iken Türkiye'de bu oran % 98.17'dir. Aynı eğitim-öğretim yılında erkek öğrencilerin net okullaşma oranının Antalya için % 98.89, Türkiye için ise % 98.47 olduğu görülmektedir. İlköğretimdeki kız öğrencilerin net okullaşma oranları incelendiğinde ise Antalya ilinde % 98.49 olan oran Türkiye genelinde % 97.84 olduğu görülmektedir. 2009-2010 eğitim-öğretim yılında da Antalya, ilköğretimdeki toplam çağ nüfusu, kız ve erkek öğrencilerin okullulaşması açısından Türkiye genelinin üstünde bir okullaşma oranına sahiptir.

Antalya ilinde de Türkiye genelinde olduğu gibi erkek öğrencilerin okullulaşması, kız öğrencilerin okullulaşmasından daha yüksektir. Görülüyor ki; Antalya ilinde de ilköğretimden yararlanmada cinsiyetler arası eşitsizlik görülmekte ve kız öğrencilerin okullulaşması sorununun devam ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Antalya ilinde okullaşma oranlarının Türkiye ortalamasının üstünde olmasında, "Haydi Kızlar Okula", "Baba Beni Okula Gönder" gibi ulusal kampanyaların yanı sıra "Sokaktan Okula" gibi il bazında yapılan kampanya ve projelerin yürütülmesinin etkisinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2010 yılından itibaren uygulanmak üzere hazırladığı "Okullaşma Oranlarını Artırma Eylem Planları" ile önümüzdeki yıllarda bu oranların daha da artması beklenmektedir.

Antalya ilinde, 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde, bu dönemi kapsayan kalkınma planlarında hedeflenen yüzde 100'lük okullaşma oranına ulaşamadığı, yani, Antalya ilindeki tüm çağ nüfusunun okullulaştırılmadığı görülmektedir.

5.1.2 Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları ile İlgili Sonuçlar

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde, Türkiye geneli açısından derslik başına düşen öğrenci sayısının en yüksek olduğu dönem, 1998-1999 eğitim-öğretim yılıdır ve bu dönemde derslik başına düşen öğrenci sayısı 44'tür. Türkiye geneli açısından derslik başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu yıllar ise 2008-2009 ve 2009-2010 eğitim-öğretim yıllarıdır. Bu dönemlerde derslik başına düşen öğrenci sayısının 32 olduğu görülmektedir.

Türkiye genelinde kalabalık sınıf sorununun ilköğretimde hala devam ettiği, azalarak ilerlemesine rağmen kalkınma planlarında hedeflenen "*kalabalık sınıfların mevcutlarının azaltılması*" hedefine ulaşamadığı görülmektedir. Sınıf mevcutlarının 30 olması gerektiği Eğitimde Çağ Yakalama Projesi 2000'de ve Müfredat Laboratuvar Okulları Modelinde belirtilmiş ve 9. Kalkınma planında hedefler arasında yer almıştır. İlgili dönem içinde, hiçbir eğitim-öğretim yılında sınıf mevcutlarının 30'a düşürülemediği tespit edilmiştir.

1999-2000 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde, Antalya açısından derslik başına düşen öğrenci sayısının en yüksek olduğu dönem, 2000-2001 eğitim-öğretim yılıdır. Derslik başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu dönem ise 2009-2010 eğitim-öğretim yılıdır.

Antalya ilinde, 2002-2003 ve 2007-2008 eğitim-öğretim yıllarında derslik başına düşen öğrenci sayılarının 30 olduğu, 2008-2009 ve 2009-2010 eğitim-öğretim yıllarında ise derslik başına düşen öğrenci sayılarının 30'un altına düşebildiği görülmektedir.

Derslik başına düşen öğrenci sayısında Türkiye ortalaması ile Antalya ili karşılaştırıldığında; tüm eğitim-öğretim yıllarında Antalya ilindeki derslik başına düşen öğrenci sayılarının Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Antalya ilinde "Eğitime % 100 Destek Kampanyası" kapsamında, hayırsever kişi ve kuruluşların son yıllarda yaptırdığı dersliklerin artmasının bu sonuca katkısı olduğu düşünülmektedir.

Antalya ilinde, kalkınma planlarında sınıf mevcutları ile ilgili olarak belirtilen hedeflere son yıllarda ulaşıldığı, ulusal kampanyaların uygulanmasına il çapında verilen önem düşünüldüğünde bu sayının ilerleyen yıllarda daha da azalacağı görülmektedir.

5.2 Öneriler

5.2.1 Uygulayıcılara Öneriler

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre içinde, ilköğretimdeki net okullaşma oranının Türkiye genelinde, çok yaklaşılsa bile yüzde 100'e ulaşamadığı görülmektedir. Gelişmekte olan Türkiye'nin AB'ne girmeye çalıştığı bir dönemde ilköğretimde yüzde 100'lük okullaşma oranına ulaşması gerekmektedir. Bu nedenle okullaşma oranını artıran kampanyalara devam edilmeli, ülke genelinde uygulamanın daha da yaygınlaştırılması, bu kampanyalara yeni kampanyaların da eklenmesi için çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır. İlköğretimdeki okullulaşmanın üst kademelerdeki okullulaşmaları da etkilediği de unutulmamalıdır.

Kız çocukların erkek çocuklara göre ilköğretimden daha az yararlanması sorununun çözülmesi gerekmektedir. Kız öğrencilerin okullaşma oranları ile erkek öğrencilerin okullaşma oranları arasındaki farkın ortadan kaldırılabilmesi için yapılacak çalışmalar önem taşımaktadır. Bakanlığın taşra teşkilatları ve yerel yönetimlerin de işbirliği ile kızlarını ilköğretime göndermeyen ailelerin velilerini ikna etmek için ekip çalışmaları yapılabilir. Milli Eğitim Bakanlığı, sivil toplum örgütleri ve medya kuruluşları tarafından yürütülen ulusal kampanyaların ülke geneline yayılması ve bu tür kampanyalara yenilerinin eklenmesi desteklenmelidir.

Özellikle kentlerde nüfusun yoğun olduğu bölgelerde okullarda öğrenci sayısının fazlalığı nedeniyle ikili öğretim yapılmaktadır. Okullardaki öğrenci sayısındaki artış, sınıf mevcutlarının da artmasına neden olmaktadır. Derslik başına düşen öğrenci sayısındaki artışın eğitimin kalitesini olumsuz olarak etkilediği düşünüldüğünde bu sorunun çözülmesi için önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu nedenle okul ve derslik yapımının desteklendiği "Eğitime % 100 Destek" kampanyasının yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.

Kalabalık sınıf sorununun yoğun olarak yaşandığı bölgelerde nüfus artışının ilgili çağ nüfusu değerlendirmelerinin yapıp uygun önlemlerin alınması gereklidir. Yerel yönetimler şehir imar planlarını uygulamaya koyarken nüfus artış hızını ve yoğunlaşmaları göz önünde bulundurarak okul yapımı ile ilgili projelere öncelik tanınmalıdır.

Kalkınma planlarındaki "*Kalabalık sınıf mevcutları düşürülecek, ikili eğitim uygulaması azaltılacaktır*" şeklindeki ifadelerde netlik olmaması, hedeflere ulaşmada problem oluşturmaktadır. Bu nedenle kalkınma planlarında yer alacak ifadelerin sayısal olarak bir hedef belirtmesi için düzenlemeler yapılması önemlidir.

Ülke düzeyinde uygulanacak planlamaların hedefine ulaşabilmesi için yerel düzeyde sorunlara çözüm üretebilecek nitelikli elemanların yetiştirilmesi ve bu elemanların, alanda çalışmalarının sağlanması, sonuca ulaşım yeniden değerlendirme yapılabilmesi açısından önemlidir.

Ülkemizde her bölgenin kalkınmışlık düzeylerinin de değişim gösterdiği düşünüldüğünde, bölgesel kalkınma için planların yapılmasının gerekliliği görülmektedir. Ayrıca, ülkemizde bölgeler arası, iller arası hatta aynı ilin ilçeleri arasında bile nüfus yoğunluğuna dayanan farklılıkların olduğu düşünüldüğünde ulusal planlamaların yanında bölgesel planlamaların yapılması yerel sorunlara daha sağlıklı çözümler bulunması açısından yararlı olabilir.

Antalya ilinin son yıllarda yoğun göç alan illerden biri olduğu düşünüldüğünde, nüfus artışı ile ilgili tespitlere ulaşılacak çalışmaların yapılması, bunun için yerel yönetimler ve illerdeki sivil toplum kuruluşlarından yararlanılması ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

Yine Antalya ilindeki okullaşma oranlarını artırmak için yapılan çalışmalara devam edilmelidir. Okula gönderilmeyen çocuklar ve gönderilmeme nedenlerinin belirlenmesi ile bu nedenlere çözümler bulunabilmesi amacıyla ailelerle birebir görüşmeler yapılması, bu ailelerin belirlenebilmesi için ekiplerin oluşturulması sağlanabilir.

5.2.2 Araştırmacılara Öneriler

Çalışma sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilen 1997-1998 eğitim-öğretim yılı ile 2009-2010 eğitim-öğretim yılların arasındaki dönemle sınırlıdır. Bu dönem genişletilebilir.

Kalkınma planındaki niceliksel hedeflere ulaşma düzeyi ilköğretim dışındaki diğer eğitim kademelerinde de araştırılabilir.

Okullaşma oranları ve derslik başına düşen öğrenci sayıları ile ilgili olarak, AB'ne veya OECD'ye üye ülkeler ile Türkiye arasında karşılaştırmalar yapılabilir.

Niceliksel durumun niteliğe etkilerini araştıran çalışmalar yapılabilir.

Kalkınma planlarındaki okullaşma oranları ve derslik başına düşen öğrenci sayıları hedefleri ile ilgilenilen çalışmanın kapsamı, diğer hedefleri de içine alabilir.

Türkiye geneli ve Antalya ilini karşılaştıran çalışmanın boyutu bölge veya ülke geneline genişletilebilir. Antalya ili özelinde ise tüm eğitim-öğretim kurumlarını kapsayacak araştırmalar yapılabilir.

Temel eğitimde okul terkleri ve devamsızlık nedenleri ile ilgili araştırmalar yapılabilir. Bu konunun cinsiyete ve yerleşim birimlerine göre değişimleri incelenebilir.

KAYNAKÇA

AA, Okullaşma Oranları Arttı, Anadolu Ajansı, 2008. (<http://www.memurlar.net/haber/103977> adresinden 22 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

AÇEV, Cinsiyet Eğitimine Yönelik Çalışmalar, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, İstanbul, 2010. (<http://www.acev.org/content.php?id=22&lang=tr> adresinden 21 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Adem, M., Eğitim Planlaması, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayın No:1, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981.

Adem, M., Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993.

AİHS, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 1 Nolu Protokol, 1952. (http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_02.html adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

Akbaba Altun, S., ve Çakan, M., “Öğrencilerin Sınav Başarılarına Etki Eden Faktörler: LGS/ÖSS Sınavlarındaki Başarılı İller Örneği”, İlköğretim Online, Cilt:7, Sayı:1, (2008), 157-173. (<http://ilkogretim-online.org.tr/> adresinden 18.08.2010 tarihinde alınmıştır.)

Akçay, C., Ortaöğretim Politika ve Uygulamalarının Bugünkü Durumu, Türkiye'nin Eğitim Politikası, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1990-5, İstanbul, 1990.

Alıç, M., Eğitim Yönetimine İlişkin Temel Kavramlar, Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No. 203, Eskişehir, 1991.

Alıç, M., Türk Eğitim Sistemi ve İşleyişi, Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No. 203, Eskişehir, 1991.

Alo Maliye, Hane Halkı Bütçe Anketi Geçici Sonuçları 2002, Ekim 2003. (<http://www.alomaliye.com/hanehalki.htm> adresinden 20 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Altınışık, S., “Ekonomik Krizlerin Eğitim Politikalarına Etkileri”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2007/2, (2010), 268-290.

Antalya İl MEM, 2010-2014 Stratejik Planı, Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Şubesi, 2009.

Antalya İl MEM, Okullaşma Oranını Artırma Eylem Planı, Konyaaltı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Antalya, 2010.

Arı, A., “Ülkemizde İlköğretim Ders Yılıının Diğer Bazı Avrupa Ülkeleriyle Karşılaştırılması ve Farklı Uygulamalar”, Milli Eğitim Dergisi, Cilt: 33, Sayı: 167, (2005), 309-319.

Atauz, A., Türkiye'nin Nüfus ve Kalkınma Konularıyla İlgili Literatürü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme, Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi, Haziran 2002. (http://www.kbam.metu.edu.tr/published/turkiyenin_nufus_kalkinma_literaturu.pdf adresinden 21 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

Aydiner, A., Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemine Yansıması (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.

Aydın, İ., Alternatif Okullar, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2006.

Aydın, M., Eğitim Yönetimi, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 2000.

Aydın, S., Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Malatya, 2006.

Aydoğan, İ., Ekonomi Piyasaları ve Eğitim Planlaması, Türkiye Sanal Eğitim Bilimleri Kütüphanesi, 2010. (<http://www.egitim.aku.edu.tr/aydogan2.htm> adresinden 20 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Aydoğan, M., Hasan Ali Yücel Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile ilgili Yazılar ve Konuşmaları, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

Bahar, H. İlköğretim Okullarında (4. ve 5. Sınıflar) Tarih Öğretimi (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2002.

Bakioğlu, A. ve İnceçay, V., Öğretmenlerin Profesyonel Öğrenmesine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi, I. Uluslar Arası Türkiye Eğitim araştırmaları Kongre Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Çanakkale, Mayıs, 2009.

Balcı, A., Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2001.

Baloğlu, Z., Türkiye’de Eğitim, Yeni Yüzyıl Kitapları, Türkiye’nin Sorunları Dizisi, No: 1, İstanbul, 1995.

Başaran, İ.E., Eğitim Yönetimi, 2. Baskı, Ankara, 1988.

Baykal, A.N., Yöneticiler İçin Yeni Bir Bakış-Mustafa Kemal Atatürk’ün Liderlik Sırları, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2001.

BBOG, Baba Beni Okula Gönder Kampanyası, 2010. (<http://www.bbog.org/sss.html> adresinden 10 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Benson, C., Eğitim Ekonomisi-Seçilmiş Yazılar, Çev:Yüksel Kavak-Berrin Burgaz, Pegem Yayınları, No:14, Ankara, 1994.

Beydemir, C., 1960-1980 Yılları Arası Beş Yıllık Kalkınma Planlarının İrdelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Bilgesay, H., “ Atatürk’ün Ekonomi Anlayışı ve Planlı Kalkınma”, Türk İdare Dergisi, Sayı: 451, (2006), 127-138.

Bingöl, V., Bugünün Diliyle Atatürk’ün Milli Eğitimimizle İlgili Düşünce ve Buyrukları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979.

BKHR, Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye, Devlet Planlama Teşkilatı, 2005. <http://ekutup.dpt.gov.tr/kalkinma/binyil05.pdf> adresinden 10 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

Blaug, M. "Approaches to Educational Planning", The Economic Journal, Vol: 77, No: 306, Jun, (1967), pp: 262-287. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000766/076671eo.pdf> adresinden 18 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Buluç ,B., "Türkiye’de İlköğretim İkinci Kademe Okullarında Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliği", Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, Kış, (1997), 11-21.

Bumin Süzen, Z., Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitimin Değerlendirilmesi (Ankara Çankaya İlçesi Örneği), (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004.

Bursalıoğlu, Z., Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2005.

Bursalıoğlu, Z., "Sekiz Yıllık Okul Konusunda Bazı Çalışmalar", Zorunlu Eğitim Sempozyumu, UNESCO Türkiye Milli Eğitim Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın No:1, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, (1993).

Büyüköztürk, Ş., Türkiye’de Nüfus ve Eğitimde Fırsat Eşitsizliği (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.

Cılga, A., "Çocuk Hakları ve Eğitimi", Milli Eğitim Dergisi, Sayı:151, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, Temmuz, Ağustos, Eylül (2001).

Coombs, P.H., Eğitim Planlaması Nedir?, Çev: C. Mihçioğlu, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları No: 19, Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi No: 1, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1973.

Coombs, P.H., What is Educational Planning, Unesco: International Institute for Educational Planning, Belgium, 1970. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000766/076671eo.pdf> adresinden 15 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Çakıroğlu, T. İlköğretim Faaliyetlerinin Planlanması-Bolu İli Örneği, (Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 1997.

Çakmak, Ö., “Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi”, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 11, Diyarbakır, (2008), 33-41.

Çalık, T., “Eğitimde Stratejik Planlama ve Okulların Stratejik Planlama Açısından Nitel Değerlendirilmesi”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 2003, No: 2, (2003), 251-268.

ÇHDS, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989.
(http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23b.html adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

Çınar, C., Çizmeci, F. ve Akdemir, Z., “Sekiz Yıllık Temel Eğitim Okullarında Müfredatın Gereklediği Mekan Standartlarının İstanbul Okulları Üzerinden Analizi”, YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 4, (2007), 188-203.
<http://www.megaron.yildiz.edu.tr/yonetim/dosyalar/02-04-Megaron-188-203.pdf> adresinden 6 Temmuz 2009 tarihinde alınmıştır.)

Çınar, O., Sınıfların Kalabalık Olmasının Öğretmen ve Öğrenciye Etkisi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004.

Dinç, S., Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde III. Milli Eğitim Şurası ve Uygulamaları (2 – 10 Aralık 1946), Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Eylül 2008.
(http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_III.milliegitim_surasi_ve_uygulamaları.pdf adresinden 2 Ekim 2010 tarihinde alınmıştır.)

DPT, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Kasım 2001. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/hukuk/temelhak.pdf> adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

DPT, Beş Yıllık Kalkınma Planları, 2010a. (<http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> adresinden 10.04.2010 tarihinde alınmıştır.)

DPT, 1.BYKP, 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, Ocak, 1963.

DPT, 2.BYKP, 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1968.

DPT, 3.BYKP, 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1973.

DPT, 4.BYKP, 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, Nisan, 1979.

DPT, 5.BYKP, 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1984.

DPT, 6.BYKP, 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1989.

DPT, 7.BYKP, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1995.

DPT, 8.BYKP, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2000.

DPT, 9.KP, 9. Kalkınma Planı, Ankara, 2006.

DPT, 2009 Yılı İdare Faaliyet Raporu, 2009.

<http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FCC024269567A24FF6> adresinden 5 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

DPT, 1960 Sonrası Dönemde Planlama, 2010b. (<http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> adresinden 10.04.2010 tarihinde alınmıştır.)

Dural, A. B. ve Zeyrekli, S., “Sosyal Devletin İşlevi”, Üniversite ve Toplum, Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, Haziran, (2008). (<http://www.universite-toplum.org/text.php?id=368> adresinden 5 Ocak 2009 tarihinde alınmıştır.)

Durgun, Ö., Küreselleşen Dünyada Kalkınma Süreci Bağlamında Eğitim Harcamaları ve Türkiye Örneği (Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002.

Dündar, C., Köy Enstitüleri, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

Ece, B. ve Erdal, H., Türkiye’de Eğitim Reformları- İlköğretim Reformu (8 yıllık Kesintisiz Eğitim), Mustafa Ergün Türkiye’de Eğitim Reformları Ders Notları (2005-2006), 2006. (<http://egitim.aku.edu.tr/reform.htm> adresinden 19 Ağustos 2009 tarihinde alınmıştır.)

Eğitim-Sen, Eğitim Hakkı, 4. Demokratik Eğitim Kurultayı, Ankara, 1-5 Aralık 2004. (<http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/417.pdf> adresinden 1 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Eğitim-Sen, 17. Milli Eğitim Şurasına Sunulan Rapor, Kasım 2006. <http://www.egitimsen.org.tr/haberarsivi.php?id=984> adresinden 03 Ekim 2008 tarihinde alınmıştır.)

Ekizceli, A.,Yabancı Uzmanların Türk Eğitim Sistemi Hakkında Verdikleri Raporlar (1924-1960) Üzerine Bir Analiz (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2006.

Erari, F. “Küreselleşme Sürecinde Eğitimin Kalkınmadaki Önemi: Açık Öğretimin Yeri, Açık Öğretim Öğrencilerinin ve Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Durumu ve Beklentileri”, AÖF’ün 20. Yılı Nedeniyle Uluslararası Katılımlı Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 23-25 Mayıs (2002).

Erdem, A.R., “İlköğretimimizin Gelişimi ve Bugün Geline Nokta”, Üniversite ve Toplum, Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, Haziran, (2005). (<http://www.universite-toplum.org/pdf/240.pdf> adresinden 3 Şubat 2009 tarihinde alınmıştır.)

Eren, A., “Eğitim Sürecinde Öğrenci”, Bilim ve Teknik Dergisi, Ankara, Ekim (2001), 80-84.

Ereş, F., “Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye-AB Karşılaştırması”, Milli Eğitim Dergisi, Cilt: 33, Sayı: 167, Ankara, Yaz, (2005), 320-339.

Ergöçmen Akadlı B. ve Ünalın, T., Nüfus, Kalkınma ve Demografi Son Rapor, Türkiye Bilimler Akademisi, 2004
(<http://www.tuba.gov.tr/Nufus/rapor/NK%20ve%20Demografi%202004%20Rapor.doc>, adresinden 12 Mayıs 2008 tarihinde alınmıştır.)

ERG, Eğitim İzleme Raporu 2008, Eğitim Reformu Girişimi, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul, Haziran 2009.

Ertürk, S., Eğitimde Program Geliştirme, Yeditepe Yayınları, Ankara, 1979.

Eskicumalı, A. “Eğitim ve Toplumsal Değişme: Türkiye’nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü, 1923-1946”, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, Cilt:19, Sayı:2, (2003).

Eurydice.org. “Türk Eğitim Sistemi-2006/07”, Eurybase The Information Database on Education Systems in Europe, Eurybase Türkiye ,2008.
(http://eacea.ec.europa.eu/eurydice/ressources/eurydice/eurybase/pdf/section/TR_TR_C3_9.pdf adresinden 16.07.2010 tarihinde alınmıştır.)

Eyüboğlu, S., Köy Enstitüleri Üzerine, Cem Yayınevi, İstanbul, 1979.

Gedil, A., “Atatürk ve Kadın Eğitimi”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı: 13, Cilt:5, Kasım, (1988), 259-265.

Grauve, A., Pouget, F., Valderrama, A. ve Bitoun, C., Review of National Education Planning Documents in 45 Countries, Education for All Global Monitoring Report 2007, April 2006. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001474/147464e.pdf> adresinden 18 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Gülcan, M.G., Türkeli, Y., Parabakan, F., Şölen, A. ve Albayrak, F., Türkiye’de İlköğretim (Dünü, Bugünü, Yarını), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2003.

Güner, S. ve Altıntaş, A., Artvin İl Gelişme Planı-İnsan Kaynakları (Eğitim) Sektör Raporu (Taslak), Artvin, Temmuz 2004.
(http://www.artvin.gov.tr/userfiles/file/agip_egitim.pdf adresinden 21 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

Günsoy, B., Değişen Dünya Koşullarında Kalkınma Planlaması ve Türkiye’de Planlama Uygulaması (Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1997.

Haddad, W. D. and Demsky, T., Education Policy-Planning Process: An Applied Framework, Unesco: International Institute for Educational Planning ,Paris, 1995.
(<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001474/147464e.pdf> adresinden 18 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Harbison, F., Eğitim Planlaması ve İnsan Kaynağını Geliştirme, Çev: Hıfzı Doğan, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları No: 20, Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi: 2, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1973.

Hesapçıoğlu, M., Eğitim Planlaması ve Yönetim, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Yayın No: 472, İstanbul, 1989.

Hoşgörür, V., ve Gezgin, G., “Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim”, Yüzüncü Yıl Eğitim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, Haziran, (2005), <http://efdergi.yyu.edu.tr> adresinden 2 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

İHEB, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948.
http://www.meb.gov.tr/belirligunler/insan_haklari/bildirge.htm adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

İlhan Tunç, A., “Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri- Van İli Örneği”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, Haziran (2009), 237-269. (http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_VI/haziran/a_i_tunc.pdf adresinden 23.09.2010 tarihinde alınmıştır.)

İnanç, H., Güner, Ü. ve Sarısoy, S., “Eğitimin Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkileri”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, (2006) 59-70.

KA.DER, Kadın ve Kız Çocuklarının Eğitim ve Öğrenimi Çalışma Grubu Rapor Taslağı, Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı, İstanbul, Haziran 2003. (http://home.adrena.com.tr/ka-der/raporlar/egitim_raporu.doc adresinden 20 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Karaçalı, A., “Sınıf Yönetimini Etkileyen Fiziksel Değişkenlerin Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt:7, Sayı:1, (2006), 145-155.

Karagöz, F., Eğitim Planlamasında Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanımı: Eskişehir İli Örneği, (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Eskişehir, 2005.

Karasar, N., Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.

Karasar, N., Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara, 2006.

Karatürk, K., “Cumhuriyetin Kuruluşundan Planlı Döneme Kadar Eğitimin Finansmanı: 1923-1960”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 149, Ocak, Şubat, Mart (2001).

Kardelenler, Kardelenler Projesi Tarihçesi, 2010.
(<http://kardelenler.turkcell.com.tr/tarihce.html> adresinden 20 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Kaya, G.E., Türkiye’de Bölgelere Göre Eğitim Göstergeleri ve Sosyoekonomik Kalkınma İlişkisi (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Kaya, Y.K., İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi, Ankara, 1984.

Kılınç, S., Atatürk’ten İnsanlığa Yol Gösteren Sözler, Truva Yayınları, İstanbul, 2005.

Kocabaş, İ., Aladağ, S. ve Yavuzalp, N., Eğitim Sistemimizdeki Okullaşma Oranlarının Analizi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004.

Korkmaz, İ., “Yeni İlköğretim Birinci Sınıf Programının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi”, 2006. (<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sosmak/articles/2006/16/IKORKMAZ.PDF> adresinden 18 Ağustos 2010 tarihinde alınmıştır.)

Küçüker, E., Kalkınma Planları Kapsamında Yapılan Eğitim Planlarının Analizi (1963-2005) (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.

Küçüker, E., Türkiye’de İl Düzeyinde Eğitim Planlamasının Yönetimi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004.

Maya Çalışkan, İ., “AB Sürecinde Türkiye ile AB Ülkeleri Eğitim İstatistiklerinin Karşılaştırılması”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, Güz (2006), 374-394.

MEB, Eğitime Yüzde Yüz Destek Projesi Nedir, 2010. (<http://www.egitimedestek.meb.gov.tr/ednedir.php> adresinden 15.09.2010 tarihinde alınmıştır.)

MEB, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1961. (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html> adresinden 20 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

MEB, 2002 Yılı Başında Eğitim, Aralık, 2001a.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri 2000-2001, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2001b.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri 2001-2002, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2002.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri 2002-2003, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2003.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri 2003-2004, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2004.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri 2004-2005, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2005.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2006-2007, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2007.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2007-2008, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2008.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2008-2009 Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2009.

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2009-2010 Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2010.

MEB, Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006, Mili Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2006.

METK, Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973. (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> adresinden 20 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

Mert, K., Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim Uygulaması Konusunda Öğretmen Görüşleri (Niğde Örneği) (Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 1999.

Onaran, Z. A., “AB Sürecinde Eğitim ve Eğitimin Ekonomiye Etkisi (Türkiye – Avrupa Analizi)”, Milli Eğitim Dergisi, Cilt: 33, Sayı: 167, Yaz, (2005).

Özdemir, Y., Sekiz Yıllık İlköğretim Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar (Ankara Mamak İlçesi Örneği), (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999.

Özpolat, A., Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadın Eğitimi ve Kalkınma İlişkisi, Türk Kadın Ekonomistler Topluluğu Araştırma Notu 10-04, Mart 2010. (http://tukaed.org/ResearchNotes/ÖzpolatA_10-4.pdf adresinden 19 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Öztürk, N., “İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”, Sosyo Ekonomi, Yıl:1, Sayı:1, Ankara, (2005), 27-44.

Polat, S, Türkiye’de Eğitim Politikalarının Fırsat Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri, DPT Uzmanlık Tezleri, Yayın No: 2801, DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.

Ruscoe, G. C., Eğitim Planlamasında Başarı Koşulları, Çev: Niyazi Karasar, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları: 27, Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi:3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974.

Serin, N., Eğitim Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1979.

Serter, N., “21. Yüzyılda İnsan Merkezli Eğitim”, Nesnel Yayınlar, İstanbul, 2008.

Sönmez, V., Eğitim Felsefesi, Adım Yayıncılık, Ankara, 1991.

Tanilli, S., “Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?”, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996.

Tanilli, S., “Uygarlık Tarihi – Çağdaş Dünyaya Giriş”, Say Kitap Pazarlama, İstanbul, 1981.

Tanman, S., “İlköğretim Okulları İkinci Kademesinde Eğitimde Fırsat Eşitsizliği”, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2008.

Tarhanlı, T., Önsöz, Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar-Uluslar arası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi, Derleyen: Işık Tüzün, Yelken Basım, İstanbul, Mart, 2009.

Taş, U., Türkiye’de Kalkınma Planları Işığında Eğitimin Rolü (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2007.

TBMM, 1924 Anayasası, 1924. (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

TBMM, 1961 Anayasası, 1961. (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm> Erişim adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

TBMM, 1982 Anayasası, 1982. (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

TBMM, Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 3.Dönem 2. Yasama Yılına Açış Konuşmaları (1Kasım 1928), Meclis Tutanak Dergisi, D. 3, C. 5, Sa. 2, 1928. (http://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/3d2yy.htm adresinden 20.07.2010 tarihinde alınmıştır.)

TEDP, Temel Eğitime Destek Programı, Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, Ankara, 2010
(http://projeler.meb.gov.tr/pkm1/index.php?view=article&catid=22%3Ayaptik&id=63%3Atemel-eitime-destek-program-tedp&option=com_content&Itemid=64 adresinden 21 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Tezcan, M., “Ülkemizde Göç ve Eğitim Sorunları”, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl: 1994, Cilt: 27, Sayı: 1, Ankara, (1994), 61-67.

TİHV, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 1966. (<http://www.tihv.org.tr/index.php?ekonomik-toplumsal-ve-kultuerel-haklar-uluslararası-sozlemesi> adresinden 19.06.2010 tarihinde alınmıştır.)

Tonguç, İ.H., Köyde Eğitim, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

TTB, “2001 Ekonomik Krizinin Toplum Sağlığı Üzerine Etkileri”, Türk Tabipler Birliği Halk Sağlığı Kolu, Ankara, Mart, 2003. (http://www.ttb.org.tr/halk_sagligi/BELGELER/kriz_raporu_2.pdf adresinden 10 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.)

Tuna, Y., “Kalkınma Planlarında Yükseköğretim”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 160, Güz, (2003).

Tuzcu, G., “Eğitim Finansmanının Gereklere ve Boyutları”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 163, Yaz, (2004).

Türkmen, B. ve Ergün, M., “Türkiye’de Eğitim Planlaması ve Sorunları”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:3, Sayı:4, (1997), 3-14.

Türkoğlu, A., “Avrupa Birliği Sürecinde Eğitimi Etkileyen Faktörler”, Milli Eğitim Dergisi, Cilt: 33, Sayı: 166, Bahar, (2005).

UNICEF, Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası Haydi Kızlar Okula Kızların Eğitimi Programı, Türkiye, 2005. http://www.unicef.org/turkey/pr/_ge6.html adresinden 25.09.2010 tarihinde alınmıştır.)

Ülserver, C., “Eğitim ile Ekonomik Kalkınmanın İlişkisi”, Hürriyet Gazetesi, 18 Mayıs, 2010.

Ünal, L. I., Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi, Epar Yayınları, Ankara, Ekim 1996.

Üste, R., B., “İnsan Hakları Eğitimi ve İlköğretimdeki Önemi”, Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review, Cilt:7, Sayı:1, (2007), 295–310.

Yaman, E., “Eğitim Sistemindeki Sorunlardan Bir Boyut: Büyük Sınıflar ve Sınıf Yönetimi”, Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:4, Sayı:3, (2006), s.261-274.

Yaman, E., “Kalabalık Sınıfların Etkileri: Öğrenciler Ne Düşünüyor?”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:18, No:2, Mayıs (2010), 403-414.

Yaman, H., “Eğitim Hakkı”, Türk Hukuk Sitesi, Eylül 2000. (http://www.turkhukuksitesi.com/makale_22.htm adresinden 17 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.)

Yaman, H. "İlköğretim Türkçe Dersi Programının Kalabalık Sınıflarda Uygulanabilirliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri", Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Cilt:9, Sayı:1, (2009), 329- 359.

YEKÜV, Kız Çocuklarımız Umut Olalım Projesi, 21. Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı, (<http://www.yekuv.org/proje0108.htm> adresinden 10.09.2010 tarihinde alınmıştır.)

Özgeçmiş

Adı ve Soyadı	Ayşe Yetkin AY
Doğum Tarihi ve Yeri	06.10.1978 - Ereğli
Medeni Durumu	Bekar
Eğitim Durumu	
Mezun Olduğu Lise	Ereğli Lisesi – 1995 – KONYA
Lisans Diploması	Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Matematik Öğretmeliği – 2000 – İZMİR
Yabancı Dil	İngilizce
Çalıştığı Kurumlar	
<p>Konya / Emirgazi Merkez İlköğretim Okulu (2000-2002)</p> <p>İstanbul / Şişli Selahaddin Eyyubi-Hamza Saruhan İlköğretim Okulu (2002-2007)</p> <p>Antalya / Konyaaltı Leyla Kahraman-Sevim Ertenü İlköğretim Okulu (2007-)</p>	
İletişim Bilgileri	
<p>Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dumlupınar Bulvarı 07058 Kampüs-Antalya</p> <p>Leyla Kahraman – Sevim Ertenü İ.O. Siteler Mah. Konyaaltı-ANTALYA</p> <p>ayse.yetkin.ay@hotmail.com</p>	